

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΕΑ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ 1990

ΤΕΥΧΗ Α'-Β'

ΠΡΟΣ ΕΠΑΝΕΝΩΣΙΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΜΗ ΧΑΛΚΗΔΟΝΕΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

*Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος μεταξὺ Ὁρθοδόξου καὶ μὴ
Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν καὶ αἱ προοπτικαὶ αὐτοῦ.*

ΥΠΟ

Μητροπολίτου Περιστερίου
Χρυσόστομου (Γερασίμου ΖΑΦΕΙΡΗ)
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΜΗ ΧΑΛΚΗΔΟΝΕΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΕΠΑΝΕΝΩΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ.

1. Τὸ Χριστολογικὸν Δόγμα τῆς Χαλκηδόνης καὶ αἱ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι.

Ὁ κατόπιν πολλῶν καὶ μακρῶν συζητήσεων καὶ ἀντεγκλήσεων ἐπι-
τευχθεὶς τελικὸς προσδιορισμὸς τοῦ Χριστολογικοῦ Δόγματος ὑπὸ τῆς Γ' ἐν
Ἐφέσῳ (431) καὶ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι (451) Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἡ
εἰς διαφορὰν μᾶλλον τῶν λέξεων καὶ φραστικῶν διατυπώσεων ἢ εἰς τὴν οὐ-
σίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τοῦ δόγματος ὀφειλομένη ἄρνησις ἐνίων νὰ ἀποδεχθῶσι
τοῦτο ἐγένετο, ὥς γνωστόν, κυρίᾳ αἰτία νὰ ἀποκοπῇ ἐν μέρος τοῦ χριστιανι-
σμοῦ τῆς ἀρχαιότητος ἐκ τοῦ κορμοῦ τοῦ σώματος τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολι-
κῆς, ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, συνεπικουρούντων εἰς τὴν ρῆ-
ξιν ταύτην καὶ ὀρισμένων μὴ καθαρῶς θεολογικῶν ἀλλὰ μᾶλλον πολιτικῶν,
κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν καὶ φυλετικῶν, θὰ ἐλέγομεν, παραγόντων. Οἱ διὰ
λόγους μὴ καθαρῶς θεολογικοὺς καὶ ἐκκλησιολογικοὺς ἀποσχισθέντες ἐκ τοῦ
σώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Δυσοφυσῆται καὶ Μονοφυσῆται χριστιανοὶ
ἀπετέλεσαν τὸ πλήρωμα τῶν οὕτω καλουμένων πρὸ τῆς ἀντικειμενικῆς μετὰ-
Χαλκηδονείων ἐλασσόνων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν,

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πατρῶν
ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ

καὶ

ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
ΜΕΓΑΣ ΦΑΡΑΝΤΟΣ

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΕΑ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ 1990

ΤΕΥΧΗ Α'-Β'

ΠΡΟΣ ΕΠΑΝΕΝΩΣΙΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΜΗ ΧΑΛΚΗΔΟΝΕΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

*Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος μεταξὺ Ὁρθοδόξου καὶ μὴ
Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν καὶ αἱ προοπτικαὶ αὐτοῦ.*

ῤ Π Ο

Μητροπολίτου Περιστερίου
Χρυσοστόμου (Γερασίμου ΖΑΦΕΙΡΗ)
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ
ΜΗ ΧΑΛΚΗΔΟΝΕΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΕΠΑΝΕΝΩΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ.

1. Τὸ Χριστολογικὸν Δόγμα τῆς Χαλκηδόνος καὶ αἱ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι.

Ὁ κατόπιν πολλῶν καὶ μακρῶν συζητήσεων καὶ ἀντεγκλήσεων ἐπι-
τευχθεὶς τελικὸς προσδιορισμὸς τοῦ Χριστολογικοῦ Δόγματος ὑπὸ τῆς Γ' ἐν
Ἐφέσῃ (431) καὶ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι (451) Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἡ
εἰς διαφορὰν μᾶλλον τῶν λέξεων καὶ φραστικῶν διατυπώσεων ἢ εἰς τὴν οὐ-
σίαν αὐτὴν καθ' ἐαυτὴν τοῦ δόγματος ὀφειλομένη ἄρνησις ἐνίων νὰ ἀποδεχθῶσι
τοῦτο ἐγένετο, ὥς γνωστόν, κυρία αἰτία νὰ ἀποκοπῇ ἐν μέρος τοῦ χριστιανι-
σμοῦ τῆς ἀρχαιότητος ἐκ τοῦ κορμοῦ τοῦ σώματος τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολι-
κῆς, ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, συνεπικουρούντων εἰς τὴν ρῆ-
ξιν αὐτὴν καὶ ὀρισμένων μὴ καθαρῶς θεολογικῶν ἀλλὰ μᾶλλον πολιτικῶν,
κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν καὶ φυλετικῶν, θὰ ἐλέγομεν, παραγόντων. Οἱ διὰ
λόγους μὴ καθαρῶς θεολογικοὺς καὶ ἐκκλησιολογικοὺς ἀποσχισθέντες ἐκ τοῦ
σώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Δυοφυσῖται καὶ Μονοφυσῖται χριστιανοὶ
ἀπετέλεσαν τὸ πλήρωμα τῶν οὕτω καλουμένων πρὸ ἧ ἀντι ἡ μετὰ -
Χαλκηδονείων ἐλασσόνων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν,

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πατρῶν
ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ

καὶ

ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
ΜΕΓΑΣ ΦΑΡΑΝΤΟΣ

οἱ ἰδρυταὶ τῶν ὁποίων παρερμηνεύοντες τοὺς ἐλληνικοὺς ὅρους «οὐσίαι, φύσεις, ὑπόστασις καὶ πρόσωπον» εἴτε ἐτόνιζον ὑπὲρ τὸ δέον τὰς δύο μετὰ τὴν ἔνωσιν φύσεις τοῦ Χριστοῦ χωρὶς καὶ νὰ ἀναφέρονται εἰς τὸ πρόσωπον (Νεστορίος), εἴτε ὠμίλουν περὶ δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ πρὸ τῆς ἐνώσεως καὶ περὶ μιᾶς φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν, συμφώνως πρὸς ὅσα ἐδίδασκεν ὁ αἰρεσιάρχης Εὐτυχῆς, ὁ ὁποῖος, ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ καταπολεμήσῃ τὸν Νεστορίον, ὠδήγησε τὴν Ἀλεξανδρινὴν Χριστολογία εἰς τὰ ἄκρα, τ.ἐ. εἰς τὸν Μονοφυσισμὸν: «οὐ φύσεις πρὸ τῆς ἐνώσεως, μία φύσις μετ' αὐτήν», χωρὶς καὶ νὰ χρησιμοποιοῖ τὸν ὅρον «ἐν πρόσωπον».

Αἱ ἐλάσσονες αὐταὶ Ἀνατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι ἰδεολογικῶς διαιροῦνται εἰς δύο κυρίως μεγάλας κατηγορίας, ἥτοι α) εἰς τὴν τῶν Νεστοριανῶν καὶ β) εἰς τὴν τῶν Μονοφυσιτῶν. Οἱ πρῶτοι, ἔνεκα παρερμηνείας τῶν ἐλληνικῶν ὅρων, ἐπαναλαμβάνομεν, δὲν ἀποδέχονται τὴν ὑποστατικῶς λαβοῦσαν χώραν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔνωσιν τῶν δύο φύσεων καί, ὡς ἐκ τούτου, τονίζουσι τὴν διαίρεσιν τούτων, ἀκολουθοῦντες πιστῶς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς αἰρέσεως ταύτης Νεστορίου, ὅστις, ὁπαδὸς ὢν τῆς φιλοσοφικῆς δυαρχίας καὶ τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ἐξαίρει τὰς δύο φύσεις, ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐνότητος τοῦ προσώπου, καὶ ἀποδέχεται συνάφειαν οὐχὶ πραγματικὴν ἀλλὰ μόνον ἡθικὴν τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς θείας φύσεως, διὸ καὶ ποιεῖται σαφῇ διάκρισιν μεταξὺ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ ἀνθρώπου Ἰησοῦ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὁμιλῇ περὶ δύο ἀνεξαρτήτων προσώπων ἀντιστοιχοῦντων εἰς τὰς δύο φύσεις¹. Οἱ δεῦτεροι, διὰ διαφορετικὸν λόγον, ἀρνοῦνται τὴν ὑπαρξίν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπερτονίζουσι τὴν μόνην, κατ' αὐτοὺς, ἐν αὐτῷ θεῖον φύσιν. Συμφώνως πρὸς τὸν ἰδρυτὴν τῆς αἰρέσεως ταύτης Εὐτυχῆ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον προσέλαβεν ὁ προαιώνιος Λόγος τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἐνσάρκωσιν Αὐτοῦ ἦτο σῶμα οὐχὶ ὁμοούσιον πρὸς τὸ τῆς Μητρὸς Αὐτοῦ Μαρίας, ὡς ἐδίδασκεν ὁ ἅγιος Κύριλλος, καὶ κατὰ συνέπειαν πρὸς τὸ ἡμέτερον, ἀλλ' ἕτερόν τι προσιδιάζον τῇ Θεότητι: «τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἀνθρώπινον, ἀλλ' οὐχ' ὁμοούσιον ἡμῖν, ἐπειδὴ οἶδα αὐτὸν Θεὸν ἡμῶν»². Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ κατηγορίᾳ, ἡ ὁποία ἀπὸ

1. Ἀναφερόμενος εἰς τὸν τρόπον τῆς γενήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας ἐδίδασκεν ὅτι «τὸ παρελθεῖν τὸν Θεὸν ἐκ τῆς Χριστοτόκου Παρθένου παρὰ τῆς Θείας ἐδιδάχθη Γραφῆς, τὸ δὲ γεννηθῆναι Θεὸν ἐξ αὐτῆς οὐδαμῶς ἐδιδάχθη» (F. LOOFS, Nestoriana. Die Fragmente des Nestorius gesammelt, untersucht und herausgegeben, Halle, 1905, σ. 277).

2. Acta Conciliorum Oecumenicorum, II, 1, 124. 142. Ἰδὲ ὡσαύτως II, 1, 143: «Ἐως σήμερον οὐκ εἶπον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ὁμοούσιον ἡμῖν... ὁμολογῶ ἐκ δύο φύσεων γεγονῆσθαι τὸν Κύριον ἡμῶν πρὸ τῆς ἐνώσεως, μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν μίαν φύσιν ὁμολογῶ». Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐπισήμου δηλώσεως

πάσης ἐπόψεως τυγχάνει νὰ εἶναι καὶ ἡ σπουδαιότερα, ὑπάγονται αἱ Κοπτική, Ἀρμενική, Συροϊακωβιτικὴ (Μαλαμπαρική) καὶ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησίαι. Αἱ Ἐκκλησίαι αὗται, καίτοι ἀπεκόπησαν τοῦ σώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν τούτοις οὐδέποτε ἔπαυσαν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς νὰ παραμένωσιν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀποκοπῆς των μέχρι σήμερον πισταὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς τὸ πολίτευμα, τὴν λατρείαν, ἔτι δὲ ἐν πολλοῖς καὶ εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα αὐτῆς. Αἱ θ. Λειτουργίαι τούτων, ἰδιαίτερος δὲ τῶν Κοπτῶν, παρὰ τὸν ἀρχέγονον τούτων χαρακτῆρα εἶναι πλήρεις ἐλληνικῶν ὅρων καὶ φράσεων, αἵτινες ἀποδίδουσι τὰ κεντρικώτερα καὶ τὰ σπουδαιότερα σημεῖα, ὡς εἶναι ἐπὶ παραδείγματι ἡ δοξολογία, ὁ καθαγιασμός τῶν τιμίων δώρων, ἡ εὐλογία κ.ἄ. Παρέμειναν δὲ πισταὶ διότι καὶ αὗται, ὡς καὶ ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία, καθωδηγοῦντο καὶ ἐνεπνέοντο ὑπὸ τῆς αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαχύτου ἐν Ἀνατολῇ κοινῆς βιβλικῆς, πατερικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαίρετου ἀρχαίας Ἐκκλησίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ λάβωσι παρ' αὐταῖς χώραν δογματικὰ παρεκκλίσεις, ἐμφανίσεις νεοφανῶν δογμάτων, παραφθορά τοῦ πατερικοῦ ἡθους καὶ ὕφους καὶ ἐν γένει ἀλλοίωσις τῆς ἐπὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως βαθέως ἐρειδομένης μυστηριακῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῶν ζωῆς. Τοσοῦτον δὲ αὗται ἔμειναν προσηλωμένοι εἰς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας καὶ κατεπολέμησαν μετὰ πάθους καὶ σταθερᾶς ἐμμονῆς πάντα δογματικόν, θεολογικόν καὶ ἐκκλησιαστικόν νεωτερισμόν, ὥστε ὁ πρῶτος συστηματικὸς θεολόγος, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἐν τῇ ἀξιολογήσει τῆς ἐν γένει δογματικῆς αὐτῶν διδασκαλίας, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν ζωῆς νὰ μὴ διστάξῃ νὰ τονίξῃ ὅτι οἱ πιστοὶ τούτων μόνον «προφάσει τοῦ ἐν Χαλκηδόνι συντάγματος τοῦ τόπου ἀποσχίσαντες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας... τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὀρθόδοξοι ὑπάρχοντες»³.

2. Φιλενωτικὴ πολιτικὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου.

Ὁ ἄρρηκτος δεσμός τῶν ἐλασσόνων τούτων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐξ ἧς καὶ ἀπεκόπησαν, ἡγεῖται, ὡς ἦτο φυσικόν, τὸ ἄμεσον καὶ εὐλικρινὲς ἐνδιαφέρον τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, οἱ ὁποῖοι, ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν, πάσῃ θυσίᾳ, περιχαράκωσιν τῆς πολιτικῆς, θρησκευτικῆς, πολιτιστικῆς καὶ γεωγραφικῆς ἐνότητος τῆς αὐτοκρατορίας αὐτῶν, κατέβαλον, εὐθύς ἀμέσως μετὰ τὴν ρῆξιν, οὐκ ὀλίγας ἀμέσους καὶ ἐμμέσους προσπάθειας πρὸς ἐπανένωσιν τῶν ἐλασσόνων τούτων

τοῦ Εὐτυχοῦς, δηλώσεως τὴν ὁποῖαν οὗτος ἔκαμε πρὸ τοῦ Πατριάρχου Φλαβιανοῦ καὶ τῶν πρὸς κρίσιν αὐτοῦ ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ 448 ὀρισθέντων ἁγίων Πατέρων.

3. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Περὶ αἱρέσεων, 83 (PG, 94,741A).

Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς θρησκευτικῆς ἔδρας τοῦ Βυζαντίου Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας⁴, ἡ ὁποία, αἰσθανθεῖσα μεγάλην θλίψιν διὰ τὸν χωρισμὸν τούτων ἀπὸ τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς, ἀποστολικῆς καὶ ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, προκειμένου νὰ διευκολύνῃ τὴν ἐπιστροφὴν τούτων καὶ νὰ συμβάλῃ εἰς τὰς προσπάθειάς τῶν αὐτοκρατόρων, καθιέρωσεν εἰδικὸν Θεολογικὸν Διάλογον μετὰ τῶν ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν Ἐκκλησιῶν, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας⁵ καὶ τῆς Συροϊακωβιτικῆς τοιαύτης, ἐνῶ συγχρόνως κατεδίδακε πάσας ἀνεξαίρετως τὰς προσπάθειάς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι, παρα-

4. Ὁλως ἰδιαιτέρως ἐνταῦθα δέον νὰ ὑπογραμμισθῶσιν ὅφ' ἡμῶν αἱ μεγάλαι προσπάθειαι, τὰς ὁποίας κατέβαλεν ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Α' Κομνηνὸς (1143-1180), ὁ ὁποῖος, προκειμένου νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἐπανένωσις τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ καὶ τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐνεκαίνιασε διὰ «πρώτην φοράν» τὸν θεολογικὸν διάλογον μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Ἀρμενίων. Οὗτος, ἐλθὼν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν Καθολικῶν τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας Γρηγορίου Γ', Νερσῆ Δ' καὶ Γρηγορίου Δ', ἠγήθη προσωπικῶς τῆς κινήσεως ταύτης πρὸς ἐπανένωσιν τῶν δύο ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν Ἐκκλησιῶν, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς κινήσεως ταύτης ἦτο ἡ σημαντικὴ προσέγγισις ἡ ὁποία ἐπετεύχθη μετὰ τούτων. Ὁλως ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἐνταῦθα ὁ διεξαχθεὶς τὴν ἐποχὴν ταύτην Θεολογικὸς Διάλογος μετὰ τοῦ φιλοσόφου Θεωριανοῦ, ἐκπροσώπου τοῦ Βυζαντίου, καὶ τοῦ ἄρμενίου Καθολικοῦ Νερσῆ Δ', ὁ ὁποῖος ἀναφερόμενος εἰς τὰς ὑφισταμένας μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ Ἀρμενικῆς τοιαύτης διαφορὰς οὐδὲ κἀν ἐκωλύθη νὰ ὁμολογήσῃ ἐπισήμως τὴν προτίμησίν του εἰς αὐτὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις, διότι οἱ «Ἕλληνες, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Ἀρμένιους, εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῶν χριστιανικῶν ἔθιμων». Πλείονα περὶ τοῦ ἐν λόγῳ διαλόγου, ὁ ὁποῖος καταγράφεται ἐν PG, 133, 119-297, μετὰ τῶν ἄλλων ἰδὲ ἈΘ. ΠΑΡΩΝ, Ἐπιτομὴ τῶν θείων τῆς πίστεως Δογμάτων, Λειψία, 1806, σσ. 441-516. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, Μητροπολίτου Χίου, Περὶ ἐνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Κωνσταντινούπολις, 1871, σσ. 26-35. P. TEKEYAN, Controverses christologiques en Arménocilicie dans la seconde moitié du XIIe siècle (1165-1198), Rome, 1939. B. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθήναι, 1948, σ. 380. I. KAPMIPH, Σχέσεις Ὁρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων καὶ ἰδίως ὁ κατὰ τὸν IB' αἰῶνα Θεολογικὸς διάλογος μετὰ τῶν αὐτῶν, Ἀθήναι, 1967, σσ. 35 ἐξ.

5. Πλείονα περὶ τοῦ θέματος τῶν σχέσεων μετὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ περὶ τοῦ διμεροῦς μετὰ τούτων Θεολογικοῦ Διαλόγου ἀρκούμεθα νὰ παραπέμψωμεν τὸν ἀναγνώστην ἡμῶν εἰς τὰς μελέτας τῶν: Ἀνωτέρου, Ὑπὸ μνημα περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀσυμφωνίας, ἐκδ. β' ὑπὸ I. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ, Κωνσταντινούπολις, 1850. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, Μητροπολίτου Χίου, Περὶ ἐνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Κωνσταντινούπολις, 1871. ARSAK TERMIKELIAN, Die Armenische Kirche in ihren Beziehungen zur Byzantinischen von IV bis zum XIII Jahrhundert, Leipzig, 1892. F. TOURNEBIZE, Histoire politique et religieuse de l'Arménie, Paris, 1910. Π. ΨΩΜΙΑΔΟΥ, Μητροπολίτου Κολωνίας, Ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία ἐξ

θεωροῦσαι τοὺς κατοχυρώσαντας τὴν θεοδίδακτον καὶ ἀποκεκαλυμμένην ἐπὶ τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς τοῦ σαρκωθέντος Λόγου τοῦ Θεοῦ δογματικούς ὅρους τῆς γερασμίας Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἔνωσιν τούτων μετὰ τοῦ Βυζαντίου βάσει τῆς διδασκαλίας τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ⁶, ὁ ὁποῖος, ἐν τῇ προσπάθειά του ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δύο προσώπων, ὑπέπεσεν εἰς τὸ δογματικὸν σφάλμα τῆς μὴ ἀπο-

ἀπόψεως ὁρθοδόξου, Κωνσταντινούπολις, 1911. R. DEVREESSE, Négotiations ecclésiastiques arméno-byzantines au XIIIe siècle, ἐν Studi Bizantini e Neoellenici, 5 (1939), σσ. 146-151. S. NERKESSIAN, Armenia and the Byzantine Empire, Cambridge-Mass., 1945. V. INGLISIAN, Die Beziehungen des Patriarchen Proklos von Konstantinopel und des Bischofs Akakios von Melitene zu Armenien, ἐν Oriens christianus, 41 (1957), σσ. 35-50. Δ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, (νῦν Μητροπολίτου Ἐλβετίας), Ἰδρυσις καὶ ὁργάνωσις τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Ἀθήναι, 1966. I. KAPMIPH, Σχέσεις Ὁρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων καὶ ἰδίως ὁ κατὰ τὸν IB' αἰῶνα Θεολογικὸς διάλογος μετὰ τῶν αὐτῶν, Ἀθήναι, 1967, ἐνθα δύναται τις νὰ εὑρῃ καὶ πλουσιωτάτην σχετικὴν βιβλιογραφίαν ἐν σσ. 91-93.

6. Τοιαύτην ἐκδήλωσιν ἀποτελεῖ ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείσκου, ὅστις διὰ τοῦ ὡς ἄνω διατάγματος ἐκδοθέντος τὸ 475 προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν θρησκευτικὴν ἐνότητα, θέσας ὡς βάσιν τὸν Μονοφυσισμὸν. Πρὸς τοῦτο ἀποδεχθεὶς μόνον τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας καὶ ἀρνούμενος ν' ἀποδεχθῇ τὰς λοιπὰς προέβη, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ λαοῦ, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Μονοφυσιτῶν Ἐπισκόπων, ἐν οἷς καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου Αἰλουρίου, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ὁ κύριος ἐμπνευστὴς τῆς ὡς ἄνω Ἐγκυκλίου τοῦ Βασιλείσκου. Οὗτος προσεπάθησε νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ ἴδιον ἐκκλησιαστικὸν πραξικόπημα καὶ ἐν τῇ Βασιλευσίᾳ, χωρὶς ὅμως νὰ δυνήθῃ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ ἐνεκα τῆς θαρραλέας καὶ σθεναρᾶς ἀντιδράσεως τοῦ Ἀκακίου, ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν συνεχείᾳ ὁ ἐπανεληθὼν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον Ζήνων (474-491) προσεπάθησε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν διαταραχθεῖσαν ἐνεκα τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου θρησκευτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἐξέδωκε τὸ Ἐνωτικὸν δι' οὗ καταδικάζων τὸν τε Νεστόριον καὶ τὸν Εὐτυχῆ θέτει ὡς βάσιν τῆς ἐνότητος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ τὴν ὁρθοδόξον, χωρὶς ὅμως νὰ παραλείψῃ ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ προβῇ εἰς ἀρκούντως σημαντικὰ παραχωρήσεις εἰς τὴν παράταξιν τῶν μονοφυσιζόντων ἐπισκόπων καὶ, ἀφ' ἑτέρου, νὰ μὴ γίνῃ μνηστὴς ἐν αὐτῷ τῶν ἐκφράσεων «δύο φύσεις», ἡ ὁποία ἐσκανδαλίζε τοὺς Μονοφυσίτας, καὶ «μία φύσις», ἡ ὁποία ἀπετέλει πέτραν σκανδάλου διὰ τοὺς ὁρθοδόξους. Τὸ Ἐνωτικὸν ὑπέγραψαν οἱ προκαθήμενοι τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀκάκιος, τῆς Ἀλεξανδρείας Πέτρος Μογγός, τῆς Ἀντιοχείας Πέτρος Γναφεὺς καὶ τῶν Ἱεροσολύμων Μαρτύριος. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων προκαθήμενων τοὺς τρεῖς πρώτους ὁ πάπας Ρώμης Φήλιξ κατόπιν αἰτήσεως τῶν ὁρθοδόξων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ συγχλήσεως πρὸς τοῦτο γενομένης συνόδου (484-85) καθήρσε καὶ ἀφώρισε, προκαλέσας οὕτω τὸ λεγόμενον Ἀκακικὸν Σχίσμα, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ διὰ μακρὸν χρόνον ἐταλάνισε τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην, διήρσε τὰς Ἐκκλησίας Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ ἐστοίχισε πολὺ ἀκριβὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς, ἥρθη τὸ 519 ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστίνου.

δοχής τῶν δύο φύσεων ἀλλὰ μόνον τῆς μιᾶς. Δυστυχῶς αἱ προσπάθειαι αὗται, παρὰ τὸν ἐνδόμυχον καὶ τὸν εἰλικρινῆ αὐτῶν χαρακτήρα, εἰς οὐδὲν αἴσιον ἀποτέλεσμα, παρὰ τὰς ἐκατέρωθεν προσδοκίας, κατέληξαν, λόγῳ τῆς ἐν τῷ μεταξύ λαβούσης χώραν ἱστορικῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πτώσεως ἣτις ἔσχε παγκοσμίους ἐπιπτώσεις ἐπὶ πάντας ἀνεξαίρετως τοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητος, τῆς ζωῆς, τῆς σκέψεως καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας γενικώτερον.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως αἱ ἐπαφαὶ μεταξύ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν δὲν ἐσταμάτησαν, ἀλλὰ τοὺναντίον ἐσυνεχίσθησαν ἄλλοτε μὲν καὶ κατ'ἐξαίρεσιν ἐπὶ «Πανορθόδοξου» ἐπιπέδου⁷, ἄλλοτε δὲ καὶ κατὰ γενικὸν κανόνα κατὰ τρόπον μεμονωμένον, σποραδικὸν καὶ περιστασιακόν⁸. Τρεῖς εἶναι κυρίως οἱ χῶροι ἐν οἷς λαμβάνουσι χώραν αἱ συναντήσεις αὗται, τ.ἐ. ἡ Ἀγία Πόλις Ἱερουσαλὴμ, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ὀρθοδοξίας Κωνσταντινούπολις καὶ ἡ ἱστορικὴ καὶ σημαντικὴ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἀλεξάνδρεια.

Ἐν Ἱεροσολύμοις ἡ ἀπόφασις καὶ οἱ ἀτελείωτοι ἀγῶνες τοῦ ἑλληνοφώνου Πατριαρχείου, ὅπως, πάσῃ θυσίᾳ, διατηρήσῃ τὰ ἱστορικὰ αὐτοῦ προνόμια ἐπὶ τῶν ἀγίων τόπων προὐκάλεσαν τὰς ἀντιδράσεις τῶν ἀπὸ μακροῦ χρόνου караδοκούντων Ἀρμενίων, οἱ ὅποιοι, ἐπωφελοῦμενοι ὠρισμένων ἱστορικῶν γεγονότων, ἀρνητικῶν διὰ τὴν Ἀγιοταφικὴν Ἀδελφότητα, ἐπεχείρησαν πολλάκις, ἐνίοτε καὶ διὰ τῆς βίας, νὰ ἀλλάξωσι τὸ status quo τῶν ἀγίων τόπων, γεγονὸς τὸ ὅποιον ὠδήγησε τὰς δύο Ἐκκλησίας εἰς μείζονος ἢ ἐλάσσονος σημασίας προστριβὰς καὶ εἰς τὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον σχηματισμὸν τῶν δύο ἄκρως διὰ μακρὸν χρόνον ἀντιτιθεμένων ἐκκλησιαστικῶν στρατοπέδων. Τοὺναντίον, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνθα δὲν ὑφίστατο θέμα ἱστορικῶν προνομίων, αἱ σχέσεις μεταξύ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἀρμενίων δὲν ἔπαυσαν, κάτω ἀπὸ τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγόν, νὰ συνεχίζωνται νὰ εἶναι ἐγκάρδιοι, ἀδελφικαὶ καὶ εἰλικρινεῖς. Τέλος, ἐν Ἀλεξάνδρεια τὸ ἑλληνόφωνον αὐτῆς Πατριαρχεῖον ἐσυνέχισε, παρὰ τὰς ὑφισταμένους δυσκολίας, νὰ ἔχῃ καλὰς καὶ ἀδελφικὰς σχέσεις καὶ ἐπαφὰς μετὰ τῶν δύο ἐτέρων μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, τ.ἐ. μετὰ τῆς Κοπτικῆς καὶ τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας.

7. Ἡ τοπικὴ Σύνοδος τῶν Ἱεροσολύμων (1672) ἐτάχθη, ὡς γνωστόν, ὑπὲρ τῶν Ἀντι-χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Ἰδὲ τὸ σχετικὸν κείμενον ἐν I. KAPMIPH, Tὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὀρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τ. II (1), Ἀθήναι, 1953, σ. 731.

7α. Περὶ τῶν ἐπαφῶν τούτων καὶ τῶν προσπαθειῶν ἐπιτεύξεως τῆς ἐνώσεως μεταξύ αὐτῶν ἰδὲ τὰς μελέτας τοῦ I. KAPMIPH, Tὸ πρόβλημα τῆς ἐνώσεως τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ὀρθόδοξου, Ἀθήναι 1959. Περὶ τὸν Διάλογον μεταξύ Ὀρθόδοξων καὶ Ἐτεροδόξων. Α' Διάλογος μεταξύ Ὀρθόδοξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων, ἐν Ἐκκλησιαστικῷ Φάρος, 52 (1970), 331-48, 53 (1971), 150-173, 653-84,

3. Προσπάθειαι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς ἐπανενωσιν τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας.

Ὅν τρόπον καὶ εἰς τοὺς ἐτέρους τομεῖς, οὕτω καὶ εἰς τὸν εὐαίσθητον καὶ λίαν λεπτὸν τομέα τοῦτον τῶν σχέσεων Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν τὸν μεγαλύτερον, σπουδαιότερον καὶ ἅμα καὶ ἀποφασιστικώτερον ρόλον διαδραματίζει τὸ ἡγούμενον πάλαι καὶ νῦν πάσης διορθόδοξου καὶ διαχριστιανικῆς κινήσεως πάνσεπτον καὶ ὄντως τύποις καὶ οὐσίᾳ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Τούτου ὁ προκαθήμενος Ἰωακείμ Γ' (1902-1904), ὁ ὅποιος, σημειωθῆτω ἐν παρόδῳ, χαρακτηρίζεται, ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων ἱστορικῶν, ὡς μέγας Πατριάρχης καὶ ὡς ὄντως διεθνὴς καὶ ἐπιβλητικὴ προσωπικότης, ἐν τοῖς Ἐγκυκλίοις αὐτοῦ Πατριαρχικοῖς Γράμμασι πρὸς τὰς Αὐτοκεφάλους Ὀρθόδοξους Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς δὲν παρέλειψε νὰ θίξῃ, ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀκολουθουμένῃ ἐκκλησιαστικῇ πολιτικῇ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καὶ τὸ θέμα τῶν σχέσεων τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας μετὰ τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν⁸. Πρόκειται περὶ τῆς ἀφετηρίας μιᾶς μεγάλης καὶ μακροπνύου ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, τὴν ὅποιαν ἔκτοτε μετὰ μεγάλης πιστότητος καὶ ἄκρας συνεπειᾶς ἠκολούθησε καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ ἀκολουθῇ ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Βραδύτερον, καὶ δὴ καὶ ἐν ἔτει 1920 τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπηύθυνε τὸ ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς πάλαι καὶ νῦν οἰκουμενικῆς κινήσεως περίπυστον διάγγελμα αὐτοῦ «Πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ», δι' οὗ καὶ ἔδωκεν ὥθησιν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀναγκαιότητα τῆς συνεργασίας πασῶν τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἐὰν μὴ ἐπὶ καθαρῶς θεολογικοῦ τούλάχιστον ἐπὶ πρακτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ πεδίου. Μεταξὺ δὲ τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων συγκαταλέγονται καὶ αἱ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ Ὀρθόδοξοι μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι.

Ἡ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει συνελθοῦσα Προκαταρκτικὴ Διορθόδοξος Ἐπιτροπὴ (8-23 Ἰουνίου 1930) διὰ ὁμοφώνου γνώμης καὶ ἀποφάσεως μεταξύ τῶν ἄλλων θεμάτων, τὰ ὅποια αὕτη κατήρτισε διὰ τὸν προγραμματισμὸν «τῆς μελλούσης ἀκολουθῆσαι συγκληθῆναι πρὸς οὐσιαστικὴν ἀπόφασιν γενικῆς Ὀρθόδοξου Συνόδου, κληθείσης καὶ ταύτης, διὰ τὴν ἐλπιζομένην μετ' αὐτὴν συγ-

54 (1972) 194-236. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν Διαλόγῳ μετὰ τῶν Ἐτεροδόξων Ἐκκλησιῶν, Ἀθήναι, 1975.

8. Περὶ τῆς μεγάλης σημασίας καὶ σπουδαιότητος γενικῶς τῶν Πατριαρχικῶν Ἐγκυκλίων Γραμμάτων διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως καὶ τὴν ἐπανενωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἰδὲ, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὴν εἰδικὴν μελέτην τοῦ ἀειμνήστου X. ANΔΡΟΥΤΣΟΥ, Αἱ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν βάσεις κατὰ τὰ ἀρτιφάνητων Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν Γράμματα, 1905.

κρότησιν Μεγάλης Ὁρθοδόξου ἡ Οἰκουμενικῆς Συνόδου»⁹, ἀνέγραψε καὶ τὸ θέμα τῶν σχέσεων «τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὰς Ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει, ἤτοι: α) Σχέσεις ἐν πνεύματι ἀγάπης, ἥτις κατὰ τὸν Ἀπόστολον «πάντα ἐλπίζει», μετὰ τῶν Ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν (Ἀρμενίων, Κοπτῶν, Ἀβησσυνῶν, Χαλδαίων, Ἰακωβιτῶν, Παλαιοκαθολικῶν, Ἀγγλικανῶν), ὅσαι τείνουσι νὰ προσεγγίσωσι πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ δὲν ἐνεργοῦσι προσηλυτισμὸν μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων...»¹⁰.

Μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν ἱστορικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἀειμνήστου μεγαλοπρεποῦς εἰς τὴν σκέψιν, τὰς ἰδέας, εἰς τὰς συλλήψεις καὶ τὰς ἀποφάσεις, ὡς καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα Ἀθηναγόρου Α', τὰ οἰκουμενικὰ λαμβάνουσι νέαν ὥθησιν καὶ διάστασιν, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἀναθέρμανσις τῶν σχέσεων μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Ἡ ἀναθέρμανσις δὲ αὕτη ἐγένετο ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ πανηγυρικοῦ διορθοδόξου καὶ διαχριστιανικοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 1500ῆς ἐπετείου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅτε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐξαπέστειλε δι' ἐιδικῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου μήνυμα ἀδελφικῆς ἀγάπης πρὸς «τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὅπως ποτὲ ἔκτοτε ἀποσπασθείσας καὶ οὐδὲν ἤττον ἀπὸ τῆς ἀποστολοπαράδοτου πίστεως καὶ διδασκαλίας κατὰ τὰ ἄλλα οὐδόλως ἢ μικρόν τι ἀπομακρυνθείσας Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς», προσκαλοῦν ταύτας εἰς ἐπιστροφὴν εἰς τὸ ἐνιαῖον σῶμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐξ ἧς καὶ ἀπεσπάρθησαν. Ἡ γενομένη αὕτη τὸ 1951 πρόσκλησις ἐπιστροφῆς τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἶναι πραγματοποιήσιμος, δεδομένου ὅτι αἱ μετὰ τούτων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ χωρισμοῦ ἕως τῆς σήμερον ὑπάρχουσαι τυχὸν δογματικά, λατρευτικά, ἐκκλησιολογικά, ἀγιολογικά, συνοδολογικά καὶ κανονικά διαφοραὶ «οὐκ εἰσὶν τοσοῦτον μεγάλαι, ὅσον συνήθως ὑπολαμβάνεται καὶ νομίζεται»^{10α}, ὡς ἐκ τούτου δὲ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον, ὅπως κατα-

9. Ἰδὲ Πρόλογον ἐκδόσεως Πρακτικῶν τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἀγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς συνελευθούσης ἐν τῇ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἱερᾷ Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου (8-23 Ἰουνίου, 1930), Κωνσταντινουπόλις, 1930, σ. 3.

10. Πρακτικά τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἀγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς συνελευθούσης ἐν τῇ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἱερᾷ Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου (8-23 Ἰουνίου, 1930), Κωνσταντινουπόλις, 1930, σ. 144. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐλήφθη βάσει τῆς προτάσεως, τὴν ὅποιαν ἔκαμαν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον πρὸς τὴν ὁλομέλειαν τῆς ὡς ἄνω Ἐπιτροπῆς (πρβλ. ἐνθ' ἄνωτ., σ. 70) καὶ ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας (πρβλ. ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 73-74).

10α. Ἰδὲ τὸ πλήρες κείμενον ἐν Ὁρθόδοξια, 26 (1951), 484-490.

βληθῇ πᾶσα μέριμνα καὶ σπουδὴ «ὅπως ἀρθῇ πᾶν κώλυμα ἐπιπροσθοῦν τῇ προσεγγίσει καὶ τῇ ἐνώσει διὰ συντόνου κοινῆς προσπάθειας, εἰς ἣν διαβιβαιοῦμεθα πάντας... ἐπιδειχθήσεται ἀγαθὴ διάθεσις καὶ ἀρωγὴ καὶ συναντίληψις»¹¹.

Παραλλήλως πρὸς τὸ ἄμεσον καὶ εἰλικρινὲς τοῦτο ἐνδιαφέρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὴν ἄρσιν τῶν ἐκ λεκτικῶν καὶ φραστικῶν παρανοήσεων προκύψαντων διαφορῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ὅσον ἀφορᾷ κυρίως τὸ χριστολογικὸν δόγμα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἐπανεύρεσιν τῶν δευτέρων μετὰ τῆς πρώτης, καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, ἀποδεχθεῖσα τὰς πρωτοβουλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐξεδήλωσε παρόμοιον ἐνδιαφέρον, ὡς τοῦλάχιστον προκύπτει ἐκ τῆς ἀποστολῆς Ρώσων Θεολόγων εἰς Kottayam, προκειμένου οὗτοι νὰ συζητήσωσι μετὰ τῶν Συρορθοδόξων τοῦ Μαλαμπάρ τὸ θέμα τῆς ἐπανενώσεως. Χάρις δὲ εἰς τὰς διμερεῖς ταύτας ἐν Kottayam τῶν Ἰνδιῶν σημαντικὰς συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν δύο ἔτη (1953-1954), ἐσημειώθη πρόοδος τις εἰς τὸ θέμα τῆς προσεγγίσεως τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, διὰ πρώτην δὲ φοράν, ἐξ ὧν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν, διηυκρινίσθη ἐπισήμως καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος τελικοῦ κοινοῦ ἀνακοινωθέντος¹², ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ αἱ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι «ἀντιπροσωπεύουσι δύο διαφόρους παραδόσεις ἐντὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξιας, καὶ ἡ ἀποτυχία τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ὅλου σπουδαίου τούτου γεγονότος προὐκάλεσεν ἐν τῷ παρελθόντι τὴν διάρρηξιν τῆς κοινωνίας μετὰ τῶν ἀλλήλων. Ἡ εἰλικρινὴς ἀποδοχὴ τῆς ὑπάρξεως τῶν δύο παραδόσεων, μεθ' ὧν τῶν πρακτικῶν συνεπειῶν αὐτῶν, θὰ ἀποτελέσῃ σπουδαῖον βῆμα ἐπὶ τὰ πρόσω πρὸς παγίωσιν τῆς ἀμοιβαίας κατανόησεως μετὰ τῶν τούτων, δύναται δὲ νὰ ὁδηγήσῃ ἐν τέλει, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τὴν πλήρη συμφιλίωσιν αὐτῶν»¹³.

*

11. Ἰδὲ ἅπαν τὸ μήνυμα τοῦτο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Ἐκκλησία, 29 (1952), σσ. 115-118.

12. Ἰδὲ ἅπαν τὸ κείμενον τοῦ Κοινοῦ Ἀνακοινωθέντος ἐν Ὁρθόδοξια, τ. 32 (1957), σσ. 333-361.

13. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 348. Περὶ τῶν γενομένων ἐν Kottayam διμερῶν θεολογικῶν συζητήσεων ἰδὲ πλήρη ἀνάλυσιν ἐν Χρ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, Μητρ. Μύρων, Αἱ ἐν Kottayam τῶν Ἰνδιῶν θεολογικαὶ συνομιλίαι μετὰ τῶν «Συρορθοδόξων» τοῦ Μαλαμπάρ καὶ Ὁρθοδόξων Θεολόγων καὶ ἡ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δημοσιευθεῖσα κοινὴ ἐκθεσις, ἐν Ὁρθόδοξια, τόμος 32 (1957), σσ. 153-168, καὶ Ἀνάτυπον Istanbul, 1957.

Ἡ καθιέρωσις τοῦ θεσμοῦ τῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων, λόγω πάντοτε τῶν μακρῶν καὶ ἐπιπόνων πρωτοβουλιῶν καὶ προσπαθειῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς προαγωγῆς τῆς ἐνότητος τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας πολυειδῶν καὶ πολυπλόκων πνευματικῶν, κοινωνικῶν, οἰκουμενικῶν, θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιολογικῶν προβλημάτων, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν καὶ εἰς τὴν ἑναρξιν τοῦ ἐπισήμου μεταξὺ τούτων Θεολογικοῦ Διαλόγου πρὸς διαλεύκανσιν τῶν ὑφισταμένων φραστικῶν καὶ λεκτικῶν παρερμηνειῶν καὶ παρανοήσεων τοῦ Δόγματος τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πρὸς ἄρσιν τῶν ἐκατέρωθεν ὑπαρχουσῶν κατηγοριῶν, παρεξηγήσεων καὶ προκαταλήψεων, ὡς καὶ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους μεταξὺ αὐτῶν κοινωνίας. Πρὸς ἐπίτευξιν ἀκριβῶς τοῦ μακροχρονίου τούτου στόχου, ὃν ἔθεσε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἡ Α' ἐν Ρόδῳ Πανορθόδοξος Διάσκεψις, εἰς ἣν προσεκλήθησαν, πρωτοβουλία καὶ πάλιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπισήμως νὰ λάβωσι μέρος καὶ ἐκπρόσωποι τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν¹⁴, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἐκατέρωθεν ἀνταλλαγῆς ἐποικοδομητικῶν σκέψεων¹⁵, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἐν τῷ καταρτισμῷ τοῦ πινακίου τῶν θεμάτων τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ Πανορθόδοξου Προσυνόδου δὲν παρέλειψε νὰ καταγράψῃ καὶ τὸ θέμα τοῦτο τῆς μελέτης αὐτῶν τρόπων προσεγγίσεως καὶ ἐνότητος τῶν ἐλασσόνων Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, διὰ τῆς καλλιιεργείας φιλικῶν σχέσεων πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνώσεως μετ' αὐτῶν, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐπισκέψεων, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς καθηγητῶν καὶ σπουδαστῶν, δι' ἐπαφῶν θεολογικοῦ χαρακτῆρος, διὰ τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας, τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καὶ τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, ὡς καὶ τῆς συνεργασίας μετ' αὐτῶν ἐν τοῖς συνεδρίοις οἰκουμενικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἐν ζητήμασι πρακτικῆς φύσεως¹⁶. Τοιοῦτον ὄντως ἄθλον ἐπετέλεσεν ἡ Πανορθόδοξος αὕτη ἐν Ρόδῳ Συνδιάσκεψις εἰς τὸν τομέα τοῦτον τῆς συσφίξεως τῶν σχέσεων

14. Ἐν τῇ Πανορθόδοξῳ ταύτῃ Διασκέψει παρέστησαν ὡς ἐπίσημοι παρατηρηταὶ τέσσαρες ἐκπρόσωποι τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, δύο τῆς Αἰθιοπικῆς, εἰς τῆς Ἀρμενικῆς, τέσσαρες τῆς Συρο-ακκαβιτικῆς καὶ δύο τῆς Μαλαμπαρικῆς τῶν Νοτίων Ἰνδιῶν.

15. Ὅπως ἰδιαιτέρως δέον ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἀποτέλεσμα τῶν διαπροσωπικῶν τούτων ἐπαφῶν τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ὑπῆρξεν ἡ ὀρίμανσις τῆς ἰδέας συγκλήσεως εἰδικῆς συνελύσεως ἐκπροσώπων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς συζητήσεως τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ τούτων διαφορῶν καὶ τῆς προετοιμασίας τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς πλήρους μεταξὺ αὐτῶν κοινωνίας, ἡ ὁποία διεκόπη πρὸ δέκα καὶ πέντε αἰῶνων.

16. Ἐν Ὁ ρ ο δ ο ξ ί α, τ. 37, 1962, σ. 80.

μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἐν παρασκηνοῖς γενομένης προσεγγίσεως τῶν ἐκατέρωθεν διαφορετικῶν ἀπόψεων, ὥστε ξένος παρατηρητῆς, ἐν τῇ ἀντικειμενικῇ ἀξιολογήσει τοῦ ἐπιτελεσθέντος εἰς τὸν τομέα τοῦτον ὑπ' αὐτῆς πρωτοποριακοῦ ἔργου, νὰ ὁμολογῇ, ὅτι πράγματι «μία ἐκ τῶν πλέον εὐτυχῶν συνεπειῶν τῆς Διασκέψεως ὑπῆρξε τὸ τράβηγμα τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, καλουμένων ἐλασσόνων, ἐκ τῆς ἀπομονώσεώς των καὶ ἡ σύνδεσις αὐτῶν εἰς τὴν μεγάλην κίνησιν τῆς ἐνότητος. Οἱ παρατηρηταὶ ὑπῆρξαν ἀντικείμενον ἀδελφικῆς φροντίδος. Ἐλάβον χώραν κοινὰ συγκεντρώσεις καὶ χωρὶς νὰ φοβῶσιν εἰς τὴν λήψιν κοινῶν ἀποφάσεων — οἱ παρατηρηταὶ οὐδεμίαν τοιαύτην ἐντολὴν εἶχον, — ἅπαντες, Ὁρθόδοξοι καὶ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἡφύρθηκαν ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀμοιβαίας στοργῆς τῶν κοινῶν τούτων συναντήσεων»¹⁷. Παρὰ τὴν ἐνδόμυχον ταύτην πρόθεσιν καὶ τὴν ἐλπιδοφόρον ταύτην εἰλικρινῆ σκέψιν «τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὅπως ἐγκαινισθῶσιν ὀργανωμέναι θεολογικαὶ καὶ ἄλλαι ἐπαφαὶ μεταξὺ ἐκπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν (τούτων) ἐντὸς τοῦ κλίματος αὐτοῦ ἢ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς διαφαίνεται... διὰ τοῦ μνημειώδους ἐν ἔτει 1951 διαγγέλματος αὐτοῦ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 1500ῆς ἐπετείου τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ δι' ἄλλων αὐτοῦ μερικωτέρων ἀποφάσεων, πλήν», ὡς ὑπογραμμίζει ὁ ὁμιλῶν ἐξ ὀνόματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Μητροπολίτης Μύρων καὶ Καθηγητῆς τῆς κατὰ Χάλκην Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς κύριος Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης, «παρομαρτυῶσαι εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον δυσκολαὶ τινὲς διορθόδοξοι φύσεως καὶ ἄλλαι συνέτεινον ἵνα ἀναβάλληται διαρκῶς ἡ ἐφαρμογὴ τῆς σκέψεως ταύτης καθ' ἑαυτήν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐγκαταλείπηται ἡ πρόθεσις» τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη δημοσίως ἐξεφράσθη καὶ διευτυπώθη ἐν τῇ ἐν Ρόδῳ Α' Πανορθόδοξῳ Διασκέψει¹⁸.

4. Ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι Θεολογικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ συναντήσεις καὶ συζητήσεις Ὁρθοδόξων μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν.

Παρὰ τὴν ὑπαρξιν μειζόνων ἢ ἐλασσόνων δυσκολιῶν, αἱ ἀποφάσεις τῆς Α' ἐν Ρόδῳ Πανορθόδοξου Διασκέψεως δὲν ἐβράδυναν νὰ λάβωσι σάρκα καὶ ὅσπῃ, κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς εὐκαιριακὰς εἴτα δὲ εἰς εἰδικὰς ἐπὶ τούτῳ καθορι-

17. A. WENGER, Sur les chemins de l'unité, Rhodos, ἐν «La Croix», 24 Octobre 1961. Περὶ τοῦ ἐπιτελεσθέντος ὑπὸ τῆς Α' Πανορθόδοξου ἐν Ρόδῳ Διασκέψεως ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ἀπὸ ἡμετέρας πλευρᾶς παραπέμπομεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάν. ΚΑΡΜΙΡΗ, Ἡ Π α ν ο ρ θ ο δ ο ξ ο ς Δ ι α σ κ ε ψ ι ς Ρ ὁ δ ο υ, Ἀθήναι, 1961, ἰδιαιτέρως σσ. 8-9 καὶ 17.

18. Χρ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, μνημ. ἔργ., σσ. 337.

σθείσας θεολογικές και εκκλησιαστικές επαφές και συζητήσεις. Ούτω πως μετά παρέλευσιν μιᾶς μόλις τριετίας ὡς ἄμεσον καὶ συγκεκριμένον ἀποτέλεσμα τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Α' ἐν Ρόδῳ Πανορθόδοξου Διασκέψεως ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐπαφὴ θεολόγων ἐκπροσώπων τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Aarhus τῆς Δανίας. Εἰς τὴν συνάντησιν ταύτην, ἥτις ἔλαβε χώραν ἀπὸ 11—15 Αὐγούστου 1964, ἔλαβον μέρος ὁκτὼ ὀρθόδοξοι, ἐξ ὧν οἱ πέντε ἦσαν Ἕλληνες, καὶ δέκα μὴ Χαλκηδόνειοι θεολόγοι¹⁹. Ἡ ἀνεπίσημος αὕτη συνάντησις, ἡ ὁποία παρεσκευάσθη ὑπὸ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ὀρισθείσης τριμελοῦς ἐπιτροπῆς²⁰, ἐπραγματοποιήθη, κυρίως εἰπεῖν, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς συνελύσεως τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, προκειμένου νὰ συζητήσωσιν οὗτοι ἀτύπως τὰ ἀπασχολοῦντα τὰς δύο Ἐκκλησίας οἰκουμενικά προβλήματα, τὰς ἐκατέρωθεν ὑπαρχούσας λεκτικές καὶ φραστικές χριστολογικὰς διαφορὰς, ἰδιαίτερος δὲ ἵνα γνωρίσωσιν ἀλλήλους. Διὰ τῆς ἀτύπου - ἀνεπίσημου ταύτης ἐν πνεύματι ἀγάπης καὶ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ γενομένης συναντήσεως ἐδόθη διὰ πρώτην φοράν ἡ ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἀναμενομένη κατάλληλος εὐκαιρία πρὸς ἀνταλλαγὴν ὀρισμένων σκέψεων καὶ θέσεων, ἀλληλογνωριμίαν, ἰδιαίτερος δὲ πρὸς ἀμοιβαίαν ἀναγνώρισιν τῆς μιᾶς ὀρθόδοξου πίστεως ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις αὐτῶν. Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην διεπιστώθη ὡσαύτως, ὅτι οἱ διαρρεύσαντες δέκα καὶ πέντε αἰῶνες ἀποξενώσεως οὐδόλως συνετέλεσαν, ὥστε αἱ δύο Ἐκκλησίαι, παρὰ τὰς πολλαπλὰς καὶ μεγάλας δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἀργὰ ἢ γρήγορα ἐκλήθησαν νὰ ἀντιμετωπίσωσι, νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἐκ τῆς ἀγίας καὶ ἀμωμήτου πίστεως τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Εἰδικώτερον, ἀντικείμενον τῆς διμεροῦς ταύτης ἐν Aarhus ἀνεπίσημου συναντήσεως τῶν Θεολόγων - ἐκπροσώπων τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ὑπῆρξεν ἡ Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (451)²¹, καὶ δὴ καὶ

19. Διὰ τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὅτι ἡ συνάντησις αὕτη ἀρχικῶς εἶχε προγραμματισθῇ νὰ πραγματοποιηθῇ ἐν Κύπρῳ. Τοῦτο ὅμως δὲν κατέστη τελικῶς δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ ἕνεκα τῆς ἀνωμάλου ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ πολιτικῆς καταστάσεως, διὸ καὶ ὁ τόπος συγκλήσεως ταύτης ἤλλαξε καὶ ἐγένετο τελικῶς ἐν Aarhus τῆς Δανίας.

20. Ὡς μέλη τῆς τριμελοῦς ταύτης ἐπιτροπῆς εἶχον ὀρισθῇ οἱ ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ τῶν Ἐκκλησιῶν ἐργαζόμενοι Ν. Νησιώτης, Paul Verghese καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Πίστις καὶ Τάξις Lukas Vischer.

21. Κατόπιν ἐνδελεχοῦς μελέτης τῆς ἐν λόγῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τὰ μέλη τῆς ἀνεπίσημου ταύτης Διασκέψεως κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, καθ' ὃ «ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος (451) δύναται νὰ ἐνοηθῇ ὡς ἐπικυροῦσα τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τῆς Ἐφέσου (431), ὡς καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς μεταγενεστέρως Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (553)». Ἀνεγνωρίσαμεν, ὅτι πᾶσαι αἱ Σύνοδοι δεόν νὰ θεωρῶνται ὡς στάδια μιᾶς ἀνεκλείμενης ἀναπτύξεως, καὶ ὅτι οὐδεμία Σύνοδος ἢ κείμενον δεόν νὰ ἐξετάζονται μεμονωμένως».

ἡ γνωστὴ εἰς πάντας κλασσικὴ κυρίλλειος ἔκφρασις «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καὶ αἱ θεολογικαί, δογματικαί, ἐκκλησιολογικαὶ καὶ ποιμαντικαὶ αὐτῆς συνέπειαι. Προκειμένου δὲ τὸ θέμα τοῦτο νὰ διαλευκανθῇ ἀπὸ πάσης δυνατῆς πλευρᾶς τόσον εἰς βάθος ὅσον καὶ εἰς πλάτος, εἶχον ἀνατεθῇ ἀνάλογοι εἰσηγήσεις εἰς εἰδικούς ἐπιστήμονας, εἰσηγήσεις αἱ ὁποῖαι τελικῶς ἀνεγνώσθησαν ἐν τῇ ὁλομελείᾳ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν. Αὗται δὲ ἦσαν ἀπὸ ὀρθόδοξου πλευρᾶς: J. Meyendorff, Χαλκηδόνειοι καὶ Μονοφυσῖται μετὰ τὴν Χαλκηδόνα. Γ. Κονιδάρη, Ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ ἱστορικῶν καὶ δογματικῶν παραγόντων ἐν τῷ σχίσματι τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ι. Καρμίρη, Τὸ πρόβλημα τῆς ἐνώσεως τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ὁρθόδοξου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καὶ γενικώτερον τῆς Χριστολογίας αὐτοῦ. Ι. Ρωμανίδη, Μία φύσις ἢ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη. V. Borovoi, Τὸ ζήτημα τῆς συνδιαλλαγῆς καὶ ἐπανενώσεως τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Ἀπὸ πλευρᾶς τῶν μὴ Χαλκηδονείων ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ὡς ὁμιληταὶ εἶχον ὀρισθῇ καὶ ὁμιλήσαν οἱ V. Samuel, Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη. Karekin Sarkissian, Ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Ἀρμενικῇ Ἐκκλησίᾳ. Βραχεῖα ἐπισκόπησις μετ' εἰδικῆς ἀναφορᾶς εἰς τὴν ἐνωσιν τῶν δύο φύσεων. Tiran Nersoyan, Ἡ ἐτυμολογία τῆς ἱστορίας καὶ ὁ Karam Nazir Khella: Θεολογικὴ προσέγγισις εἰς τὴν μίαν φύσιν - Χριστολογία τῆς Ε' ἐκατονταετηρίδος²².

Συμπέρασμα τῶν εἰσηγήσεων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν γενομένων συζητήσεων²³ ὑπῆρξεν ἡ διαπίστωσις καὶ συνάμα ἡ διατύπωσις τῆς πλήρους συμφω-

22. Αἱ ἀνωτέρω εἰσηγήσεις ἐδημοσιεύθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ «The Greek Orthodox Theological Review», τ. X, 1964-65, σσ. 7/160.

23. Ἀποσπάσματα τῶν συζητήσεων τούτων γενομένων ἐπὶ ἐκάστης εἰδικῆς εἰσηγήσεως ἰδὲ ἐν Paulos M. GREGORIOS, W. H. LAZARETH and N. NISSIOTIS, Does Chalcedon divide or unite? Towards convergence in Orthodox Christology, Geneva, 1981, σσ. 43 ἐξ. καὶ 70 ἐξ.

νίας ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ Χριστολογικὸν Δόγμα, ὡς τοῦτο διδάσκεται ὑπὸ τῆς ἐν τοῖς συγγράμμασι κυρίως τοῦ Κυρίου Ἀλεξάνδρου ἐρειδομένης ἀρχαίας καὶ ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας, ἥ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως ἀποκήρυξις τῆς διδασκαλίας τῶν ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καταδικασθέντων ὡς αἰρετικῶν Εὐτυχοῦς καὶ Νεστορίου, ὡς καὶ ἡ διευκρίνησις ἐκ μέρους τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, καθ' ἣν ἡ τυχὸν ἀποδοχὴ ἢ ἡ μὴ ἀποδοχὴ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ συνεπάγεται τὴν ἀποδοχὴν τῆς αἰρετικῆς διδασκαλίας τῶν ὡς ἄνω μνημονευθέντων δύο αἰρετικῶν τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος²⁴.

* * *

Ἐν συνεχείᾳ, καὶ δὴ καὶ ἐν ἔτος μετὰ τὴν ὡς ἄνω συνάντησιν τῶν Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων Θεολόγων ὁ ἀείμνηστος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθναγόρας Α', διακατεχόμενος ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς διασφάλισεως τῆς ἐνότητος καὶ δραστηριοποιήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν τῇ πρὸς τοὺς Προκαθημένους τῶν ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Ἐγκυκλίῳ αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἀπέστειλε τῇ 9.6.1965, προτείνει ἐν συγκεκριμένον πρόγραμμα ἐνάρξεως τοῦ ἐπισήμου Ἐκκλησιαστικοῦ - Θεολογικοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν.

* * *

Ἐν ἔτει 1967 ἐκπρόσωποι τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν συνέρχονται ἐν Bristol, ὅπου διαπιστοῦνται νέοι χώροι συμφωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν, ὅσον ἀφορᾷ πάντοτε εἰς τὸ καίριον χριστολογικὸν δόγμα, τὸ ὁποῖον μελετήσαντες οἱ εἰδικοί τὴν φορὰν ταύτην ἐξ ἐπόψεως καθαρῶς σωτηριολογικῆς ἐδέχθησαν ὅτι ὁ προαιώνιος καὶ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ Ὑῖς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἵνα «ὁ ἄνθρωπος γένηται», χάριτι καὶ οὐχὶ φύσει, «Θεός»²⁵. Ὁ Θεός, διὰ τῆς ἀπειρου αὐτοῦ ἀγάπης, καλεῖ τὸν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα ἄνθρωπον, ὅπως διὰ τῆς συνεχοῦς πάλης ἐναντίον τοῦ κόσμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ κακοῦ δυνηθῇ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἁκτιστον αὐτοῦ δόξαν. Προκειμένου δὲ οὗτος νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ τούτου ὑποβοηθεῖται ὡσαύτως, καὶ δὴ καὶ κυρίως ὑπὸ τῆς συνεχοῦς κοινωνίας, τὴν

24. Πλείονας λεπτομερεῖς περὶ τῆς συναντήσεως ταύτης ἐν Aarhus ἰδὲ ἐν I. KAPMPEH, Ἀνεπίσημος συνάντησις Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων Θεολόγων, ἐν Ἐκκλησία, τ. 41, 1964, σσ. 456-461. Τοῦ ἰδίου Εἰσηγήσεις ἐνώπιον τῶν Διασκεύσεων Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων Θεολόγων, Ἀθήναι, 1970, passim. Ἰδὲ ὡσαύτως ἄνω-τέρω, σ. 12, ὑπ. 7α.

25. Πρβλ. ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Περὶ ἐν ἄνθρωπότησεως τοῦ Λόγου, 54 (P G, 25, 192B).

ὁποίαν καλεῖται οὗτος νὰ ἔχῃ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέσῳ τῆς κοινωνίας τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος Αὐτοῦ. Τούτου ἡ ἀνθρωπότης ἀποκαλύπτει καὶ συνάμα, μυστικῶς τῷ τρόπῳ, συνεργεῖ εἰς τὴν ἀληθῆ κλήσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μεταμορφοῦται, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ὑπεγράμμισαν τὴν στενοτάτην σχέσιν, ἡ ὁποία ὑφίσταται μεταξύ Χριστολογίας καὶ Σωτηριολογίας ἀφ' ἑνός, καί, ἀφ' ἑτέρου, μεταξύ τούτων καὶ τῆς περὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας καὶ ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας οἱ θεοφόροι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι εἶναι κοινοὶ Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι ἤδη ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος χρησιμοποιοῦσι διαφορετικὴν ὀρολογίαν πρὸς ἑκφράσιν καὶ διατύπωσιν τῆς αὐτῆς κοινῆς ὁμολογίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς τελείου Θεοῦ καὶ τελείου ἀνθρώπου (ἄνευ ἁμαρτίας)²⁶.

Καίτοι οἱ μὲν διαβεβαίουσι περὶ τῶν δύο φύσεων, θελήσεων καὶ ἐνεργειῶν ὑποστατικῶς ἡνωμένων ἐν τῷ Θεανδρικῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἱ δὲ ἐπιβεβαίουσι τὴν μίαν ἡνωμένην θείαν καὶ ἀνθρωπίνην φύσιν, θέλησιν καὶ ἐνεργεῖαν ἐν τῷ αὐτῷ Χριστῷ, ἐν τούτοις ἀμφοτέροι ὁμιλοῦσι περὶ μιᾶς ἀσυχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαίρετως καὶ ἀχωρίστως γενομένης ἐνώσεως, χρησιμοποιοῦντες πρὸς τοῦτο τὰ ὡς ἄνω τέσσαρα ἐπιρρήματα, τὰ ὁποῖα, ὡς γνωστόν, ἀποτελεῦσιν ὡς καθιερωμένην ὀρολογίαν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς κοινῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως. Πρὸς τούτοις, ἀμφοτέροι αἱ διαλεγόμεναι πλευραὶ διεκρήρυξαν, πνηγυρικῶς τῷ τρόπῳ καὶ τῇ ἐκφράσει, τὴν δυναμικὴν παρουσίαν τῆς Θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος μεθ' ἀπάντων τῶν ἰδιωμάτων καὶ ἐνεργειῶν ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βαίνοντες δὲ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ὑπαρχούσης σήμερον διαφορᾶς διευκρινίζουσιν, ὅτι «οἱ ὁμιλοῦντες διὰ τοῦ ὅρου «δύο» δὲν διαιροῦσιν ἢ χωρίζουσιν δι' αὐτοῦ. Οἱ ὁμιλοῦντες διὰ τοῦ ὅρου «μία» δὲν συγχέουσιν ἢ συγχωνεύουσιν. Τὸ «ἀδιαίρετως» καὶ «ἀχωρίστως» τῶν ὁμιλούντων περὶ «δύο» καὶ τὸ «ἀτρέπτως» καὶ «ἀσυχύτως» τῶν ὁμιλούντων περὶ «μία» πρέπει νὰ τονισθῶσιν εἰδικῶς, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ ἐννοήσωμεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον».

* * *

Ἐν συνεχείᾳ, καὶ δὴ καὶ μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἐτῶν ἡ ἰδίᾳ ἀνεπίσημος θεολογικὴ ἐπιτροπὴ συνέρχεται ἐν Genaele τῆς Γενεύης ἀπὸ 16-21 Αὐγούστου 1970. Σκοπὸς καὶ στόχος τῆς συναντήσεως ταύτης ἦτο ἡ συνέχισις τοῦ διαλόγου ἐντὸς πάντοτε μιᾶς ἀτμοσφαιρᾶς εὐκρινεῶς ἀγάπης, ἀμοιβαίας

26. Τινὲς ἐκ τῶν γενομένων συζητήσεων ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ ὡς ἄνω μνημονευθέντι περιοδικῷ The Greek Orthodox Theological Review, τ. XIII, 2, 1968, σσ. 123/320.

κατανοήσεως και διακαοῦς πόθου διευκρινίσεως και ἐν συνεχείᾳ ἐπιλύσεως τῶν τυχόν μεταξύ αὐτῶν ὑφισταμένων διαφορῶν.

Καρπὸς τῆς συναντήσεως ταύτης, ὡς και τῶν προηγουμένων, ὑπῆρξεν ἡ διαπίστωση τῆς κοινῆς πίστεως, ἡ ὁποία ἐνώνει τὰς δύο οἰκογενεῖας τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι, ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῶν πορείᾳ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, διηρέθησαν και ὡς ἐκ τούτου ἔζησαν μεμονωμένως. Ἡ διαίρεσις αὕτη προῆλθεν, ὡς θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ εἰπωμεν και κατωτέρω, ἐξ αἰτίας μᾶλλον λεκτικῶν - φραστικῶν ἐρμηνειῶν ἢ παρανοήσεων τοῦ Χριστολογικοῦ Δόγματος. Ἐνεκα δὲ τῶν γλωσσικῶν - λεκτικῶν τούτων ἰδιομορφιῶν ἐρμηνείας τοῦ Χριστολογικοῦ Δόγματος, αἱ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι διετύπωσαν τὴν βασικὴν ἀρχὴν τῆς πίστεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τ.ἑ. τῆς τελείας θεότητος και τῆς τελείας ἀνθρωπότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, χρησιμοποίησαντες εἴτε τὴν ἰδίαν ὀρολογίαν μὲ διαφορετικὴν ἔννοιαν, εἴτε διαφορετικὴν ὀρολογίαν, ἡ ὁποία και ἦτο δεκτικὴ δογματικῶν παρερμηνειῶν^{26α}.

Ἐν ἔτει 1971, και δὴ και ἐντὸς τῶν πλαisiῶν τῆς ἐν Addis-Ababa συνελθούσης Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν (10-21 Ἰανουαρίου) συναντῶνται ἀνεπισήμως ἐκπρόσωποι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ ἐκπροσώπων τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Ἐν τῇ συναντήσει ταύτῃ συνεζητήθη τὸ θέμα: «Ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων και ἡ ἀνακήρυξις τῶν Ἀγίων», μὲ κυρίους εἰσηγητὰς τὸν πατέρα Vitaly Boronoi, ἐκ μέρους τῶν Ὁρθοδόξων, και τὸν πατέρα Samuel, Διευθυντὴν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐν Addis-Ababa, ἐκ μέρους τῶν Ἀντιχαλκηδονείων²⁷. Διὰ μίαν δὲ εἰσέτι φορὰν ἐπεβεβαιώθη ἐν τῇ ἀνεπισήμῳ ταύτῃ συναντήσει ἡ ὑπάρχουσα μεταξύ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ταυτότης πίστεως και παραδόσεως^{27α}.

26α. The Greek Orthodox Theological Review, τ. XVI, 1971, 3-209. Ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ὡς ἄνω ἀνεπισήμου Θεολογικῆς Συναντήσεως Ὁρθοδόξων και Ἀνατολικῶν Θεολόγων μεταξύ τῶν ἄλλων ἀναγινώσκουμεν: «Ἐπεβεβαιώσαμεν τὰς ἐν Aarhus και Bristol συμφωνίας ἡμῶν ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς κοινῆς ἡμῶν Χριστολογίας. Ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ Χριστολογικοῦ δόγματος αἱ δύο παραδόσεις ἡμῶν, παρὰ τὸν χωρισμὸν δέκα πέντε αἰώνων, εὐρίσκονται εἰσέτι ἐν πλήρει και βαθεῖ συμφωνίᾳ μετὰ τῆς καθολικῆς Παραδόσεως τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας».

27. Ἰδὲ τὸ καίμενον τῶν ὡς ἄνω εἰσηγήσεων ἐν The Greek Orthodox Theological Review, τ. XVI, 1971, σσ. 241-259.

27α. Περὶ τῆς σημαντικῆς προσφορᾶς τῶν Ὁρθοδόξων ἐν τῇ συνελθεί ταύτῃ ἰδὲ τὰ πρακτικὰ δημοσιευθέντα ὑπὸ ΜΕΘΟΔΙΟΥ, Μητρ. Ἀζώμης, Τὸ ἔργον τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸν Διάλογον τῶν Ὁρθοδόξων και τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν Abba Salama, 6 (1975), 233-254 και 7 (1978), 93-227. Σχετικὴν ἀξιολόγησιν τοῦ ἔργου τῆς Διορθοδόξου ταύτης Διακέψεως ἰδὲ I. KAPMIPH, Ἡ Ἀ' Διάσκεψις τῆς

Ὁκτῶ ἔτη ἀργότερον, και δὴ και ἀπὸ 7-11 Φεβρουαρίου 1979 συναντᾶται ἐν τῷ ἐν Σαμπεζύ - Γενεύης Πατριαρχικῷ Κέντρῳ ἡ Διορθόδοξος Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς ἀντιστοίχου Διανατολικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ὡς ἄνω Ἐκκλησιῶν. Ἀντὶ παντὸς ἐτέρου σχολίου περὶ τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐπετέλεσεν ἡ Συνέλευσις αὕτη ὑπὸ τὴν στιβαρὰν και πεφωτισμένην καθοδήγησιν τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου και Προέδρου τῆς Συνελεύσεως Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσόστομου ἀκούμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα τὸ λίαν διευκρινιστικόν, σαφὲς και συμπεπικνωμένον εἰς ἰδέας και προτάσεις ἐκδοθέν, ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν, κοινὸν ἀνακοινωθέν, τὸ ὁποῖον ἔχει οὕτως: «...Ἡ Συνέλευσις αὕτη τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπῆρξε σημαντικὴ και ἀποφασιστικὴ διὰ τὸν Διάλογον. Ἡ Ὁρθόδοξος πλευρὰ ἠθέλησε μὲ τὴν Συνέλευσιν αὐτὴν νὰ ἐπιτύχῃ δύο τινά, ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἐπιταχύνῃ τὸν ρυθμὸν τοῦ Διαλόγου και νὰ μεθοδεύσῃ τὰ ἐφεξῆς στάδιά του, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ ὑποβάλλῃ συγκεκριμένας σχέψεις και προτάσεις πρὸς τὴν μεθ' ἧς διαλέγεται πλευράν...»

Ἔργον τῆς Συνελεύσεως ἦτο:

1. Ἡ ἀξιολόγησις τῆς μέχρι τοῦδε γενομένης προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας διὰ τὸν Διάλογον,
2. ἡ ἐνημέρωσις τῆς περὶ τῶν ἐργασιῶν και τῶν ἀποφάσεων εἰς τὰς ὁποίας ἀπὸ κοινοῦ ἢ κεχωρισμένως εἶχον προέλθει αἱ δύο Ὑποεπιτροπαὶ Ἐργασίας και Συντονισμοῦ ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους τοῦ Διαλόγου,
3. ἡ ἀποδοχὴ και ἡ ἀπόφασις ἐπὶ τῶν ὑποβληθέντων εἰσηγητικῶν κειμένων διὰ τὰ πρῶτα θέματα τοῦ Διαλόγου, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐπιλέξει και ὀρίσει αἱ Ὑποεπιτροπαὶ (ἡ Χριστολογία εἰς τὰς κυριωτέρας τῆς στιγμῆς), και
4. ἡ λήψις ἀποφάσεως διὰ τὴν ἐπίσημον ἐναρξίν και συνέχισιν τοῦ Διαλόγου».

«...Αἱ δύο πλευραὶ εἶναι ἀποφασισμέναι νὰ συμβάλουν ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐμποδίων εἰς τὸν δρόμον τῆς συνεργασίας και συνυπάρξεώς των, εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν των, ἀκόμη δὲ και εἰς τὴν στερέωσιν τῆς εἰρήνης εἰς ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν των».

Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, Ἀθῆναι, 1971, σσ. 9-10 και 13.

ΜΕΡΟΣ Β'

Η ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ
ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ
ΜΗ ΧΑΛΚΗΔΟΝΕΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ.

Ι. Ἡ ἐπίσημος ἐναρξίς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου καὶ ἡ πρώτη συνάντησις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν.

Πρωτοβουλία καὶ ἀποφάσει τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸ ἔτος 1985 συνήλθεν ἐπισήμως, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Bishoy, διὰ πρώτην φοράν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Κέντρῳ Σαμπεζύ - Γενεύης ἀπὸ 10-15 Δεκεμβρίου 1985 ἡ συγκροτηθεῖσα Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ. Ἡ πρώτη καὶ ἐπίσημος αὕτη συνέλευσις τῆς ὡς ἄνω Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν εἶναι τὸ ἐπιστέγασμα πολυετοῦς ἐργασίας, προητοιμασθῆ δέ, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέγχθη, καταλλήλως καὶ μακροχρονίως θὰ ἐλέγομεν ὑπὸ διαφόρων ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συναντήσεων καὶ συζητήσεων μεταξὺ τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν περισσότερο τῆς μιᾶς εἰκοσαετίας (1964-1985).

Τὸ πρῶτον μέρος τῶν συζητήσεων, κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην συνέλευσιν τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο οἰκογενειῶν τῆς αὐτῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, κατηναλώθη εἰς τὴν χρησιμότητα, ἀναγκαιότητα καὶ σπουδαιότητα, τόσον ἀπὸ καθαρῶς θεολογικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ εὐρυτέρας διαχριστιανικῆς - οἰκουμενικῆς ἐπόψεως τοῦ ἐν λόγῳ διμεροῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου. Ὡσαύτως μέρος τῶν συζητήσεων ἀφιερώθη εἰς τὴν ἐκ μέρους τοῦ Προέδρου Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου σχετικὴν ἐνημέρωσιν τῶν μελῶν τῶν δύο ἐπιτροπῶν, ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἐπιτελεσθὲν θετικὸν καὶ λίαν ὠφέλιμον θεολογικὸν ἔργον τόσον τῶν ἀνεπισήμων τεσσάρων συναντήσεων ἐν Aarhus (1964), Bristol (1967), Geneva (1970) καὶ Addis - Ababa (1971) τῶν θεολόγων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ

Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ὅσον καὶ τῶν δύο ἐπισήμων Συσκέψεων τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Addis-Ababa (1971) καὶ Chambesy-Geneva (1979)²⁸, ἔτι δὲ καὶ τῶν κοινῶν συσκέψεων, τὰς ὁποίας εἶχον τὰ μέλη τῶν δύο Ἐπιτροπῶν (τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν) πρῶτον μὲν ἐν τῷ ἐν Πεντέλῃ Διορθοδόξῳ Κέντρῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1973) καὶ δεύτερον ἐν Addis-Ababa (1975). Τὰ μέλη τῆς ἐξαμελοῦς ταύτης Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐξελέγησαν τὰ μὲν τρία ὀρθόδοξα ὑπὸ τῆς ἐν Addis-Ababa τῷ 1971 συνελθούσης Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς, τὰ δὲ ἕτερα τρία τῶν Ἀντι-χαλκηδονείων ὑπὸ ἀντιστοίχου Ἐπιτροπῆς τῶν ἐν λόγῳ Ἐκκλησιῶν συνελθούσης ἐν Atehana Λιβάνου (1972).

Τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν δύο ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν συνελύσει, ἀξιολογήσαντα τὸ ἐπιτελεσθὲν τοῦτο ἔργον οὐχὶ ὡς ἄχρηστον ἀλλ' ὡς λίαν χρησιμὸν διὰ τὴν μελλοντικὴν πορείαν τοῦ διμεροῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου, ἐθεώρησαν ὅτι τόσον αἱ γραφεῖσαι ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἰδικαὶ θεολογικαὶ μελέται, ὅσον καὶ αἱ ἐπιτευχθεῖσαι μεταξὺ τῶν θεολόγων συμφωνίαι (Agreed Statements) δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι χρησίμους ὕλικὸν διὰ τὸν ἡμέτερον ἐπίσημον Θεολογικὸν Διάλογον.

Ἡ Α' Συνέλευσις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, προτάσει τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου, ἡσυχολήθη μὲ τὰ ἀκόλουθα πέντε κυρίως θέματα, ἦτοι:

1. Μεθοδολογία τοῦ Διαλόγου.
2. Θεματολογία τοῦ Διαλόγου.
3. Ὄνομασία τῶν διαλεγόμενων Ἐκκλησιῶν²⁹.
4. Καθορισμὸς τῶν πρὸς ἐξέτασιν θεμάτων τῆς δευτέρας (τ.ἔ. τῆς ἐπισήμου) φάσεως τοῦ Διαλόγου, καὶ
5. Μελέτη πρακτικῶν θεμάτων καὶ λήψις ἀποφάσεων.

Τὸ σημαντικώτερον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπετέλεσεν ἡ Α' Συνέλευσις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκ-

28. Παραλλήλως πρὸς τὰς συναντήσεις τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ἔλαβον χώραν ὡσαύτως ὠρισμέναι συναντήσεις τῆς Διανατολικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων, προκειμένου νὰ προπαρασκευασθῇ ἡ ὁδὸς καὶ νὰ δημιουργηθῇ τὸ κατάλληλον κλίμα πρὸς ἐναρξιν τοῦ ἐπισήμου μεταξὺ τῶν δύο τούτων οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν Θεολογικοῦ Διαλόγου. Ὡς τοιαύτας συναντήσεις μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὰς λαβοῦσας χώραν ἐν Addis-Ababa (Ἰανουάριος, 1965), Cairo (1966), Antelias - Lebanon (1967) καὶ Atehana - Lebanon (1972). Κείμενα τῶν συναντήσεων τούτων ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ περιοδικοῦ Proche-Orient Chrétien, 15 (1965), 164-85, 16 (1966), 29-34, 17 (1967), 44-61 καὶ 22 (1972), 380-81.

29. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου θέλομεν εἶπαι τὰ εἰκότα εὐθὺς κατωτέρω ἐν εἰδικῷ κεφαλαίῳ.

κλησίας και τῶν Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ἦτο ὁ σαφὴς καὶ λίαν καθοριστικὸς διὰ τὸ μέλλον τοῦ Διαλόγου ἀκολουθητέος ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ καθορισμὸς συγκεκριμένης μορφῆς τῆς τε θεματολογίας καὶ μεθοδολογίας, ὡς καὶ ὁ ἐξονομασμὸς μιᾶς μικτῆς Ὑποεπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐξ ἐξ μελῶν (3 ἀπὸ ἐκάστην πλευρὰν) μὲ ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τὴν προετοιμασίαν κοινῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα καὶ θὰ πρέπει νὰ ὑποβάλωσιν εἰς τὴν ὁλομέλειαν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς συζήτησιν, διευκρίνισιν, διόρθωσιν, προσθήκην, ἀφαίρεσιν τυχόν ἀποσπασμάτων καὶ ἀποδοχὴν τούτων. Τὰ μέλη ταῦτα εἶναι:

1. Ὑποεπιτροπὴ Ὁρθόδοξων.

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Volokolamsky κ. Πετερίμ,

Σεβ. Μητροπολίτης Ὁρους Λιβάνου κ. Γεώργιος,

Ἐλλογ. κ. Βλάσιος Φειδᾶς, Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

2. Ὑποεπιτροπὴ Ἀνατολικῶν.

Αἰδεσιμολ. Fr. Tadros Y. Malaty (ἐκπρόσωπος τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας),

Αἰδεσιμολ. Dr. Mesrob Krikorian (ἐκπρόσωπος τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας),

Σεβ. Μητροπολίτης Paulos Mar Gregorios (ἐκπρόσωπος τῆς Ἰνδικῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας).

Ὡς πρὸς τὴν μεθοδολογίαν ἀπεφασίσθη ὅπως, ἡ μὲν Ὁλομέλεια τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς συνέλθῃ μετὰ δύο ἔτη, ἡ δὲ Ὑποεπιτροπὴ ἐντὸς τοῦ προσεχοῦς ἔτους. Κατ' ἀρχὴν ἐξεφράσθη ἡ γνώμη, ὅπως ἡ ἀνὰ διετίαν σύγκλησις τῆς Ὁλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἰσχύσῃ δι' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ παρόντος διμεροῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου, τελικῶς ὅμως ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ διετία αὕτη ἰσχύσῃ μόνον διὰ τὴν ἐπομένην (Β) συνάντησιν τῆς Ὁλομελείας, ἡ ὁποία καὶ θὰ ἀποφασίσῃ ἐὰν καὶ κατὰ πόσον θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ συνέρχηται ἀνὰ διετίαν ἢ, προκειμένου νὰ ἐπιταχυνθῇ ἡ πορεία τοῦ διαλόγου, ἐτησίως, ἀποφασίς ἡ ὁποία θὰ ἰσχύσῃ ὡσαύτως καὶ διὰ τὴν σύγκλησιν τῆς Ὑποεπιτροπῆς.

Κατόπιν τῆς ἐξετάσεως καὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς μεθοδολογίας τοῦ Διαλόγου ἡ Α' Συνέλευσις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἡσχολήθη μὲ τὰ ἀκόλουθα κατὰ σειρὰν θέματα:

1. Ἀποδοχὴ τῆς θεματολογίας τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς.

2. Συζήτησις καὶ ἀξιολόγησις τῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἤδη ἐτοιμασθῇ.

3. Δυνατότης διευρύνσεως ἢ ὅχι τῆς θεματολογίας.

4. Λήψεις ἀποφάσεων ἀναφορικῶς πρὸς τὰ μελλοντικὰ στάδια τοῦ Διαλόγου, καὶ

5. Σύνταξις ἐνὸς τελικοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖον νὰ ἀπευθυνθῇ πρὸς τὰς διαλεγόμενας Ἐκκλησίας καὶ πρὸς ἅπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Ὡς πρὸς τὸ βασικὸν θέμα τῆς θεματολογίας τονίζομεν ἐνταῦθα, ὅτι κατ' ἀρχὰς προϋτάθησαν τὰ τρία θέματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐγένοντο ἀποδεκτὰ πρὸς συζήτησιν κατὰ τὴν ἀνεπίσημον φάσιν τοῦ Διαλόγου ὑπὸ τῶν δύο κοινῶν συναντήσεων τῶν Ὑποεπιτροπῶν ἐν Πεντέλῃ (1973) καὶ Addis Ababa (1975). Εἶναι δὲ ταῦτα:

1. Τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

2. Τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀντιοχείας Σεβήρου, καὶ

3. Ἡ Χριστολογία εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος, συμπρόεδρος τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, προέτεινεν, ὅπως ὁ ἐπίσημος Θεολογικὸς Διάλογος ἀρχίσῃ ἐκ τῶν ἐνούντων τὰς δύο οἰκογενεῖας Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα εἶναι πολλά, καὶ εἴτα, βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν διαιρούντων αὐτάς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπίτευξις μιᾶς σημαντικῆς προόδου ἐντὸς ἐνὸς περιορισμένου χρονικοῦ διαστήματος. Βάσει αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς φιλοσοφίας τοῦ διαλόγου καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων, κατόπιν συζητήσεως καὶ βάσει τῆς μέχρι τοῦδε γενομένης ἐργασίας ὑπὸ τῶν ἀνεπισήμων ἐπαφῶν τῶν δύο πλευρῶν, προέτεινε διὰ τὴν Β' Συνέλευσιν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ γενικώτερον διὰ τὰς ἐπομένους αὐτῆς συναντήσεις³⁰ εἰς τὴν θέσιν τῆς ὡς ἄνω θεματολογίας τὴν θεματολογίαν φέρουσαν τὸν τίτλον «Πρὸς μίαν κοινὴν Χριστολογίαν» (Towards a Common Christological Conception) μὲ τέσσαρα βασικὰ ὑποθέματα, ἅτοι:

α) Προβλήματα ὀρολογίας (Problems of Terminology),

β) Συνοδικαὶ διατυπώσεις (Synodical Foundations),

30. Συμφώνως πρὸς τὸ κοινὸν ἀνακοινωθὲν τῆς Μικτῆς ταύτης Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ἀπώτερος σκοπὸς τῶν ἐπομένων αὐτῆς συναντήσεων «θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐκ νέου ἀνακάλυψις τῶν κοινῶν βάσεων μας στὰ θέματα τῆς Χριστολογίας καὶ τῆς Ἐκκλησιολογίας».

γ) Ἱστορικοὶ παράγοντες (The Historical Factors)³¹, καὶ

δ) Ἑρμηνεῖα τῶν Χριστολογικῶν δογμάτων σήμερον (Actual Interpretation of Christological Dogmes).

Ἡ θεματολογία αὕτη, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Συμπραέδρου Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου, θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς νὰ ὀδεύσωσιν εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον πρὸς μίαν κοινὴν θεώρησιν τοῦ Χριστολογικοῦ Δόγματος, ἐγένετο, κατόπιν συζητήσεως ὑπὸ τῆς ὀλομελείας, ἀποδεκτή. Κατόπιν τῆς ἀποδοχῆς τοῦ πινακίου τῶν θεμάτων τούτων ἡ Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ παρέπεμψε ταῦτα πρὸς μελέτην καὶ καταρτισμὸν κοινῶν κειμένων εἰς τὴν Ὑποεπιτροπὴν.

II. Σύγκλησις τῆς Ὑποεπιτροπῆς καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς.

Συνωδὰ τῇ ἀποφάσει τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν τὰ Μέλη τῆς Ὑποεπιτροπῆς συνῆλθον ἐν Κορίνθῳ, ὡς φιλοξενούμενοι τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Παντελεήμονος, ἀπὸ 23—26 Σεπτεμβρίου 1987. Τὰ μέλη ταῦτα ἦσαν:

1. Τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, Συμπρόεδρος,

Σεβ. Μητροπολίτης Βηρυτοῦ κ. Ἡλίας (εἰς τὴν θέσιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ὁρους Λιβάνου κ. Γεωργίου),

Ἐλλογ. Βλάσιος Φειδᾶς, Γραμματεὺς καὶ ὁ

Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος (εἰδικὸς σύμβουλος).

2. Τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν.

Θεοφιλέστατος Bishoy, Ἐπίσκοπος Damiette (Συμπρόεδρος),

Αἰδεσ. πατὴρ Tadros Y. Malaty, καὶ

Δρ. Mesrob K. Krikorian.

Τὰ μέλη τῆς Ὑποεπιτροπῆς ἐπεδόθησαν εἰς τὴν μελέτην τοῦ πρώτου υποθέματος τοῦ γενικοῦ θέματος «πρὸς μίαν κοινὴν Χριστολο-

31. Εἰς τὴν θέσιν τῶν ὅρων «ἱστορικοὶ παράγοντες» μέλη τινὰ τῆς Ὀλομελείας προέτειναν τὴν διατύπωσιν «μὴ Θεολογικοὶ παράγοντες» (Non Theological Factors), ἡ ὁποία βεβαίως τελικῶς δὲν ἐγένετο ἀποδεκτή.

γίαν», τ.ἔ. τῆς προβληματολογίας τὴν ὁποίαν θέτει ἡ Χριστολογία ἐξ ἐπόψεως καθαρῶς ὀρολογίας. Ἐρεῦνης γενομένης καὶ συζητήσεως πραγματοποιηθείσης διεπιστώθη ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ὑποεπιτροπῆς, ὅτι καίτοι γίνεται χρῆσις ὀρισμένων ὅρων ὑπὸ διαφορετικὰς ἀποχρώσεις καὶ ἐννοίας, ἐν τούτοις ἀμφοτέραι αἱ διαλεγόμεναι Ἐκκλησίαι διὰ τῶν ὅρων τούτων ἐκφράζουσι τὴν αὐτὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν. Εἰδικώτερον, τὸ ἐπικεντρὸν τῶν συζητήσεων τῶν μελῶν τῆς Ὑποεπιτροπῆς ἐπεκεντρώθη εἰς τὴν ἐννοιαν καὶ σημασίαν τῶν ὅρων φύσις, οὐσία, ὑπόστασις καὶ πρόσωπον, παρετηρήθη δὲ ὅτι οἱ ὅροι οὗτοι δὲν χρησιμοποιοῦνται ὁμοιόμορφως ὑπὸ τῶν δύο παραδόσεων, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν διαφόρων θεολόγων τῆς αὐτῆς πάντοτε θεολογικῆς παραδόσεως (Σχολῆς), διαπίστωσις γενομένη ὡσαύτως καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Γενεῇ γενομένης Διασχέψεως (1970).

Ἀπόδειξιν τῆς ὡς ἄνω γενικῆς διαπιστώσεως ἀποτελεῖ ἡ γνωστὴ εἰς πάντας ἐκφρασις «μὴ φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὅστις πολλάκις ἀντικαθιστᾷ, εὐκαιρίας δοθείσης καὶ τοῦ περιεχομένου ἐπιβάλλοντος, τὴν ἐκφρασιν «μὴ φύσις» διὰ τοῦ ὅρου «μὴ ὑπόστασις» ἢ διὰ τοῦ ὅρου «ἐν πρόσωπον» τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὅστις ἐγένετο ἄνθρωπος.

Ἐνῷ οἱ Ὁρθόδοξοι, οἱ ὁποῖοι ἐμμένουσιν ἐπὶ τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ὅπως ἰδιαίτερος ὑπογραμμίζουν τὸν ὅρον «ὑπόστασις», διὰ νὰ ἐκφράσωσι τὴν ἐνότητά τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ μοναδικῷ θεανδρικῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ, οἱ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἀνατολικοὶ Ὁρθόδοξοι ἐπικεντρώνουσι τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ὅρου «μὴ φύσις», ὁμολογοῦντες συγχρόνως τὴν μίαν «ὑπόστασιν» τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ καθιερωθεὶς ὅρος Θεοτόκος ἀποτελεῖ βασικὸν στοιχεῖον τῆς πίστεως τῆς κοινῆς παραδόσεως ἀφοτέρων τῶν οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι, ὁμολογοῦσαι Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς τὸν Μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς γεννηθέντα διὰ Πνεύματος Ἁγίου ὑπὸ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀπορρίπτουσι καὶ καταδικάζουσι τὰς αἵρετικὰς διδασκαλίας τόσοι τοῦ Εὐτυχοῦς ὅσον καὶ τοῦ Νεστορίου, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς «τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν», δὲν ἀπεδέχετο τὴν δευτέραν γέννησιν τοῦ προαιωνίου Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὢν Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς τῶν αἰώνων ἐγένετο καὶ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ γεννήσεώς Του ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας.

Συμφώνως πρὸς τὰς ἄχρι τοῦδε γενομένας ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας καὶ τὰς παρατηρήσεις τῶν μελῶν τῆς Ὑποεπιτροπῆς τὰ ἰδιώματα τῆς ὑπερφυσικῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων ἀποτελοῦσιν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς Χαλκηδονεῖου καὶ μὴ Χαλκηδονεῖου Χριστολογίας, δεδομένου ὅτι ἀμφοτέραι αἱ οἰκογένειαι τῶν Ἐκκλησιῶν ὁμιλοῦσι περὶ ἐνώσεως γενομένης ἀσυγχύ-

τως, ἀτρέπτως, ἀδιαίρετως καὶ ἀχωρίστως). Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς κοινῆς ταύτης χριστολογικῆς παραδόσεως εἶναι ὅτι ὅσοι τυχὸν ὁμιλοῦσι περὶ «δύο φύσεων» δὲν διαιροῦσι καὶ δὲν χωρίζουσι ταύτας, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦσι περὶ «μιας φύσεως» δὲν συμμιγνύουσι καὶ δὲν συγχέουσι τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ.

Βάσει τῶν ὡς ἄνω διευκρινίσεων, διαπιστώσεων καὶ παρατηρήσεων τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Ὑποεπιτροπῆς κατήρτισαν ἐν κείμενον ἀποδεκτὸν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, προκειμένου τοῦτο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κοινὴ βάση τῶν συζητήσεων τῆς Ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Κεντρικὰ σημεῖα τοῦ ἐν λόγω κειμένου εἶναι ἡ διπλὴ ὁμοουσιότης τοῦ Χριστοῦ, αἱ δύο γεννήσεις τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ σημασία τοῦ ὅρου Θεοτόκος.

III. Συνέλευσις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Διαλόγου μεταξύ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν.

1. Τὰ τῆς Συνελεύσεως καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς.

Τὸ ὡς ἄνω μνημονευθὲν κοινὸν κείμενον ἡ Μικτὴ Ὑποεπιτροπὴ ὑπέβαλε διὰ τῶν δύο Συμπροέδρων Σεβ. Μητροπολίτου Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Damiette κ. Bishoy εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Β' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Διαλόγου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία συνῆλθεν, ὡς φιλοξενουμένη τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Νιτρίας (Wadi-El-Natroum) τῆς Αἰγύπτου κειμένῃ Ἱερᾷ Μονῇ Anba Bishoy (ἁγίου Παΐσιου) ἀπὸ 20-25 Ἰουνίου 1989, ὅτε καὶ ἐξεδόθη κοινὸν ἀνακοινωθέν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπισυνάπτεται τὸ κοινὸν κείμενον, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ παραθέσωμεν ἐν τῷ τέλει τῆς παρούσης ἐργασίας³².

Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ Συνελεύσει τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἔλαβον μέρος οἱ ἀκόλουθοι:

32. Διαρκουσῶν τῶν καθαρῶς θεολογικῶν ἐργασιῶν τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἔλαβον ὡσαύτως μέρος εἰς διαφόρους ἐκδηλώσεις, ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, παρέστησαν εἰς τὴν εἰδικὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, ἡ ὁποία ἐτελέσθη ἐν τῷ Καθολικῷ τῆς ὡς ἄνω Ἱερᾷ ἱστορικῆς Μονῆς ὑπὸ τοῦ Σεβ. Ἐπισκόπου Ἀντωνίου Μάρκου συμπαραστατομένου ὑπὸ τριῶν ἀκόμῃ ἁγίων ἀρχιερέων καὶ πολλῶν ἱερέων καὶ διακόνων, καὶ μετέβησαν εἰς Κάϊρον, ὅπου ὁ Πατριάρχης Shenouda III ἐδεξιώθη ταῦτα ἐν τῷ ἰδιαίτερω αὐτοῦ γραφείῳ, μετὰ τὴν ἑβδομαδιαίαν συνάντησιν, τὴν ὁποίαν καθιέρωσεν οὗτος νὰ πραγματοποιῇ ἐπὶ μονίμου βάσεως ἐν τῷ Καθεδρικῷ αὐτοῦ Ναῷ μετὰ τοῦ ποιμνίου του.

Α'. Ἐκ μέρους τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

1. Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός (Συμπρόεδρος)

Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος (Σύμβουλος)

2. Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας.

Σεβ. Μητροπολίτης Ἀζώμης κ. Πέτρος.

Καθηγητῆς Βλάσιος Φειδᾶς (Γραμματεὺς).

3. Ἐκκλησία Μόσχας.

Σεβ. Μητροπολίτης Volokalamsk καὶ Jurjev κ. Pitirim.

Καθηγητῆς Boris Alexandrowitsch Neljubov.

Mikhail Scerbachev (διερμηνεὺς).

4. Ἐκκλησία Σερβίας.

Καθηγητῆς Stojan Gochevitch.

5. Ἐκκλησία Βουλγαρίας.

Καθηγητῆς Ivan Zelev Dimitrov.

6. Ἐκκλησία Κύπρου.

Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Σαλαμῖνος κ. Βαρνάβας.

Καθηγητῆς Ἀνδρέας Παπαβασιλείου.

7. Ἐκκλησία Ἑλλάδος.

Σεβ. Μητροπολίτης Πρεβέζης κ. Μελέτιος.

Πρεσβύτερος Ἰωάννης Ρωμανίδης, Καθηγητῆς.

8. Ἐκκλησία Τσεχοσλοβακίας.

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Πράγας καὶ πάσης Τσεχοσλοβακίας κ. Δωρόθεος.

Πρωτοπρεσβύτερος Δρ. Jaroslav Suvarsky.

9. Ἐκκλησία Φιλλανδίας.

Πρεσβύτερος Heikki Huttunen.

Παρὰ τὴν ἐκφρασθεῖσαν ἀρχικῶς ἐπιθυμίαν συμμετοχῆς, ἐν τούτοις, λόγῳ ὀρισμένων δυσχερειῶν καὶ διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς των, δὲν κατέστη τελικῶς δυνατόν νὰ προσέλθωσι καὶ λάβωσι μέρος εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Β' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀντιοχείας (Σεβ. Μητροπολίτης Ὁρους Λιβάνου κ.

Γεώργιος), Ρουμανίας, Πολωνίας και Γεωργίας. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων ἡρνήθη ν' ἀποστείλῃ ἐκπροσώπους εἰς τὸν ἐν λόγῳ θεολογικὸν διάλογον, διότι, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἰς τὸ ἐξῆς ἀρνεῖται νὰ συμμετάσχῃ εἰς παντὸς εἶδους πολυμερεῖς ἢ διμερεῖς οἰκουμενικοὺς διαλόγους. Ἀρνεῖται δὲ γενικῶς ἢ ἐν λόγῳ Ἐκκλησία νὰ συμμετάσχῃ εἰς πάντα Θεολογικὸν Διάλογον μετὰ τῶν ἐτεροδόξων, διότι, ὡς φρονεῖ, «ἡ συμμετοχὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τοὺς Διαλόγους ἀποβαίνει ἐπιζήμιος καὶ ἐπικίνδυνος» δι' αὐτήν, καθότι «οἱ ἐτεροδόξοι ἐκμεταλλεύονται τοὺς Θεολογικοὺς Διαλόγους εἰς βάρος τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας»³³.

33. Ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ληφθεῖσα τῇ 22/9 Μαΐου 1989. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἀπόφασιν ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων ὠδηγήθη πρῶτον μὲν διότι φρονεῖ ὅτι «ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία ἀκράδαντα πιστεύει ὅτι κατέχει πλήρη τὴν ἀλήθειαν, εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία καὶ τὸ Ταμεῖον τῆς Χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας», πιστὴν τὴν ὁποίαν καὶ ἅπασαι αἱ λοιπαὶ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι αἱ συμμετέχουσιν εἰς τοὺς διαφόρους Θεολογικοὺς Διαλόγους καὶ πιστεύουσιν καὶ τηροῦσιν ἀπαράχαρακτον καὶ διακηρύσσουσιν ἐν τοῖς διαλόγοις τούτοις μετὰ τῶν ἐτεροδόξων, δεύτερον δὲ, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, διότι διὰ τῶν διμερῶν τούτων Θεολογικῶν Διαλόγων ἐνισχύεται ἡ προσπάθεια προσηλυτισμοῦ τῶν Ὁρθοδόξων ἐκ μέρους τῶν ἐτεροδόξων. «Ἡ ἀφαίμαξις τοῦ ἡμετέρου ποιμνίου», ἀναφέρεται ἐν τῇ ἀποφάσει ταύτῃ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, «ἀλλὰ πρωτίτως ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν νὰ κρατήσωμεν ἀνόθευτον τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν καὶ παραδόσιν μακρὰν τῶν ἐπικινδύνων ἐνεργειῶν τῶν ἐτεροδόξων, ὥθησεν ἡμᾶς εἰς τὴν διακοπὴν τῶν Διαλόγων ὅχι μόνον μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, οἱ ὅποιοι ἀπὸ ἐτῶν εἰσέγγαγον τὴν χειροτονίαν τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν Παπικῶν, τῶν Ἀντι-χαλκηδονείων, τῶν Λουθηρανῶν καὶ τῶν Μετερρυθμισμένων Ὁμολογιῶν, εἰς τὸν ὅποιον ἐξ ὑπαρχῆς δὲν συμμετεῖχεν ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων».

Σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ὡς ἔνω ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ἀπόφασις ἡ ὁποία ἐκφράζει τὰς βαθεῖας ἀνησυχίας αὐτῆς καὶ γενικώτερον τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος διὰ τὸν ἐπιχειρούμενον σήμερον ἔμμεσον ἢ ἄμμεσον προσηλυτισμὸν ἐκ μέρους τῶν τε Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ τῶν Προτεσταντικῶν παραφυάδων, ἔδει νὰ ὑποβληθῇ ὡς συνοδικὴ ἀπόφασις εἰς τὰς ἀντιστοιχοῦς Διορθοδόξους Θεολογικὰς Ἐπιτροπὰς, αἱ ὁποῖαι, ἐν συνεχείᾳ, ὥφειλον νὰ συζητήσωσι τὸ σχετικὸν αἷτημα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων προκειμένου νὰ ἀποφασισθῇ ἀπὸ κοινοῦ ἡ διακοπὴ ἢ μὴ ἐπὶ Διορθόδοξον πλὴν ἐπιπέδου τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν ὡς ἔνω μνημονευθεισῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἵνα μὴ διασαλευθῇ ἡ ἐσωτερικὴ ἐνότης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς ἀκριβῶς συνέβη διὰ τῆς μονομεροῦς ἀποφάσεως τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων. Ἡ διαδικασία αὕτη ἀποτελεῖ ἀπόφασιν τῆς Γ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως, ἡ ὁποία δὲν συνιστᾷ τὴν μονομερῆ ἀποχώρησιν μίᾳς ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐκ τῶν πανορθόδοξως ἀποφασισθέντων νὰ γίνωσι Θεολογικῶν Διαλόγων. Ἡ ἀποχώρησις ἐξ ἐνὸς Θεολογικοῦ Διαλόγου εἶναι δυνατὴ μόνον ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον ἐξαντληθῶσι ἅπασαι αἱ δυνατότητες διευθετήσεως τοῦ λόγου ἢ τῶν λόγων ἀποχωρήσεως ἐν τῇ ἀντιστοίχῳ Διορθόδοξῳ Ἐπιτροπῇ. Ἡ διαδικασία αὕτη, δυστυχῶς, δὲν ἠκολούθηθη, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ἡ ὁποία ἔχει μὲν ἀπλόυτον δίκαιον ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦ διενεργουμένου προσηλυτισμοῦ (καὶ ὡς τοιοῦτον

Β'. Ἐκ μέρους τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ἐκπρόσωποι τῶν κάτωθι Ἐκκλησιῶν:

1. Κοπτικὴ Ἐκκλησία.

Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Damiette κ. Bishoy (Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ Συμπρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς).

Παν/τος Ἀρχιεπισκόπου Tadmor Y. Malaty.

Joseph Moris Faltas.

2. Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία.

Gregorios Mesgebe Selassie Keffe Archbishop of Shoa.

Gerima Girma «Walda» Giorgis Archbishop of Khartum and Nubia.

3. Ἐκκλησία τοῦ Μαλαμπάρ.

Paulus Mar Gregorios Verghese, Metropolitan of Delhi.

Δυστυχῶς, ἔνεκα ὀρισμένων μᾶλλον τεχνητῆς φύσεως ἢ ἰδεολογικῆς ἀντιθέσεως ἢ ἀρνήσεως, δὲν ἡδυνήθησαν τελικῶς νὰ προσέλθωσι καὶ λάβωσι μέρος εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Συροϊακωβιτικῆς ὡς καὶ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας.

Κύριον ἔργον τῶν μελῶν τῆς Β' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπῆρξεν ἡ ὑλοποίησις τῆς ἀποφάσεως τῆς Α' ἐν Ὁλομελείᾳ Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, τ.ε. ἡ διὰ διαλογικῆς συζητήσεως ἐπεξεργασία, βελτίωσις καὶ ἀποδοχὴ τοῦ σχεδίου κειμένου, τὸ ὅποιον, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἤδη ἐλέχθη, κατήρτισεν ἡ ὀλιγομελής ἐν Κορίνθῳ συνελθοῦσα Ὑποεπιτροπὴ καὶ τὸ ὅποιον ἀφεώρα εἰς τὴν προβληματολογίαν τῆς ὀρολογίας τῆς Χριστολογίας. Τὸ θέμα τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον ὑπόθεμα τοῦ ὑπὸ τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς (Σαμπεζύ-Γενεύης 10-25 Δεκεμβρίου 1985) σαφῶς καθορισθέντος καὶ προταθέντος πρὸς ἔρευναν καὶ συζήτησιν γενικοῦ θέματος, ἔχοντος οὕτω: «Π ρ ὁ ς μ ι α ν κ ο ι ν ἢ ν Χ ρ ι σ τ ο λ ο γ ι α ν»³⁴.

* * *

ἀκριβῶς δέον νὰ ἐξετασθῇ ὑπὸ τῆς Διορθόδοξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς), οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει ἄδικον διὰ τὴν μονομερῆ ἀπόφασιν διακοπῆς τῆς συμμετοχῆς αὐτῆς εἰς τοὺς ἐν λόγῳ διαλόγους.

34. Περὶ τοῦ γενικοῦ τούτου θέματος καὶ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ ὑποθεμάτων, ἰδὲ ἐνθ' ἀνωτ., σ. 27.

Τὸ σχέδιον κειμένου τῆς Ὑποεπιτροπῆς τῆς Κορίνθου παρουσιάσθη ἐν τῇ Ὀλομελείᾳ ὑπὸ τοῦ Γραμματέως Καθηγητοῦ κ. Βλασίου Φειδᾶ, ὅστις, ἐργασθεὶς διὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄλλων μελῶν, ἐξήγησεν εἰς αὐτὴν (sc. τὴν Ὀλομέλειαν) τὴν μέθοδον, τὴν ὁποῖαν ἠκολούθησαν ἐν τῇ συντάξει αὐτοῦ τὰ μέλη τῆς Ὑποεπιτροπῆς, ὡς καὶ τὸ διέπον τοῦτο γενικὸν πνεῦμα καὶ τὸν στόχον. Ὡσαύτως, ὁ Καθηγητὴς κ. Βλάσιος Φειδᾶς ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Γραμματέως τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐτόνισεν ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅτι καίτοι ὁ διάλογος προϋχώρησε μετ' ἄργου ρυθμοῦ, ἐν τούτοις ἡ ἀργοπορία αὕτη δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰς μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν συζητήσεις ἐπὶ Χριστολογικῶν καὶ Ἐκκλησιολογικῶν θεμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπεσήμανε τὰς δυσκολίας, μικρὰς ἢ μεγάλας, αἵτινες παρεμβάλλονται ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος διαλόγου, ἰδιαιτέραν δὲ μνείαν ἐποιήσατο τῶν δυσκολιῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἀντιμετώπισεν ἡ Ὑποεπιτροπὴ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν προγραμματισθεῖσαν σύσκεψιν.

Ἄμυ τῷ πέρατι τῆς εἰσηγήσεως τοῦ Γραμματέως ἐπηκολούθησε λεπτομερὴς εἰς βάθος καὶ πλάτος συζήτησις, ἐννοεῖται πάντοτε ἐν πνεύματι ἀμοιβαίας κατανόσεως, ἀδελφικῆς ἀγάπης, συναινετικοῦ πνεύματος, ὡς καὶ εἰλικρινοῦς καὶ ἐνδομύχου πόθου πρὸς ἔτι περαιτέρω προαγωγὴν τοῦ διμεροῦς τούτου Θεολογικοῦ Διαλόγου, ἐπὶ σκοπῷ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς κοινωνίας τῶν δύο Οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, βάσει πάντοτε τῆς κοινῆς ἀποστολικῆς πίστεως καὶ παραδόσεως τῆς Ἀρχαίας καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων. Αἱ διεξαχθεῖσαι συζητήσεις εἶχον, ὡς σαφῶς καὶ ρητῶς λέγεται ἐν τῷ κοινῷ κειμένῳ, «ὡς κοινὴν ἀφετηρίαν τὴν φράσιν τοῦ κοινοῦ ἡμῶν πατρὸς ἀγίου Κυρίλλου: «μία φύσις (ἢ μία ὑπόστασις) τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καὶ τὴν ρῆσιν αὐτοῦ ὅτι ἀρκεῖ διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ὁρθῆς καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως «λέγειν καὶ ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον»³⁵. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, αἱ συζητήσεις ἀφ' ὧν κυρίως τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐννοίας καὶ σημασίας τῶν ὅρων φύσις, οὐσία, ὑπόστασις, πρόσωπον καὶ Θεοτόκος, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ προαιώνιος Λόγος καὶ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός³⁶.

35. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ἈΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ὁμιλία, XV, 4: «Ἀρκεῖ τοιγαροῦν πρὸς ὁρθὴν καὶ ἀδιάβλητον τῆς πίστεως ἡμῶν ὁμολογίαν, τὸ Θεοτόκον λέγειν καὶ ὁμολογεῖν τὴν ἁγίαν Παρθένον» (PG, 77, 1093A). Πρβλ. ὡσαύτως τοῦ ἰδίου καὶ Ἐπιστολή, 39: «Ἔδει γάρ, ἔδει σαφῶς ἐννοεῖν, ὅτι σχεδὸν ἅπας ἡμῖν ὁ περὶ τῆς πίστεως ἀγὼν συγκεκρότηται, διαβεβαιούμενοι ὅτι Θεοτόκος ἐστὶν ἡ ἁγία Παρθένος» (PG, 77, 177C).

36. Ἀμφότεραι αἱ διαλεγόμεναι πλευραὶ ἐδέχθησαν ὅτι ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας μεταξὺ τῶν πολλῶν ἄλλων αὐτοῦ ἀνησυχιῶν διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς ὁρθοδόξου πίστεως ἦτο ἡ καταπολέμησις τῆς «ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ» διαιρέσεως τῶν ὑποστάσεων

Κατὰ τὰς διεξαχθείσας συνομιλίας ἐγένοντο ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν οὐκ ὀλίγαι παρατηρήσεις τόσο ἐννοιολογικοῦ καὶ γλωσσικοῦ, ὅσον καὶ καθαρώς θεολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ περιεχομένου, αἵτινες καὶ ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς³⁷, ἥτις βάσει τῶν νέων προτάσεων, βελτιώσεων καὶ διευκρινήσεων, προέβη εἰς τὴν σύνταξιν νέου σχεδίου κειμένου, τὸ ὁποῖον ἀκολούθως ὑπέβαλε διὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Paulos Mar Gregorios εἰς τὴν Ὀλομέλειαν πρὸς τελικὴν ἐγκρίσιν. Ἡ τελευταία, ἐπενεγοῦσα ὠρισμένας νέας θεολογικὰς καὶ λεκτικὰς τροποποιήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκρίθησαν ἀπαραίτητοι διὰ τε τὴν σαφήνειαν, τὸ ὕψος καὶ τὴν σχετικὴν τελειότητα καὶ πληρότητα αὐτοῦ, ἄνευ μεγάλης δυσκολίας ἐνέκρινε τοῦτο καὶ ὑπεγράφη ἐπισήμως ὑπὸ τῶν Συμπροέδρων Σεβ. Μητροπολίτου Ἐλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Damiette κ. Bishoy³⁸.

μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἡ κατοχύρωσις τῆς πραγματικῆς ἐνότητος τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ [πρβλ. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ἈΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἀπολογητικὸς ὑπὲρ τῶν δώδεκα κεφαλαίων (PG, 76, 340AD)] καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ καταδίκη τῆς «ἐνώσεως προσώπων» κατ' εὐδοκίαν, ὡς διεκήρυσεν ὁ Νεστόριος. Ἡ καταδίκη δύο φυσικῶν προσώπων καὶ ἡ βεβαίωσις τῆς μοναδικότητος τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ἄμεσος συνέπεια τῆς ἀτρέπτως, ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως γενομένης ὑποστατικῆς ἐνώσεως: «Ἡμεῖς γὰρ ἐνώσαντες ταῦτα (δηλ. τὸν Λόγον καὶ τὸν ἄνθρωπον) ἕνα Χριστόν, ἕνα Υἱὸν τὸν αὐτόν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν» [ΚΥΡΙΑΛΟΥ ἈΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἐπιστολή, 44 (PG, 77, 225AB)]. Ἀποσπάσματα εἰς Ἰωάννην, X, 30-31 (PG, 74, 24AD)]. Ὡς δὲ ἰδιαίτερος δὲ ἐνταῦθα νὰ μνησθῶμεν τῆς Χριστολογίας τῆς Σχολῆς τῆς Ἀντιοχείας, ἡ ὁποία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τονίζουσαν τὴν ἐννοίαν τοῦ ἐνὸς προσώπου τοῦ Χριστοῦ Σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, δίδουσα ἔμφασιν εἰς τὴν ἐννοαν τῶν προσώπων ἐν τῇ ὑποστατικῇ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ἐνώσει διδάσκει ὅτι συγκεκριμένοι πράξεις τοῦ Χριστοῦ δύνανται νὰ ἀναφερθῶσιν ἀναλόγως καὶ ποικιλοτρόπως εἰς τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ τὸ εἶναι παραμένει πάντοτε ἐν καὶ τὸ αὐτό, τ.ἐ. ὁ ἐνσαρκωθεὶς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Βεβαίως ἡ Σχολὴ τῆς Ἀντιοχείας ὁμιλεῖ περὶ «Χριστῶν» ὡς συνέπεια τῆς θέσεως αὐτῆς περὶ προσώπων. Οὐχ ἥττον ὅμως μεταξὺ τῆς Σχολῆς τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἐκείνης τῆς Ἀλεξανδρείας δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ λεπτοῦ τούτου θέματος βασικὴ καὶ οὐσιώδης διαφορά, διότι ὡς ἡ πρώτη οὕτω καὶ ἡ δευτέρα πιστεύει ὅτι πάντες οἱ ἐν τῷ θεῷ Εὐαγγελίῳ ἀναφερόμενοι ὅροι καὶ τὰ γεγονότα ἀναφέρονται, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, εἰς τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸν πρόσωπον, τ.ἐ. εἰς τὴν σεσαρκωμένην ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἢ εἰς τὴν μίαν αὐτοῦ ὑπόστασιν. Περὶ τοῦ θέματος τούτου σὺν τοῖς ἄλλοις ἰδὲ ΚΥΡΙΑΛΟΥ ἈΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἀπολογητικὸς ὑπὲρ τῶν δώδεκα κεφαλαίων (PG, 76, 340AD).

37. Μέλη τῆς ὡς ἄνω συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἦσαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτης Paulos Mar Gregorios, καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς, καθηγητὴς π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, καθηγητὴς Iyon Dimitrov καὶ Joseph Moris Faltas. Σημειωτέον ἐν παρόδῳ, ὅτι τὰ μέλη τῆς ὡς ἄνω συντακτικῆς ἐπιτροπῆς δὲν εἶναι μόνιμα, ἀλλὰ θὰ ἐναλλάσσονται ἀναλόγως τῆς ἐιδικότητος καὶ τῶν πρὸς συζήτησιν θεμάτων, τὰ ὁποῖα, ὡς εἶναι εὐνόητον, ἀπαιτοῦσιν ἐιδικούς ἐπιστήμονας.

38. Ὁ Ἀγιώτατος Πατριάρχης τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας Shenouda III ἐν τῇ

Ἡ ὑπογραφή τοῦ κοινοῦ τούτου κειμένου ἐγένετο ἄνευ μεγάλης δυσκολίας διότι οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἀδελφῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν συνεφώνησαν μετὰ τῶν θέσεων ἡμῶν τῶν Ὁρθόδοξων καὶ ἀπεδέχθησαν, κατόπιν διαλογικῶν συζητήσεων, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς ἀδόμουστον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὡς ἔχοντα δύο τελείας φύσεις (κτιστὴν καὶ ἄκτιστον) καὶ δύο τελείας θελήσεις καὶ ἐνεργείας (κτιστὴν καὶ ἄκτιστον), χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ σημαίνει καὶ τὴν ὕπαρξιν δύο φυσικῶν προσώπων.

Τὸ ἄνευ πολλῶν διχογνωμιῶν, βασικῶν ἀντιρρήσεων καὶ ἀντεγκλήσεων τελικῶς γενόμενον ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς

ὁμιλίας αὐτοῦ ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξέφρασε τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, καθ' ἃς θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ἂν τὸ συμπεφωνημένον κοινὸν τοῦτο κείμενον ὑπεγράφετο ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν κατὰ τόπους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Καὶ τοῦτο διότι καὶ οἱ διαπιστώσαντες τὴν κοινὴν μεταξὺ τῶν δύο διαλεγόμενων οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν θεολόγοι καὶ οἱ ὑπογράψαντες τὸ κοινὸν τοῦτο κείμενον Συμπρόεδροι οὐδὲν ἀπολύτως δύνανται νὰ πράξωσι δίχα τῆς γνώμης τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν Ἐκκλησιῶν, τὰς ὁποίας οὗτοι ἐκπροσωποῦσιν ἐν τῷ διαλόγῳ: «I mean when we meet as individuals we find that we are one, but in order to have a legal unity we should have the approval of the Holy Synods of the Churches. Because the work of the theologians is to prepare the way of unity for the Holy Synods, and not to say to them that the matters are complicated».

Ἡ ἐν λόγῳ πρότασις τοῦ Πατριάρχου Shenouda III εἶναι μὲν καλὴ, οὐχ' ἤττον ὅμως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ τὸ γε νῦν ἔχον ὑπὸ τῶν ὀρθόδοξων. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ διότι προσκρούει εἰς ὀρισμένας ἀρχάς, ἰσχυρούσας μέχρι τῆς σήμερον, κυρίως ὅμως διότι πρὸς τὸ ν, εἰς ἅπαντας ἀνεξαίρετως τοὺς διμερεῖς διαλόγους μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ἢ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία ἀκολουθεῖ ἀπαρεγκλίτως μίαν ἐνιαίαν γραμμὴν καὶ θεολογίαν ὡς καὶ μίαν σαφῶς καθωρισμένην διαδικασίαν, ἥτις ἀπεφασίσθη καὶ καθιερώθη πανορθόδοξως. Δεῦτερον, ὅ,τι ἀποφασίζεται καὶ γίνεται ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῶν ὀρθόδοξων διὰ τῶν κοινῶν κειμένων ἐν τοῖς θεολογικοῖς διαλόγοις τοῦτο ἀποφασίζεται καὶ τελικῶς γίνεται ἀποδεκτὸν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ad Referendum πρὸς τὴν μέλλουσαν νὰ συνέλθῃ Ἀγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ἢ ὁποία καὶ θὰ ἀποφανθῇ τελικῶς περὶ τῆς πληρότητος ἢ μὴ ἐκάστου φακέλλου καὶ περὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἐνώσεως εἰς ἓν περίπτωσιν θὰ εὕρῃ τὸν φάκελλον πλήρη καὶ τὰ κοινὰ κείμενα ὡς ἐπιτρέποντα τὴν ἔνωσιν τῶν διαλεγόμενων ἐκκλησιῶν. Τρίτον, πρέπει νὰ λάβωμεν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν εἰς πάσας γενικῶς τὰς οἰκουμενικὰς ἡμῶν προσπάθειάς τοῦτο, τ.ἐ. ὅτι ἡ διαρκῶς ἀναζητούμενη καὶ διὰ παντὸς τρόπου καὶ μέσου ἐπιδιωκομένη ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν κατ' ἀρχὴν δὲν εἶναι θέμα ἐνὸς minimum Consensus τῶν διαλεγόμενων μερῶν, οὔτε θέμα ὑπογραφῆς κοινῶν κειμένων ὑπὸ τῶν Συνόδων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ὅποτε ἡ πρότασις τοῦ Πατριάρχου Shenouda περὶ τῆς αὐτομάτου ἀνακηρύξεως τῆς ἐνώσεως ἅμα τῇ ὑπογραφῇ τούτων θὰ εἶχε σοβαρὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἔρεισμα καὶ θὰ ἦτο λίαν αὐτονόητος, ἀλλὰ κυρίως εἶναι βασικὸν θέμα πνευματικῆς, ψυχικῆς, θεολογικῆς, ἐκκλησιολογικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ μακρᾶς καὶ καταλλήλου προετοιμασίας τῆς συνειδήσεως ὁλοκλήρου τοῦ πληρώματος τῶν ἐν πίστει, ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ διαλεγόμενων ἐκκλησιῶν πρὸς γνῶσιν καὶ ἀποδοχὴν τῶν ἀρχικῶς συμφωνηθέντων, ἀποφασισθέντων καὶ ὑπογρα-

Ἐπιτροπῆς κοινὸν τοῦτο κείμενον θέλει τεθῇ ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν Ἱερῶν Συνόδων τῶν κατὰ τόπους ἀγίων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν^{38α}.

2. Συμφωνία τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Χριστολογικοῦ Δόγματος.

Ἡ διὰ τοῦ κοινοῦ τούτου κειμένου ἐπιτευχθεῖσα, τὸ γε νῦν ἔχον, ἐπὶ τῆς Χριστολογίας βασικὴ συμφωνία τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ὄντως θεμελιώδης, σπουδαία, σημαντικὴ, πρωτοποριακὴ καὶ λίαν ἐλπιδοφόρος διὰ τε τὴν πορείαν τοῦ ἐν λόγῳ διμεροῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλη-

φέντων εἴτε ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν εἴτε καὶ ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν Ἱερῶν αὐτῶν Συνόδων. Συμφωνίαι καὶ ἐνώσεις (ἢ ὀρθότερον ψευδενώσεις) ἀπεφασίσθησαν καὶ τελικῶς ὑπεγράφησαν ἐν τῷ παρελθόντι ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν ἐκπροσώπων, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δυνήθωσι νὰ ἐφαρμοσθῶσι. Καὶ δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἐφαρμογὴ τούτων διότι ἀντετάχθη σθεναρῶς καὶ ἀποφασιστικῶς εἰς αὐτάς τὸ Πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, εἶναι ὁ ἀκοίμητος φρουρὸς καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν τηρητὴς καὶ ἐγγυητὴς τῆς τε Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς ὁρθοπραξίας. Ὅθεν, ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ ἀποφάσεων, συμφωνιῶν καὶ κοινῶς ἀποδεκτῶν κειμένων οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῶμεν τὸν μέγαν τοῦτον καὶ τελεσίδικον παράγοντα, ὁ ὁποῖος καλεῖται λαὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ὁποῖος τελικῶς ἀποφασίζει περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ περὶ τῆς ἄρδην ἀπορρίψεως τῶν πάσης φύσεως προτάσεων καὶ ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ ἀναφορικῶς πρὸς τὰ θέματα τῆς προαγωγῆς τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως καὶ τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἱστορικὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος, τὰ ὁποῖα εἶναι λίαν γνωστὰ εἰς πάντας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀπαρίθμησις των ἐνταῦθα δὲν κρίνεται ἀναγκαία, ἀποδεικνύουσι τοῦ λόγου τὸ ἀληθές. Συνελόντι εἰπεῖν ἡ πρότασις τοῦ Πατριάρχου Shenouda III δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ δι' εἰδικούς λόγους, κυρίως ὅμως διότι ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι δὲν δυνάμεθα καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἄλλως τε νὰ παραθεωρήσωμεν τὴν ἄχρι τοῦδε πανορθόδοξως καθιερωθεῖσαν παγίαν καὶ ἐνιαίαν διαδικασίαν καὶ μεθοδολογίαν διὰ πάντα ἀνεξαίρετως διμερῆ ἢ πολυμερῆ θεολογικὸν διάλογον, ἀλλ' οὔτε ἐπίσης ν' ἀγνοήσωμεν τὴν μὴ εἰσέτι ὀρίμανσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως τοῦ πληρώματος τῶν διαλεγόμενων ἐκκλησιῶν. Τὸ πλῆρωμα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, λόγῳ τῆς μακρᾶς αὐτοῦ ἀπομονώσεως ἐκ τοῦ λοιποῦ Χριστιανικοῦ κόσμου καὶ τῆς μὴ συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὰς ἐν τῷ μετὰξὺ ἐπελθούσας ἀλλαγὰς ἐπὶ παγχιριστιανικοῦ ἐπιπέδου, διακρίνεται διὰ τὸν θρησκευτικὸν αὐτοῦ φανατισμόν. Φανατικοὶ ὑπάρχουσι ἐπίσης καὶ παρ' ἡμῖν. Ὅθεν πᾶσα τυχὸν ὑπογραφή παντὸς εἶδους ἐνώσεως ἄνευ τῆς καταλλήλου καὶ ἐν πολλοῖς ἀναγκαιᾷ προπαρασκευῆς τοῦ πληρώματος ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν θὰ δημιουργήσῃ, φρονούμεν ταπεινῶς, πολλὰ προβλήματα εἰς αὐτάς, ἰδιαιτέρως δὲ θὰ διασπάσῃ τὴν σήμερον ὑπάρχουσαν ἐσωτερικὴν ἐνότητα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς δημιουργίας μεζῶνος ἢ ἐλάσσονος σημασίας καὶ σπουδαιότητος σχισμάτων ἐν αὐτῇ.

38α. Ἐν παρόδῳ ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ὅτι ἐν τῇ ὁλομειδίᾳ τῆς Ἐπιτροπῆς ἀνεγνώσθη τὸ κείμενον τοῦ διακόνου Ἀνδρέου Γιουρτσένκο, μέλους τοῦ τμήματος Ἐξωτερικῶν Σχέσεων τοῦ Πτριρχεῖου Μόσχας. Τοῦτο δὲν ἐσχολιάσθη, διότι ἦτο ἄνευ ἰδιαιτέρας σημασίας καὶ ἀξίας.

σιδων ἐκκλησιαστικῆς καὶ μυστηριακῆς κοινωνίας. Ἡ μεγάλη ἀξία καὶ σπουδαιότης τοῦ συμπεφωνημένου τούτου κειμένου, τὸ ὅποιον καὶ ἀποτελεῖ σύντομον, σαφῆ, λιτὴν εἰς τὸ ὕψος, πλουσιωτάτην εἰς περιεχόμενον, ἄριστα ἐξ ἐπόψεως βιβλικῆς καὶ πατερικῆς θεολογίας τεκμηριωμένην, μὲ λογικὴν συνέπειαν καὶ συνεκτικότητά δῆλωσιν πίστεως τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἔγκειται, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἰς τοῦτο, ὅτι ἀμφότερα τὰ διαλεγόμενα μέρη ὁμολογοῦσι καὶ διακηρύσσουσιν ὅτι:

1. Εἶναι αὐθεντικοὶ φορεῖς τῆς αὐτῆς ἀποστολικῆς πίστεως καὶ παραδόσεως³⁹.

2. Βάσις καὶ ὅρος ἀπαραίτητος ἀποκαταστάσεως τῆς διακοπείσης πλήρους κοινωνίας θεωρεῖται ἡ ἀποστολικὴ πίστις καὶ παράδοσις τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου ἀρχαίας Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, συνοψίζεται ἐν τῷ κοινῷ συμβόλῳ πίστεως, τ.ἐ. ἐν τῷ γνωστῷ Συμβόλῳ Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως⁴⁰.

3. Τὸ μυστήριον τῆς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν γενομένης ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ δέον ἀπαραιτήτως νὰ νοηθῇ καὶ ἐρμηνευθῇ ἐντὸς τῶν πλαisiῶν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, τῆς μιᾶς οὐσίας ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἢ προσώποις, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς θείας οἰκονομίας.

4. Ὁ προαιώνιος ὑπάρχων Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ διὰ Πνεύματος Ἁγίου γεννηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ ἐν ταυτὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, τέλειος ἐν τῇ θεότητι Αὐτοῦ καὶ τέλειος ἐν τῇ ἀνθρωπότητι Αὐτοῦ⁴¹, ἡ, διὰ τὴν ἀπομακρυνθῶμεν ὀλίγον τι τοῦ κοινῷ κειμένου

39. Μετ' ἰδιαιτέρας ἐμφάσεως δέον ἐνταῦθα νὰ τονισθῇ ἡ ἐμμονὴ τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, καθ' ἣν ἡ κοινὴ πίστις καὶ ἡ ἔνωσις τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ταυτισθῇ μετὰ τῆς ἀποστολικῆς πίστεως καὶ τῆς ἐνώσεως τῆς μιᾶς ἁγίας, καθολικῆς, ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου ἀρχαίας ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας.

40. Ἐν τῷ σχεδίῳ κειμένου τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἐγένετο ὀνομαστικὴ μνεῖα τῶν ὀνομάτων τῶν δύο τούτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν ὁποίων οἱ ἅγιοι Πατέρες συντάξαν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Σύμβολον Πίστεως. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῇ ἐπιμονῇ τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν καὶ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν καὶ παρὰ τὰς ἐπανεπιλημμένας ἀντιρρήσεις ἡμῶν τῶν Ὀρθοδόξων ἡ ὀνομαστικὴ μνεῖα τῶν Συνόδων τούτων διεγράφη ἐκ τοῦ τελικοῦ κοινῷ κειμένου τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

41. Εἰς τὴν αὐτὴν ὁμολογιακὴν διευκρίνησιν προέβη καὶ ὁ φιλοξενῶν Πατριάρχης Shenouda III ἐν τῇ προσφωνήσει αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς: «Πιστεύομεν ὅτι ὁ Κύριος Θεὸς καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τέλειος ἐν τῇ θεότητι Αὐτοῦ καὶ τέλειος ἐν τῇ ἀνθρωπότητι Αὐτοῦ. Ἦνωσε τὴν Θεότητα Αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος Αὐτοῦ ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως καὶ δὲν ὁμιλοῦμεν περὶ δύο φύσεων μετὰ τὴν μυστηριώδη ταύτην ἐνότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Αἱ Ἐκκλησίαι ἡμῶν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων ἐπίστευον εἰς τὴν Θεότητα καὶ τὴν Ἀνθρωπότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν». Καὶ ἀλλαχοῦ ἐπανερχόμενος ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος ἐξ ὀνόματος τῶν Ἀρχαίων καὶ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ὁμολογεῖ τὴν πίστιν αὐτῶν λέγων:

τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπικαλούμενοι τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, «σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρός Λόγον, ἕνα τε εἶναι Χριστὸν μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός, τὸν αὐτὸν δηλονότι Θεὸν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον»⁴². Ἡ ἐκ μέρους τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν καὶ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ἀποδοχὴ τῆς τελειότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς τελείου Θεοῦ καὶ τελείου ἀνθρώπου, ὁμοίου ἡμῖν κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας, κατ' ἐπέκτασιν δὲ ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων ἐν τῇ ὑποστάσει ἢ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τρόπον μὴ ἀλλοιοῦντα τὴν ιδιότητα τῆς φύσεως ἐκατέρας, ἀποτελεῖ ἐὰν μὴ ἄμεσον τοῦλάχιστον ἔμμεσον ἀναγνώρισιν τοῦ ὅρου τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου⁴³ καὶ διευκολύνει τὰ μέγιστα τὴν ἐπανένωσιν τούτων μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

5. Ἡ Παρθένος Μαρία καλεῖται Θεοτόκος διότι ὁ ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς σκηνώσας Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξεν ὄντως τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος Ἄνθρωπος⁴⁴. Τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀναφερόμενα εἰς τὴν ὁμολογίαν Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας (Ὁμιλία ι, 15. Πρβλ. καὶ Ἐπιστολὴ, 39) διακηρύσσουσιν ὅτι «ἀρκεῖ διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ὁρθῆς καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως λέγειν καὶ ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον» παραπέμποντα, διὰ τῆς ὁμολογίας ταύτης, εἰς τὸν ἅγιον Κύριλλον Ἀλεξανδρείας.

6. Ἡ σὺν θεοσὺς ὑπόστασις⁴⁵ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-

«Πιστεύομεν εἰς τὴν Θεότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἰς τὴν Ἀνθρωπότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τέλειος εἰς τὴν Θεότητα, τέλειος εἰς τὴν Ἀνθρωπότητα. Πιστεύομεν ὅτι ἡ Ἁγία Παρθένος Μαρία εἶναι ἡ «Θεοτόκος», ἡ Θεομήτωρ».

42. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἐπιστολὴ 17 πρὸς Νεστόριον (Ρ 6, 77, 120C).

43. Ἰδοὺ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ὅρος πίστεως τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «Ἐπόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις Πατράσιν, ἕνα Χριστὸν συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκόμεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς, τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν Θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας... ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, υἱόν, κύριον, μονογενῆ, ἐκ δύο φύσεων ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, σφριζόμενης δὲ μάλλον τῆς ιδιότητος ἐκατέρας φύσεως καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης».

44. Ἰδὲ ἐνθ' ἀνωτ., ὑποσ. 42.

45. Ὁ ὅρος «σὺν θεοσὺς ὑπόστασις», τοῦ ὁποίου γίνεται μνεῖα ἐν τῷ κοινῷ κειμένῳ τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, σπανιώτατα χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐν τῷ κοινῷ τούτῳ κειμένῳ γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου τούτου ὑπὸ καθαρῶς ὀρθοδόξων ἑνωσιῶν, ἐφ' ὅσον καὶ διότι τονίζεται ὅτι ἡ τελεία καὶ ἡ ἀκρὴς ὑπόστασις τοῦ Λόγου ἐγένετο σύνθετος προσλαμβάνουσα τὴν τελείαν ἀνθρωπίνην φύσιν.

στοῦ οὐδόλως σημαίνει ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι δύο ὑποστάσεις, ἦτοι μία θεία καὶ μία ἀνθρωπίνη, ὡς ἐδίδασκεν ὁ αἰρεσιάρχης Νεστορίος, πιστεύων ὅτι αὐταὶ ὑπάρχουσι κεχωρισμένοι μετὰ τὴν ἀδιαίρετον ἔνωσιν⁴⁶, ἀλλ' ὅτι ἡ μία καὶ ἡ αὐτὴ αἰωνία ὑπόστασις τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἀγίας καὶ προσκυνητῆς Τριάδος προσέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην κτιστὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἦνωσε ὑποστατικῶς μετὰ τῆς ἀκτίστου Αὐτοῦ θείας φύσεως πρὸς ἀπαρτισμὸν τῆς Θεανθρωπίνης ὑπάρξεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ, συμφώνως πρὸς τὴν πατερικὴν πάντοτε παράδοσιν, αἱ φύσεις διακρίνονται «τῇ θεωρίᾳ μόνῃ». Ἡ ὑπόστασις τοῦ προαιωνίου Λόγου πρὸ τῆς ἐνσαρκώσεως δὲν ἦτο σύνθετος. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ σεσαρκωμένου Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ δὲν ἦτο οὔτε ἀνυπόστατος, οὔτε αὐθυπόστατος, οὔτε ἀπρόσωπος, ἀλλ' ἐνυπόστατος⁴⁷.

7. Οἱ θεοφόροι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας τοὺς ὅρους «φύσις», «ὑπόστασις» καὶ «πρόσωπον» χρησιμοποιοῦσιν ὡς συνωνύμους, ταυτοσήμους, ἐναλλακτικῶς καὶ ἄνευ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οὐδεμιᾶς διακρίσεως⁴⁸. Ἡ ἄνευ δὲ διακρίσεως αὕτη χρῆσις τῶν ὄρων τούτων

46. 'Ὡς γνωστὸν ἡ Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῇ Σύνοδος (431) προέβη εἰς τὴν καθαιρέσιν καὶ τὸν ἀναθεματισμὸν τοῦ Νεστορίου, διότι οὗτος, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἐδίδασκεν ὅτι «μόνη τῇ σαρκὶ τὰ τῆς σωτηριώδους περιῆψεν οἰκονομία, ψιλὸν τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ γέννησιν τε καὶ τελευτὴν ὑπομεῖναι εἰπὼν» καὶ «διὰ πάντων ἔδειξεν ἑαυτὸν ὀνόματι μόνῳ τὴν ἐνότητά τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν σάρκα ὁμολογοῦντα, πράγματι δὲ ταύτην πάντῃ ἀρνούμενον» (MANI, IV, 1172).

47. Τὴν διδασκαλίαν ταύτην τονίζοντες (τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς) ἀναφέρονται ἐμμέσως εἰς τὴν διάχυτον πατερικὴν παράδοσιν, καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν συνοψίζουσαν ταύτην παράθεσιν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, "Εκδοσις ἀκριβὴς τῆς ὁρθοδόξου πίστεως, III, 2:... αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος χρηματίσας τῇ σαρκὶ ὑπόστασις· οὐ γὰρ προϋποστάτη καθ' ἑαυτὴν σαρκὶ ἠνώθη ὁ θεὸς Λόγος, ἀλλ' ἐνοικήσας τῇ γαστρὶ τῆς ἁγίας Παρθένου, ἀπεριγράπτως ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὑποστάσει ἐκ τῶν ἁγίων τῆς ἀειπαρθένου αἱμάτων, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ ὑπεστήσατο, ἀπ' ἀρχῆν προσλαβόμενος τοῦ ἀνθρωπείου φυράματος, αὐτὸς ὁ Λόγος γενόμενος τῇ σαρκὶ ὑπόστασις (PG, 94,985 BC). Πρβλ. ὡσαύτως καὶ III, 11 (PG, 94, 1024B-1925B).

48. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι οἱ ὅροι φύσις καὶ ὑπόστασις εἶναι συνωνύμοι καὶ ταυτίζονται, ἐκφράζουσι δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ (Χριστοῦ). Ἐν τῇ πατερικῇ παραδόσει οὗτοι χρησιμοποιοῦνται ὡς συνωνύμοι μετὰ τὴν ἰδίαν ἔννοιαν καὶ σημασίαν, τ.ἔ. ὁ ὅρος φύσις ὑποδηλοῖ τὴν ὑπόστασιν, τὸ πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὅστις, ὅτε «ἦλθε τὸ πλῆρωμα τοῦ χρόνου», κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον (Γαλ. 4,4), «ἐγένετο σὰρξ καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰωάν. 1,14). Εἰς τὴν Τριαδολογίαν δὲν εἶναι τόσον σαφὴς ὅσον εἶναι εἰς τὴν Χριστολογία ἡ διάκρισις φύσις καὶ οὐσία. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπεβλήθη ἡ ἐρμηνεία τοῦ ὅρου «μία ὑπόστασις» ἀναφορικῶς πρὸς τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἀγίας Τριάδος μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ.

Ἡ ὑπόστασις δὲν ἐνεργεῖ ἀλλ' ἡ φύσις. Ὁ ἐνεργῶν δὲν εἶναι ἡ ὑπόστασις ἀλλ' ὁ ἐνυπόστατος Λόγος ὡς πρόσωπον. Ἰδιὸν τῆς φύσεως εἶναι τὸ βούλεσθαι καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ἐκφράζεται δὲ διὰ τοῦ προσώπου μέσῳ τῆς ὑποστάσεως. Οἱ λατινικοὶ ὅροι *essentia*,

ἰσχύει καὶ δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν ὑπερασπιστὴν τῆς ὁρθοδοξίας, Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος εἰς ἐν ἀπόσπασμα λέγει σαφῶς: «πλὴν ὅτι μόνον ἡ τοῦ Λόγου φύσις, ἡγουν ἡ ὑπόστασις, ὅ ἐστιν αὐτὸς ὁ Λόγος»⁴⁹.

8. Ἐν τῇ Θεανδρικῇ προσώπῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπάρχουσι δύο κεχωρισμένοι ἐνέργειαι καὶ δύο θελήσεις. Καὶ τοῦτο διότι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ θέλησις τῆς ἀκτίστου θείας φύσεως ἠνώθησαν μετὰ τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς θελήσεως τῆς κτιστῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὅ,τι ἐνταῦθα ὑπάρχει εἶναι τὸ ἐν πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι φορεὺς ἀμφοτέρων τῶν φύσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐμίγησαν, οὔτε ἡλλαξαν, οὔτε ἡλλοιώθησαν, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ μόνον ἠνώθησαν ὑποστατικῶς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ σύγχυσις, μεῖξις, ἀλλαγή καὶ ἀφομοίωσις τῆς μιᾶς ὑπὸ τῆς ἐτέρας⁵⁰. Τὸ ἐν καὶ μοναδικὸν Θεανδρικὸν πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐδὲν ἕτερον εἶναι εἰμὴ ἀπόρροια τῆς ὡς ἄνω ὑποστατικῆς ἐνώσεως: «Οὐκοῦν, ὡς ἔφησεν... ὁ πατὴρ καὶ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος, ὁ τῆς ὁρθοδόξου πίστεως κανὼν ἀδιάστροφος, δύο πραγμάτων ἀνομοίων κατὰ τὴν φύσιν ἐν ταύτῳ γέγονε σύνοδος, θεότητος δηλονότι καὶ ἀνθρωπότητος»⁵¹.

9. Δὲν ὑφίσταται χωρισμὸς ἢ διαίρεσις τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ. Ἀμφότεραι ἠνώθησαν ἀσυχύτως, ἀτρέπτως, ἀχώριστως καὶ ἀδιαίρετως, γεγονόςς τὸ ὁποῖον ὠδήγησε τοὺς θεοφόρους Πατέρας τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι καὶ τὰς λοιπὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, μιᾶ δὲ λέξει τὴν ἀρχαίαν ἀδιαίρετον Ἐκκλησίαν ὡς καὶ τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς τοῦ ἐν λόγῳ Θεολογικοῦ Διαλόγου Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν καταδίκην τῆς διδασκαλίας τοῦ Νεστορίου, Εὐτυχοῦς καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν⁵², οἱ ὁποῖοι ἡρμήνευον τὸν

substantia καὶ *natura* εἶναι συνωνύμοι τῶν ὄρων οὐσία, ὑπόστασις καὶ φύσις.

49. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἀπολογητικὸς ὑπὲρ τῶν δώδεκα κεφαλαίων (PG, 76, 401A).

50. Περὶ τοῦ θέματος τοῦτου ἰδὲ σαφῆ διδασκαλίαν ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἐπιστολὴ πρὸς Νεστόριον, 4: «Οὐ γὰρ φαμεν ὅτι ἡ τοῦ Λόγου φύσις μεταποιηθεῖσα γέγονε σὰρξ· ἀλλ' οὐδὲ ὅτι εἰς ὅλον ἄνθρωπον μετεβλήθη, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὅτι σάρκα ἐμψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ ἐνώσας ὁ Λόγος ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, ἀφράστως τε καὶ ἀπερινόητως γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ κεχηματίκεν Υἱὸς ἀνθρώπου, οὐ κατὰ θέλησιν μόνην, ἢ εὐδοκίαν· ἀλλ' οὐδὲ ὡς ἐν προσλήψει προσώπου μόνου· καὶ ὅτι διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἐνότητα τὴν ἀληθινὴν συναχθεῖσαι φύσεις· εἰς δὲ ἐξ ἀμφοτέρων Χριστὸς καὶ Υἱὸς· οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρεμμένης διὰ τὴν ἔνωσιν· ἀποτελεσασῶν δὲ μᾶλλον ἡμῖν τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Υἱόν, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, διὰ τῆς ἀφράστου καὶ ἀπορρήτου πρὸς ἐνότητα συνδρομῆς» (PG, 77,45 BC).

51. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ὁμιλίαι ἐορταστικαὶ VIII, 6 (PG, 77,572 A).

52. Σήμερον αἱ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι ἀποκηρύσσουν καὶ καταδικάζουσι τὴν αἰρετικὴν θεολογίαν καὶ διδασκαλίαν τοῦ Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς.

ὅρον «μῖα φύσις» οὐχὶ ὀρθοδόξως ὡς μία ὑπόστασις, ἐν πρόσωπον, ἀλλὰ ὡς «δύο φύσεις», τ.ἔ. ὡς δύο ὑποστάσεις, ἢ ὡς δύο πρόσωπα μετὰ τὴν ἔνωσιν. Βεβαίως, μετὰ τὴν ὑποστατικὴν ἔνωσιν δυνάμεθα νὰ ὁμιλοῦμεν περὶ μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ, οὐχ' ἦττον ὅμως οὐχὶ ἐν μονοφυσικῇ ἐννοίᾳ ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως προσδιοριζομένης ὑπὸ τῶν τεσσάρων ἐπιρρημάτων τοῦ ὅρου τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τ.ἔ. ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαίρετως καὶ ἀχωρίστως.

10. Αἱ τυχόν ὑπάρχουσαι εἰς τὸ Χριστολογικὸν Δόγμα διαφοραὶ μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν εἶναι μᾶλλον λεκτικαί, φραστικαὶ καὶ οὐχὶ οὐσιαστικαὶ-ἐννοιολογικαί, δεδομένου ὅτι, «ὅσοι ἐξ ἡμῶν ὁμιλοῦν περὶ δύο φύσεων ἐν Χριστῷ, δὲν ἀρνοῦνται δι' αὐτοῦ τὴν ἀχώριστον καὶ ἀδιαίρετον ἔνωσιν αὐτῶν. Ὅσοι ἐξ ἡμῶν ὁμιλοῦν περὶ μιᾶς ἡνωμένης θεανθρωπίνης φύσεως ἐν Χριστῷ δὲν ἀρνοῦνται τὴν συνεχῆ δυναμικὴν παρουσίαν ἐν Χριστῷ τοῦ θείου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως»⁵³.

11. Δικαίως τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ἡ μεγάλη, μακρὰ καὶ ἀτελειώτους θεολογικὰς συζητήσεις καὶ ἔριδας προκαλέσασα κλασσικὴ ἔκφρασις τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας «μῖα φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη»⁵⁴, ἐνθα ὁ ὅρος «φύσις» χρησιμοποιοῦται εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὅρου «κύπότης»⁵⁵ ἢ πρόσωπον.

Τοῦτο δηλοῦται σαφῶς καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς προσφωνήσεως τοῦ Πατριάρχου Shenouda III, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμῶν νὰ διασκεδάσῃ πᾶσαν τυχόν ἀμφιβολίαν καὶ δυσπιστίαν περὶ τῆς θέσεως ταύτης ἐκ μέρους τῶν Ὁρθοδόξων ὁμολόγησεν εἰπών: «Ἀναθεματίζομεν τὴν θεολογίαν καὶ τὴν διδασκαλίαν τὴν τοῦ Νεστορίου, ὅσον καὶ τοῦ Εὐτυχοῦς. Ἐὰν πιστεύωμεν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν εἶναι τέλειος ἐν τῇ Θεότητι Αὐτοῦ καὶ τέλειος ἐν τῇ Ἀνθρωπότητι Αὐτοῦ, τοῦτο σημαίνει ὅτι πιστεύομεν εἰς αὐτὸν ὡς Θεάνθρωπον ἢ ὡς ἐπιφανέντα ἐν σαρκὶ Θεόν...». Εἰς παρομοίαν δηλώσεις προέβησαν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν καὶ ἐν Aarhus, Bristol καὶ Genève.

53. Ὁ Πατριάρχης Shenouda III διευκρινίζων ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς προσφωνήσει τὸ νόημα τῆς πίστεως τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μίαν φύσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρετήρησεν ὅτι «ὅτε ὁμιλοῦμεν περὶ μιᾶς φύσεως, δὲν ὁμιλοῦμεν περὶ μόνης τῆς Θεότητος ἢ περὶ μόνης τῆς Ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς μιᾶς ἐκείνης φύσεως, ἥτις, κατὰ τὴν ἡμετέραν κατανόησιν, σημαίνει τὴν φύσιν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου... «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καὶ ὡς λέγομεν περὶ τοῦ ἀνθρώπου, περὶ παντὸς ἀνθρώπου, ὅτι δύο φύσεις ἐνοῦνται ἀπὸ κοινοῦ εἰς μίαν φύσιν, πνεῦμα καὶ σὰρξ. Ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ δύο φύσεων διὰ τὸν ἄνθρωπον δὲν ἐννοοῦμεν πνεῦμα μόνον ἢ σὰρκα μόνον, ἀλλ' ἐννοοῦμεν ἀνθρωπίνην φύσιν».

54. Ἐν παρόδῳ ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ὅτι ἐν διαφόροις χειρογράφοις ἀπικνύεται καὶ ἡ φράσις «μῖα ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη».

55. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου σαφές εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ ἀυτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ,

3. Ἡ ὀνομασία «Ὁρθόδοξοι μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι».

Ἀναδιφύοντες τὰ διάφορα ἐγχειρίδια τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ τῆς συστηματικῆς θεολογίας, ὡς καὶ τὰς διαφόρους εἰδικὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας ἡμετέρων τε καὶ ξένων συγγραφέων καὶ ἐρευνητῶν παρατηροῦμεν ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι Κοπτική, Αἰθιοπική, Ἀρμενική καὶ Συροϊακωβιτικὴ χαρακτηρίζονται γενικῶς διὰ τῆς ὀνομασίας κατ' ἀρχὰς μὲν «Μονοφυσικαὶ Ἐκκλησίαι», εἶτα δὲ «Ἀντιχαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι» ἢ καὶ «Προχαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι». Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν τούτων διὰ τὸ διαρρεῦσαν μέγα χρονικὸν διάστημα μεταξὺ τῆς ἀποκοπῆς τούτων ἐκ τοῦ σώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐνάρξεως πρῶτον μὲν τῶν διμερῶν ἀνεπισήμων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐπαφῶν καὶ συζητήσεων καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἐπισήμου μεταξὺ τούτων καὶ ἡμῶν ἐπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου.

Ὡς ἦτο φυσικόν, ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν ἀνεπισήμων θεολογικῶν ἢ καὶ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν ἐπαφῶν καὶ συζητήσεων μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἐτέθη θέμα ἐπισήμου ὀνομασίας τῶν δευτέρων, ὀνομασίας ἡ ὁποία θὰ κατεχωρίζετο ἐν τοῖς πρακτικοῖς καὶ διὰ τῆς ὁποίας οὗτοι ἐφεξῆς θὰ κατωνομάζοντο ἐν τῷ διμερεῖ τούτῳ διαλόγῳ.

Τὸ θέμα ἐτέθη ὑπὸ τούτων ἐπισήμως, ἐξ ὅσων τοὐλάχιστον εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκεύσεως τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Επιτροπῆς ἐν Addis Ababa (1971), ὅτε, κατόπιν μακρῶν συζητήσεων, ἡ Ὀλομέλεια κατέληξεν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ὅρου «Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι», τίτλος γενικὸς ὑπὸ τοῦ ὁποίου θὰ χαρακτηρίζωνται ἐν τῷ διαλόγῳ οἱ Κόπται, οἱ Αἰθίοπες, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Συροϊακωβῖται καὶ οἱ Ἰνδοὶ (Μαλαμπάρ), τ.ἔ. 50.000.000 ὀρθόδοξοι χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἐντεῦθεν ἀπεκόπησαν ἐκ τοῦ κορμοῦ τοῦ σώματος τῆς κατ' Ἀνατολὰς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς, ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὅστις ἐν τῇ Ὀμολογίᾳ Πίστεως διαβεβαίωσεν ὅτι «ὁσάκις μίαν φύσιν εἶπε (sc. ὁ ἄγιος Κύριλλος) «τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη... ἀντὶ ὑποστάσεως ἐχρήσατο» (Mansi, Sacrorum Conciliorum... Colectio, 9,545 B). Ὡσαύτως λίαν διευκρινιστικὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ ὁμολογιακὴ θέσις τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὅστις ὀρθῶς ἐρμηνεύων τὸ πνεῦμα τῆς κυριλλείου ἐκφράσεως «μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καὶ συνοψίζων τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ διάχυτον πατερικὴν παράδοσιν γράφει: «Καὶ μίαν δὲ φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὁμολογοῦμεν, διὰ τοῦ εἰπεῖν σεσαρκωμένην, τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν σημαίνοντες, κατὰ τὸν μακάριον Κύριλλον... τῷ λόγῳ γὰρ τῆς οὐσίας ἐνοῦμενοι, δύο φύσεις οὐ δύνανται λέγεσθαι· κατ' ὑπόστασιν δὲ διαφέροντες, δύο ὑποστάσεις λέγονται...» [Ἐκδόσεις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, III, 7-8, (P G, 94, 1012D-1016A). Πρβλ. ὡσαύτως καὶ IV, 7-8 (P G, 94, 1116 A-1117 A)].

Ἡ ἀπονομή ἐκ μέρους τῶν Ὁρθοδόξων τῆς ὀνομασίας (τοῦ τίτλου τούτου) εἰς τὰς ὡς ἄνω Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐκ μέρους τούτων ἀποδοχὴ ταύτης ἐγένετο κατόπιν ἀπορρίψεως ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῶν κατὰ τόπους ἁγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς προτάσεως τούτων, προτάσεως δι' ἧς οὗτοι ἐπεθύμουν νὰ κατονομάζωνται ἀπλῶς διὰ τοῦ ὅρου «Ὁ ρ θ ό δ ο ξ ο ι». Ἡ δοθεῖσα αὕτη λύσις δὲν ἱκανοποίησε πλήρως, ὡς τοῦλάχιστον ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὑστέρων, τὴν ἐπιθυμίαν τῶν «μὴ Χ α λ κ η δ ο ν ε ί ω ν Ὁ ρ θ ο δ ό ξ ω ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν», διό καὶ ἐπαναθέτουσι τὸ βασικῆς ὄντως σημασίας πρόβλημα τῆς ὁρολογίας εἰς τὰς πρώτας συνεδριάσεις τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Σαμπεζὺ-Γενεύης (11-14 Δεκεμβρίου 1985), ζητοῦντες καὶ αὖθις νὰ χαρακτηρίζωνται διὰ τοῦ ὅρου «Ὁρθόδοξοι». Ὡς δὲ ἐν Addis Ababa οὕτω καὶ ἐν Γενεύῃ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κατόπιν πολλῶν καὶ κοπιωδῶν συζητήσεων, ὠρίμου σκέψεως καὶ ἀναλογισμοῦ τῶν τυχόν ἐκκλησιολογικῶν συνεπειῶν, δὲν ἀπεδέχθησαν τὴν πρότασιν τῶν «Ἀ ρ χ α ί ω ν Ἀ ν α τ ο λ ι κ ῶ ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν» ἢ τῶν «μὴ Χ α λ κ η δ ο ν ε ί ω ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν».

Ἡ πρότασις τούτων σὺν τοῖς ἄλλοις ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους ἱστορικοὺς καὶ δογματικούς, εἰδικώτερον δὲ δι' ἐκκλησιολογικοὺς λόγους· ὅπως ὅμως ἰδιαίτερος διότι αὐταὶ αὐταὶ αἱ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι εἰς τὴν ἐπίσημον αὐτῶν ὀνομασίαν δὲν χρησιμοποιοῦσιν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὸν ὅρον «Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι», ὡς ἀπαιτοῦσι ν' ἀποκαλῶνται αὐταὶ ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τοὺς ὅρους Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία, Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία, Κοπτικὴ Ἐκκλησία, Συροϊακωβιτικὴ Ἐκκλησία κ.λ.π. Ἀλλωστε ἡ ζητουμένη ὀνομασία τούτων ὡς «Ὁ ρ θ ο δ ό ξ ω ν», ἄνευ οὐδενὸς ἐτέρου ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ, θὰ γίνῃ ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον ἐπέλθῃ πλήρης δογματικὴ, λειτουργικὴ καὶ κανονικὴ συμφωνία μετὰ τῶν καὶ ἡμῶν τῶν Ὁρθοδόξων. Ἐπὶ πλέον ἡ τυχόν ὀνομασία τούτων, ἐν τῷ πλαισίῳ πάντοτε τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, διὰ τοῦ ὅρου ἀπλῶς «Ὁρθόδοξοι» θὰ ἐπέφερεν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως, μεγάλην σύγχυσιν εἰς τὸ ἡμέτερον ὀρθόδοξον πλήρωμα ἂν ἐνός καὶ, ἂν ἐτέρου, εἰς τὴν μέχρι τῆς σήμερον καθιερωθεῖσαν ἐπιστημονικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν χρῆσιν τῶν ὅρων «Ὁ ρ θ ο δ ό ξ ο ι Ἐ κ κ λ η σ ί α ι» καὶ «Ὁ ρ θ ο δ ό ξ ο ι» μόνον διὰ τὰς ἱστορικῶς, δογματικῶς, ἐκκλησιολογικῶς, θεολογικῶς, λατρευτικῶς, κανονικῶς καὶ διοικητικῶς (ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα) συντεταγμένas καὶ ἠνωμένas κατὰ τόπους Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῶν.

Ἡ ἀτιμωμένη, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη ἕνεκα τῆς ἀνακυψάσης ὁρολογιακῆς δυσκολίας, δὲν ἦτο, ὡς ἦτο ἄλλωστε φυσικόν, καὶ τόσον εὐχάριστος ἐν τῇ αἰτιούσῃ τῶν συνεδριάσεων τῆς Α' ἐπισήμου Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ Συμπρόεδρος ταύτης Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος

Bishoy τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας τῆς Αἰγύπτου ἐπέμενεν εἰς τὴν συζήτησιν καὶ διευκρίνησιν τοῦ θέματος ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὀνομασίαν τῶν Ἐκκλησιῶν των, δεδομένου ὅτι τοῦτο ἐνέχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὰς Ἐκκλησίας αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἐδήλωσε ρητῶς οὗτος, δὲν δύνανται νὰ διαλέγωνται μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἄνευ ὀνομασίας τινός, ἡ ὁποία καὶ θὰ ἐκφράζῃ αὐτὸ τὸ ὅποιον οὗτοι αἰσθάνονται καὶ ἀποδέχονται. Ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κιλικίας Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Aram Keshishian προέτεινεν ὡς λύσιν τοῦ τεθέντος προβλήματος τὴν ὀνομασίαν «Ὁ ρ θ ο δ ο ξ ο ι Χ α λ κ η δ ό ν ε ι ο ι» διὰ τὰς κοινῶς καθερωμένas Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας καὶ «Ὁ ρ θ ο δ ο ξ ο ι μ ἢ Χ α λ κ η δ ό ν ε ι ο ι» διὰ τὰς Ἀντιχαλκηδονεῖους Ἐκκλησίας. Οὐχ ἦττον ὅμως ἡ πρότασις αὕτη ἀπερρίφθη ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἀντιχαλκηδονεῖων Ἐκκλησιῶν. Τελικῶς ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ Συμπρόεδρος Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος προέτεινεν ὡς μεσαίαν λύσιν τὴν ὀνομασίαν «Ἀ ν α τ ο λ ι κ αὶ Ὁ ρ θ ο δ ό ξ ο ι μ ἢ Χ α λ κ η δ ό ν ε ι ο ι Ἐ κ κ λ η σ ί α ι» (Oriental Orthodox non Chalcedonian Churches), ὀνομασίαν (ὁρολογίαν) τὴν ὁποίαν ἅπαντες οἱ Ὁρθόδοξοι εὐχάριστως ἀπεδέχθησαν. Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν «μὴ Χ α λ κ η δ ο ν ε ί ω ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν» ἐδέχθησαν, ὡς λύσιν τοῦ ἀνακύψαντος προβλήματος, τὴν ὀνομασίαν (ὁρολογίαν) ταύτην μετὰ τὴν θερμὴν παράκλησιν, ὅπως ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς προστεθῇ ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς «ἀρχαῖαι». Τὰ μέλη τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, προκειμένου νὰ βοηθήσωσι τὴν ἀπρόσκοπτον διεξαγωγὴν τοῦ διαλόγου, ὁ ὁποῖος ἡυρίσκετο ἔτι ἐν σπαργάνοις, καὶ νὰ ἐξευρεθῇ κάποια διέξοδος εἰς τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὅποιον ὡδηγεῖτο ἡ Ὀλομέλεια, ἐδέχθησαν τὴν προσθήκην ταύτην ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τὴν παροῦσαν φάσιν τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως τὸ ὅλον ἀνακύψαν θέμα ὁρολογίας (ὀνομασίας) ἐπιλυθῇ ὑπὸ τῆς προσεχοῦς συναντήσεως τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Πράγματι· ἡ ὀλομέλεια τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν τῇ Β' αὐτῆς Συνελεύσει ἐν τῇ ἱστορικῇ Ἱερᾷ Μονῇ Anba Bishoy ἐπελήφθη τοῦ ὡς ἄνω θέματος τῆς ὀνομασίας τῶν «Ἀ ν α τ ο λ ι κ ῶ ν Ὁ ρ θ ο δ ό ξ ω ν μ ἢ Χ α λ κ η δ ο ν ε ί ω ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν» (Oriental Orthodox non Chalcedonian Churches). Οἱ ἐκπρόσωποι τούτων διὰ τοῦ Γραμματέως τῆς ἐπιτροπῆς των Σεβ. Μητροπολίτου Paulus Mar Gregorios προέτειναν τὴν ἀπάλειψιν τοῦ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ «μὴ Χ α λ κ η δ ό ν ε ι ο ι» ὡς μὴ ἐκφράζοντος πλέον τὴν πεποίησιν καὶ τὴν αὐτοσυνειδησίαν τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν. «Ἡμεῖς», ἐτόνισεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Paulos Mar Gregorios, «εἴμεθα Ἀ ν α τ ο λ ι κ αὶ Ὁ ρ θ ο δ ό ξ ο ι Ἐ κ κ λ η σ ί α ι». Ἐπηκολούθησε μακρὰ καὶ ζωηρὰ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου χωρὶς τελικῶς νὰ λυθῇ ἅπαξ διὰ παντός τὸ προκαλοῦν μεγάλην πικρίαν εἰς τὰς

μέλη πρόβλημα τοῦτο⁵⁶, τὸ ὁποῖον ἄνευ τῆς ἐνδεδειγμένης αὐτοῦ κοινῶς ἀποδεκτῆς ὀριστικῆς ἐπιλύσεως ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν θὰ ἐκφράζῃ τὴν αὐτοσυνειδησίαν τῶν διαλεγομένων δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν καί, ἀφ' ἑτέρου, θὰ προκαλῇ μεγάλην σύγχυσιν εἰς τὸ θεολογικὸν κοινὸν καὶ τὸ πλήρωμα τῶν Ἐκκλησιῶν, ἔτι δὲ θὰ δηλητηριάξῃ τὸ κλίμα τῶν συναντήσεων τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ θὰ προκαλῇ ἀμοιβαίαν δυσπιστίαν τῶν διαλεγομένων δύο πλευρῶν.

4. Πρακτικαὶ ἀποφάσεις τῆς Β' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ ὁλομέλεια τῆς Β' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονεῶν Ἐκκλησιῶν ἡσχολήθη οὐχὶ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον μὲ τὸν καταρτισμὸν τοῦ καθαρῶς θεωρητικοῦ θεολογικοῦ κοινοῦ κειμένου, ἀλλὰ καὶ μὲ θέματα πρακτικῆς φύσεως, ἕνια τῶν ὁποίων καθάπτονται τῆς μεθοδολογίας καὶ θεματολογίας τοῦ διαλόγου. Ταῦτα εἶναι:

1. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπισήμων ἐργασιῶν τῆς Ὀλομελείας καὶ εἰς ἰδιαιτέραν συνάντησιν μόνον τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸς ἀνέφερε τὴν διὰ λόγους καθαρῶς φόρτου ἐργασίας παραίτησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσόστομου ἐκ τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου⁵⁷, ὡς

56. Ὁ Συμπρόεδρος Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸς ἀντιμετωπίζων μετὰ συνέσεως, νηφαλιότητος καὶ ψυχραιμίας τὸ ἴδιον ἀδιέξοδον, τὸ ὁποῖον πρὸ τινων ἐτῶν ἀντιμετώπισε μετ' εὐθυκρισίας καὶ προοπτικῆς ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς συνελθούσης ἐν Σαμπεζὺ - Γενεύης (1985), ἀνέπτυξε, διεξοδικῶς τῶ τρόπῳ, τοὺς βασικοὺς λόγους δι' οὓς κωλύεται ἡ ὀρθόδοξος ἀντιπροσωπεία νὰ δεχθῇ τὴν ἀπάλειψιν τοῦ ἐν λόγῳ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ, προέτεινε δὲ τελικῶς τὴν ἀποδοχὴν τῆς προτάσεως τοῦ Μητροπολίτου Paulus Mar Gregorios ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ λόγους εἰρηνευτικούς, διὰ λόγους καθαρῶς τεχνητοὺς καὶ ὁμαλῆς συνεχίσεως τῶν ἐργασιῶν, ἥτοι διὰ λόγους διευκολύνσεως τοῦ ἔργου τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ προαγωγῆς τοῦ Διαλόγου. Κατὰ ταῦτα δὲν πρόκειται περὶ ἐνδεδειγμένης λύσεως τοῦ ἀνακύψαντος καὶ μακρὰς συζητήσεως προκαλέσαντος προβλήματος, ἀλλὰ περὶ λύσεως ἀνάγκης, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ δοθῇ ὑπὸ τοῦ Συμπροέδρου Σεβ. Μητροπολίτου Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ διὰ λόγους καλῆς θελήσεως καὶ ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ κατανόσεως, δευτερευόντως δὲ διὰ λόγους εὐρυτέρας σκοπιμότητος. Ὡς λύσις δ' ἀκριβῶς ἀνάγκης δὲν ἐπιτρέπει τὴν καθιέρωσιν τῆς ὀνομασίας ταύτης (Ancient Oriental Orthodox Churches) ὡς ἐπιστημονικοῦ terminus technicus.

57. Διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ παρόντος Θεολογικοῦ Διαλόγου σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὅτι ἀρχικῶς ὡς ἀντικαταστάτης τοῦ παραιτηθέντος Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσόστομου ὠρίσθη ὑπὸ τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Περγάμου κ. Ἰωάννης.

καὶ ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Προέδρου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐπιτροπῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου τὴν ἀνάγκην ἐκλογῆς νέου Προέδρου εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὰς ἄχρι τοῦδε ἰσχυρούσας καὶ αὐστηρῶς ἐφηρμοσμένας ἀποφάσεις τῆς Α' Πανορθοδόξου Διασκέψεως (1968), καθ' ἃς οἱ διάλογοι εἶναι αὐτοτελῆ σώματα, τὰ ὁποῖα ἐκλέγουσι τὸν Πρόεδρον καὶ τὸν Γραμματέα αὐτῶν. Μεγάλη συζήτησις ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν ἐγένετο, διότι ἅπαντες οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἀγιοτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν προθύμως καὶ ἐν μιᾷ φωνῇ ἀπεδέχθησαν τὴν ὑπὸ τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Τσεχοσλοβακίας Σεβ. Μητροπολίτου Πράγας κ. Δωροθέου, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πρεβέζης κ. Μελετίου καὶ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Σαλαμῖνος κ. Βαρνάβα ὑποβληθεῖσαν πρότασιν, καθ' ἣν εἰς τὴν θέσιν τοῦ παραιτηθέντος Προέδρου Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσόστομου πρέπει νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ γνωστὸς εἰς τοὺς οἰκουμενικοὺς καὶ θεολογικοὺς κύκλους Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, ὁ ὁποῖος καὶ συμμετεῖχεν ὡς μέλος τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Σαμπεζὺ Γενεύης. Μετὰ τὴν ὡς ἄνω πρότασιν καὶ τὴν ὁμόφωνον αὐτῆς ἀποδοχὴν, ὁ νεοεκλεγείς Πρόεδρος Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸς ἔλαβε τὸν λόγον καὶ ἠὺχαρίστησε τὰ μέλη τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ὁμόφωνον ἐκλογὴν του, ἡ ὁποία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐμπιστοσύνης μετὰ τῆς ὁποίας ταῦτα περιβάλλουσι τὸν ἐκπρόσωπον τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐνημέρωσε ταῦτα περὶ τοῦ ἄχρι τοῦδε ἐπιτελεσθέντος ἔργου, περὶ τῶν δυσχερειῶν τῆς παρούσης συναντήσεως, ὡς καὶ περὶ τῆς μεγάλης ἀξίας, σημασίας, σπουδαιότητος καὶ ἀναγκαιότητος τοῦ παρόντος διαλόγου ἐξ ἐπόψεως ἐκκλησιολογικῆς, πανορθοδόξου καὶ παγγρηγοριανικῆς. Ὡσαύτως ὑπέμνησεν εἰς τοὺς συνέδρους, ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἡ μόνιμος Γραμματεία τοῦ ἐν λόγῳ διαλόγου θὰ ἐδρεύῃ ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Κέντρῳ ἐν Σαμπεζὺ Γενεύης. Αὕτη θὰ δέχεται γράμματα καὶ τηλεγραφήματα, θὰ διεκπεραιώῃ τὴν σχετικὴν ἀλληλογραφίαν καὶ γενικώτερον θὰ συντονίζῃ ἅπαν τὸ ἔργον τόσον τῆς Ὑποεπιτροπῆς ὅσον καὶ τῆς Ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

2. Συμφώνως πρὸς τὰ ἄχρι τοῦδε πανορθοδόξως καθιερωθέντα ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸς προέτεινεν εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως ἀπὸ τοῦ νῦν ὡς ἐπίσημοι γλῶσσαι τοῦ διαλόγου καθιερωθῶσιν ἡ ἐλληνικὴ καὶ ἡ ἀγγλικὴ εἰς ἃς καὶ θὰ συντάσσονται ἅπαντα τὰ ἐπίσημα κείμενα τοῦ ἐν λόγῳ διαλόγου.

3. Ἀπεφασίσθη ὅπως τὰ ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας ἐγκρινόμενα κοινὰ κείμενα συνυπογράφονται μόνον ὑπὸ τῶν Συμπροέδρων καὶ τῶν Γραμματέων τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

4. Προτάσει τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ καὶ ἐπιθυμίᾳ τοῦ Πατριάρχου Shenouda III ἀπεφασίσθη, ὅπως, συνωδᾷ ταῖς ἀποφάσεσι τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως (1986), συγκροτηθῇ δεκαμελὴς κοινὴ μικτὴ Ὑποεπιτροπὴ πρὸς μελέτην τῶν πρακτικῆς καὶ καθαρῶς ποιμαντικῆς φύσεως κοινῆς ἀποδοχῆς προβλημάτων ἀπασχολούντων τὰς δύο οἰκογενείας Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀποφυγὴν αὐθαιρέτων κατὰ περιοχὰς λύσεων⁵⁸. Ἀπὸ ὀρθοδόξου μὲν πλευρᾶς ὡς μέλη τῆς Ὑποεπιτροπῆς ταύτης προϋτάθησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτης Ὁρους Λιβάνου κ. Γεώργιος, Σεβ. Μητροπολίτης Ἀζώμης κ. Πέτρος καὶ ὁ Καθηγητὴς Stojan Gochevitch, ἀπὸ δὲ τῆς πλευρᾶς τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Shoa Gregorios (τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας), ὁ Καθηγητὴς κ. M. George (τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰνδίας) καὶ εἷς ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου Ignatius Zakka Iwas τῆς Συρίας. Τῆς Ὑποεπιτροπῆς ταύτης συμμετέχουν *ex officio* οἱ δύο Συμπρόεδροι, Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸς καὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Damiette κ. Bishoy, ὡς καὶ οἱ δύο Γραμματεῖς, Καθηγητὴς κ. Βλάσιος Φειδᾶς καὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Mesrob Krikorian⁵⁹. Ἡ ἐν λόγῳ Ὑποεπιτροπὴ θὰ συνέλθῃ, συμφώνως πρὸς σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, διὰ πρώτην φοράν ἐν τῇ ἱστορικῇ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Νιτρίας Anba Bishoy ἀπὸ 5-9ης Δεκεμβρίου ἐ.ἔ. πρὸς συζήτησιν κοινῶν ποιμαντικῶν θεμάτων καὶ σύνταξιν εἰδικῆς ἐπὶ τούτῳ ἐκθέσεως μὲ καθωρισμένας προτάσεις. Τὴν ἐκθεσὶν ταύτην θὰ ὑποβάλωσιν εἰς τὴν ἐπομένην Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς περαιτέρω συζήτησιν καὶ τελικὴν ἀπόφασιν.

5. Κατόπιν κοινῆς συμφωνίας ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ προσεχὴς ὀλομέλεια τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν συνέλθῃ ἐν τῷ ἐν Σαμπεζὺ - Γενεύης Πατριαρχικῷ Κέντρῳ ἐντὸς τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1990.

6. Ὡς πρὸς τὴν θεματολογίαν μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἀσχοληθῇ ἡ προσεχὴς

58. Ἐν παρόδῳ ἀναφέρομεν ἐνταῦθα, ὅτι ἐν ἐκ τῶν πρώτων θεμάτων ποιμαντικῆς σημασίας καὶ ἀμέσου σπουδαιότητος καὶ ἀναγκαιότητος πρὸς ἐπίλυσιν διὰ τὸ συμφέρον ἀμφοτέρων τῶν διαλεγόμενων Ἐκκλησιῶν θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀμοιβαία ἀναγνώρισις τῶν μυστηρίων γενικῶς, εἰδικώτερον δὲ τοῦ γάμου καὶ τοῦ βαπτίσματος. Ὡς γνωστὸν ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία τῆς Αἰγύπτου δὲν ἀναγνωρίζει τὸ ὑπὸ ὀρθοδόξου Ἱερέως τελούμενον βάπτισμα, διὸ καὶ προβαίνει εἰς ἀναβαπτισμόν τῶν ἤδη βεβαπτισμένων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς τελέσαντας ὀρθόδοξον γάμον.

59. Τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα προϋτάθησαν ἐν τῇ ὀλομελείᾳ ὡς μέλη τῆς εἰδικῆς ταύτης *ad hoc* Ὑποεπιτροπῆς εἶχον ἐκλεγῇ προηγουμένως ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ὁρθόδοξων καὶ τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖοι συνεδρίασαν πρὸς τοῦτο κεχωρισμένως.

Συνέλευσις τῆς ὡς ἄνω Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπεφασίσθη, ὅπως συνεχισθῇ καὶ ἀποπερατωθῇ ἡ μελέτη τοῦ πινακίου θεμάτων, τὰ ὁποῖα καθώρισεν ἡ Α' Συνέλευσις τῆς περὶ οὗ ὁ λόγος Ἐπιτροπῆς ἐν Σαμπεζὺ - Γενεύης (11-14 Δεκεμβρίου 1985), καὶ ἡ μελέτη τῶν ὁποίων θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ὀδεύσωμεν πρὸς μίαν κοινὴν θεώρησιν τοῦ ὅλου Χριστολογικοῦ Δόγματος. Βάσει ἀκριβῶς τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἡ μέλλουσα νὰ συνέλθῃ Γ' Συνέλευσις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὰ ἀκόλουθα θέματα:

α. *Συννοδικαὶ διατυπώσεις καὶ ἀναθέματα*. Εἰσηγῆται τοῦ θέματος τούτου ὠρίσθησαν ὁ Καθηγητὴς πατὴρ Ἰωάννης Ρωμανίδης, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν Ὁρθόδοξων, καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Paulos Mar Gregorios, ἀπὸ πλευρᾶς τῶν μὴ Χαλκηδονείων.

β. *Ἱστορικοὶ παράγοντες* μὲ εἰσηγητὰς τὸν Καθηγητὴν Βλάσιον Φειδᾶν καὶ τὸν πατέρα Tadros Y. Malaty.

γ. *Ἑρμηνεία τῶν χριστολογικῶν δογμάτων* σήμερον μὲ εἰσηγητὰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Ὁρους Λιβάνου κ. Γεώργιον (Khodr), τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Mesrop Krikorian καὶ τὸν Joseph Moris Faltas.

Ἐν τῷ ὡς ἄνω καταλόγῳ τῶν πρὸς μελέτην καὶ εἰσηγήσιν θεμάτων προσετέθησαν ὑπὸ τῆς ὀλομελείας καὶ δύο ἕτερα, τ.ἔ.

δ. *Ἐκθεσεὶς τῆς Μικτῆς Ὑποεπιτροπῆς* διὰ τὰ ποιμαντικὰ προβλήματα καὶ

ε. *Μελλοντικὰ προοπτικά*.

Οἱ εἰσηγῆται τῶν ὡς ἄνω μνημονευθέντων τριῶν πρώτων θεμάτων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσι καὶ τὴν Ὑποεπιτροπὴν, ὀφείλουσι νὰ συναντηθῶσι πρὶν ἢ συνέλθῃ ἡ ὀλομέλεια τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ὑπάρχωσιν ἤδη κοινὰ διατετυπωμένα θέσεις ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων λίαν σημαντικῶν διὰ τὴν μελλοντικὴν πορείαν τοῦ διαλόγου θεμάτων. Πρὸς τοῦτο ἀκριβῶς ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ Ὑποεπιτροπὴ αὕτη συνεδριάσῃ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς Γ' Συνελεύσεως τῆς ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Σαμπεζὺ - Γενεύης.

7. Συζητήσεως γενομένης ἀπεφασίσθη νὰ μελετηθῇ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ ἡ σχέσις μεταξὺ ὀρθῆς πνευματικότητος καὶ ὀρθῆς πίστεως, πρότασις ἡ ὁποία ἐγένετο ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου πατρὸς Γεωργίου Φλωρόφσκι.

8. Τέλος καὶ συνωδᾷ ταῖς συζητήσεσιν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὀρολογίαν ὀνομασίας τοῦ ἑτέρου διαλεγόμενου μέρους (*sc.* τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν) προϋτάθη, χωρὶς βεβαίως νὰ γίνῃ ψηφοφορία, ὅπως ἡ ἐπίσημος ὀνομασία τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὸ ἐξῆς φέρῃ τὸν ἀκόλουθον τίτλον: «Μικτὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν».

5. Προοπτικά του Διαλόγου.

Ἡ συνεισφορά τῶν ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον εἰκοσαετίαν (1964-1985) πραγματοποιηθεισῶν ἀνεπισήμων καὶ ἐπισήμων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συναντήσεων καὶ συζητήσεων μεταξὺ ἐκπροσώπων τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφισβήτησεως, ὄντως μεγάλη καὶ σημαντική διὰ τὴν προσέγγισιν τούτων, αἱ ὁποῖαι καίτοι εἶναι ἐπὶ πολλὰ ἔτη κεχωρισμένοι ἀλλήλων, ἐν τούτοις αἰσθάνονται ἑαυτὰς ἐγγὺς ἢ μία τῆς ἄλλης. Εἰς τὴν βαθμιαίαν δὲ ταύτην προσέγγισιν καὶ βελτίωσιν τῶν σχέσεων τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως συνέβαλον κατὰ τρόπον ὀριστικὸν καὶ τελεσιδίκον αἱ κατὰ καιροὺς γινόμεναι συναντήσεις τῶν προκαθημένων τῶν Ἐκκλησιῶν, συναντήσεις αἱ ὁποῖαι κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον ἐβοήθησαν εἰς τὴν θραύσιν τοῦ ὑπάρξαντος πάγου καὶ εἰς τὴν κατὰλληλον ψυχολογικὴν προετοιμασίαν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν καρδιῶν τῶν κληρικῶν καὶ τῶν Θεολόγων τῶν ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἐξεύρεσιν τῶν καταλλήλων συνθηκῶν καὶ πεδίων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔμελλε νὰ στηριχθῇ ὁ Διάλογος, ὁ ὁποῖος τελικῶς ἤρχισεν ἐν πάσῃ πνευματικῇ μεγαλοπρεπείᾳ ἐν Σαμπεζύ - Γενεύης τὸν Δεκέμβριον (11-14) τοῦ 1985 ὑπὸ τοὺς καλυτέρους καὶ εὐνοϊκωτέρους ἐκκλησιαστικοὺς καὶ θεολογικοὺς οἰωνούς⁶⁰. Ὅπως ἰδιαιτέρως δέον νὰ μνησθῶμεν ἐνταῦθα τῆς ἱστορικῆς καὶ κατὰ πάντα ἐπωφελοῦς καὶ ἐποικοδομητικῆς ἐπισκέψεως τοῦ Πατριάρχου Σενούντα Γ' ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Κέντρῳ τοῦ Σαμπεζύ - Γενεύης, ὡς καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ συναντήσεως τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονεῖων Ἐκκλησιῶν (Φεβρουάριος 1979). Ἐτι μεγαλυτέρας εἰς βάθος καὶ πλάτος θετικὰς προϋποθέσεις διὰ τὸ μέλλον τοῦ ἐν λόγῳ Διαλόγου ἐδημιούργησαν αἱ ἱστορικαὶ καὶ ἀπὸ πάσης ἐπόψεως λίαν σημαντικαὶ ἀξιολογήσεις καὶ ἀποφάσεις τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως. Ταύτης τὰ μέλη, λαβόντα σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τῶν τὰς εὐρείας καὶ σοβαρὰς ἀμέσους ποιμαντικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἐπιπτώσεις, τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἔχῃ ἢ ὑπὸ πάντων προσδοκωμένη καὶ ἅμα ἐπιδιωκομένη θετικὴ ἐξέλιξις τοῦ ἐν λόγῳ Θεολογικοῦ Διαλόγου τόσον ἐπὶ καθαρῶς

60. Ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης Shenouda III ἰδιαιτέρως ὑπεγράμμισεν, εὐκαιρίας δοθείσης, τὴν βαρύτητα, σημασίαν, σπουδαιότητα καὶ ἐπικαιρότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὴν ἐπ' ἀνένανσιν τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ ἱστορικὴ αὐτοῦ ἐπισκεψίς ἐν τῷ πρωτοστατοῦντι Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ, ὡς καὶ ἡ ἀντεπίσκεψις, τὴν ὁποίαν ἐπραγματοποίησεν ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Δημήτριος ἐν Καίρῳ. Ὡσαύτως ἰδιαιτέραν μνησίαν ἐποιήσατο οὗτος τῶν ἐπισκέψεων τοῦ ἐν Ἑλλάδι, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς Χιλιετηρίδος τοῦ Ἀγίου Ὁρους (1963), ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐξ Ἀμερικῆς, ὅτε διελθὼν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπεσκέφθη τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφεῖμ, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν ὑπεδέχθη θερμότατα καὶ μετὰ τῶν κεκανονισμένων τιμῶν ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπικῷ αὐτοῦ μεγάρῳ.

τοπικοῦ, ὅσον καὶ ἐπὶ εὐρυτέρου πανορθοδόξου καὶ εὐρυτάτου παγγρηστιανικοῦ ἐπιπέδου, μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς, ἀγαλλιάσεως καὶ πνευματικῆς ἱκανοποιήσεως τὴν πρὸ ἐνὸς ἔτους λαβοῦσαν χώραν ἔναρξιν τοῦ Διαλόγου τούτου, τοῦ ὁποίου ἐξαίρουσι τὴν ἐπιλογὴν τῆς Χριστολογίας ὡς πρῶτου πρὸς ἐξέτασιν θέματος, ἐπισημαίνουσι, θεωροῦσιν ὡς ἀρίστας τὰς προοπτικὰς αὐτοῦ, ὑπογραμμίζουν τὴν κοινὴν συνείδησιν τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὅτι «ἡ σύγχρονος Χριστολογικὴ διδασκαλία» τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν «εὐρίσκεται ἐν πλήρει συμφωνίᾳ, καὶ ἡ διαφωνία ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὴν ὁρολογία καὶ ὄχι εἰς τὴν θεολογίαν τῶν συνοδικῶν δογματικῶν διατυπώσεων περὶ τοῦ Χριστολογικοῦ ζητήματος», τέλος δὲ ὑπογραμμίζουν «τὰς πραγματικὰς ἐκκλησιολογικὰς διαστάσεις τῶν ὑφισταμένων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἡδύναντο νὰ συνοψισθῶσιν ὡς ἀκολούθως: α) Ἀποδοχὴ τῶν Δ', Ε', ΣΤ' καὶ Ζ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων, β) Ἀποδοχὴ τοῦ ὅρου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν ἀρρήκτῳ ἐνότητι πρὸς τὰς χριστολογικὰς ἀποφάσεις τῶν ἄλλων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, γ) Ἀρσίς τῶν ἐκατέρωθεν ἐπιβληθέντων ἀναθεμάτων». Παρὰ τὰς ὡς ἄνω ἐπισημαινομένας ὑπαρχούσας δυσχερείας, «αἱ ὁποῖαι θὰ συγκεντρώσουν τὴν προσοχὴν τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὰς μελλοντικὰς συνελύσεις αὐτῆς», τὰ μέλη τῆς Γ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως εἶναι λίαν αἰσιδόδοξα καὶ πιστεύουσιν ἀκραδάντως, «ὅτι αἱ προοπτικαὶ τοῦ ἐν λόγῳ διαλόγου εἶναι ἀρισται, διότι αἱ λύσεις θὰ ἀνευρεθῶν εἰς τὴν κοινὴν παράδοσιν τῶν ἐν διαλόγῳ Ἐκκλησιῶν. Θὰ ἡδύναντο νὰ ὑποστηρίξῃ τις χωρὶς ὑπερβολὴν ὅτι ὁ διάλογος οὗτος θὰ ἐνισχύετο διὰ τῆς παραλλήλου μελέτης καὶ ἀντιμετωπίσεως τῶν ὑφισταμένων κοινῶν ποιμαντικῶν προβλημάτων, διότι ἀμφοτέραι αἱ οἰκογένειαι Ἐκκλησιῶν ἀφ' ἐνὸς μὲν βιοῦν εἰς ἀνάλογον περιβάλλον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔχουν κοινὰς ἐκκλησιαστικὰς προϋποθέσεις», αἱ ὁποῖαι δύναται νὰ συμβάλωσιν εἰς τὴν ἐπίλυσιν τούτων, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων Χρυσόστομος εἰς εἰδικὴν μελέτην⁶¹.

Αὐθεντικὸς ἐκφραστὴς τοῦ πνεύματος τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἀποφάσεως τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως ὑπῆρξεν ὁ καὶ Γραμματεὺς αὐτῆς Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ ἀξιολόγῳ προσφωνητικῇ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ, γενομένη ἐν τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Β' Συνελύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων σημαντικῶν θέσεων ἐτόνισεν «ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῆς προωθήσεως τῆς ἐνότητος εἶναι σήμερον διαδεδομένη εἰς εὐρύτατον κύκλον ὀρθοδόξων θεολόγων, οἱ ὁποῖοι διαπιστοῦν ὑπάρχουσαν τὴν οὐσιαστικὴν ἐνότητα τῆς Χριστολογικῆς πίστεως μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν μας. Ἡ πεποίθις αὕτη, ἐπαναλαμβάνω, διαδίδεται ὁλονὲν καὶ περισσότερον μεταξὺ τῶν θεολόγων μας»⁶¹.

60α. Ἰδὲ κατωτ., σ. 55, ὑποσ. 67.

61. Πρὸς κατοχύρωσιν τῆς εὐρέως ὑπαρχούσης ταύτης ἐνδομύχου ἐπιθυμίας πρὸς

Ἡ προσέγγις τῶν δύο οἰκογενειῶν τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ παραδόσεως Ἐκκλησιῶν ἀποτελεῖ ὄντως, ὡς καὶ ἀνωτέρω ὑπεγράμμισαμεν, ἱστορικὴν ἀπαίτησιν καὶ ἀναγκαιότητα τῶν καιρῶν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν. Ἡ ἱστορικὴ αὕτη ἀπαίτησις τῶν καιρῶν εἶναι ἐρριζωμένη βαθέως εἰς τὰς ψυχὰς καὶ τὰς καρδίας τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν. Τοῦτο, ἄλλως τε, συνάγεται σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἀποφάσεως τῆς Γ' Πανορθόδοξου Διασκέψεως⁶², εἰς ὅτι ἀφορᾷ τοὺς ἡγέτας καὶ τὸ πλήρωμα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τῆς Συνελεύσεως τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, οἱ ὅποιοι, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν συναντήσεων τῆς Μ. Ἀνατολῆς, συνελθόντες τὸ 1972 καὶ διὰ μακρῶν εἰς βάθος καὶ πλάτος συζητήσαντες μετὰ τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Ἀνατολῆς τὰ ἀπασχολοῦντα τὰς Ἐκκλησίας αὐτῶν ἐπίκαιρα ποιμαντικὰ καὶ ἐτέρας φύσεως συναφῇ προβλήματα, προέβησαν εἰς τὴν ἀκόλουθον ἐπίσημον διακήρυξιν: «Αἱ Ὁρθόδοξοι καὶ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι τῆς ἀραβικῆς Ἀνατολῆς συνειδητοποιοῦσαι τὴν ἀπόστασιν, ἣ ὅποια τὰς ἐχώριζεν ἀπὸ τοῦ 5ου αἰῶνος, παρὰ τὴν προσήλωσιν των εἰς τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν πίστεως, ἡσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ συναντηθοῦν διὰ νὰ μελετήσουν τὰ ἐμπόδια, τὰ ὅποια, μέχρι τοῦ παρόντος, παρεκώλυαν τὴν πλήρη ἐνότητα μεταξύ των. Δεδομένου ὅτι ζοῦν ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος καὶ ἀντιμετωπίζουν τὰ αὐτὰ πνευματικὰ καὶ ἐγκόσμια προβλήματα, ἡσθάνθησαν ὅτι μία κοινὴ εὐθύνη τὰς καλεῖ νὰ εἶναι ἡνωμένοι ἐν τῇ μαρτυρίᾳ καὶ τῇ διακονίᾳ ὑπερβαίνουσαι τὰς διαφορὰς λεξιλογίου καὶ τὰ ἱστορικὰ ἐμπόδια, τὰ ὅποια τὰς ἐχώριζαν κατὰ τὸ παρελθόν»⁶³.

Εἶναι περιττὸν νὰ τονίσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ διὰ τοῦ διμεροῦς τούτου

ἐπ' ἀνέναντι τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸς παραθέτει, ἐν συνεχείᾳ, τὴν ἐκκλησιν τὴν ὅποιαν ἀπηύθυναν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν ὅψει τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, οἱ διάσημοι Θεολόγοι Ρ. Evdokimov καὶ Ο. Clement. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκκλησίαις αὕτη ἔχει ὡς ἀκολουθῶς: «Μία ἐπείγουσα ἐπὶ ἀνάρθρωσις ἐπιβάλλεται, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰς Ἀρχαίας Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας. Μετὰ τρεῖς συναντήσεις ἀπὸ πάσης πλευρᾶς θετικὰς μεταξύ θεολόγων, ἡ θεμελιώδης ἐνότης τῆς πίστεως δὲν τίθεται πλέον ὑπὸ ἀμφισβήτησιν. Ἦρκεσε πρὸς τοῦτο νὰ ἀνευρεθῇ ἡ κοινὴ πατερικὴ ἐμπνευσις καὶ ἡ τοποθέτησις τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος εἰς τὴν ὅλην διαλεκτικὴν τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐνδιαφέρει τώρα νὰ ἀποτινάξωμεν τὰς ἱστορικὰς τάσεις πρὸς ἀδράνειαν διὰ νὰ προχωρήσωμεν εἰς πράξεις ἐνώσεως, αἱ ὅποιαι θὰ καθιερώσουν τὴν παρουσίαν τῆς Ὁρθόδοξας εἰς τὰ βῆθη τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας». (Ρ. EVDOKIMOV - Ο. CLEMENT, Vers le Concile. Appel à l'Eglise, en Contacts, 23, 1971, No 73-74).

62. «Ἡ ἀγία ἡμῶν Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία διακηρύττει, ὅτι ἐπιθυμεῖ πάντοτε τὰς μεθ' ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν ἀγαθὰς σχέσεις ἐπ' οἰκοδομῇ τῆς ἐνότητος τῶν χριστιανῶν ἐν τῇ μᾶ, ἀγία, καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Κυρίου...».

63. Ἐν Ἐπίσεψις, 14.3.1978, ἀριθμ. 50, σ. 5.

Θεολογικοῦ Διαλόγου μέλλουσα νὰ ἐπέλθῃ πλήρης ἀποκατάστασις τῆς κοινωνίας τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ σημάνη κατάργησιν τῶν ἰσχυόντων τοπικῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ἀλλὰ τοῦναντίον ἀπόλυτον σεβασμὸν καὶ μετὰ φόβου καὶ πίστεως ἀκριβῆ αὐτῶν διατήρησιν. Τὸ σημεῖον τοῦτο ὅλως ἰδιαίτερος ἐτόνισεν ὁ Σεβ. Πρόεδρος τῶν Ὁρθόδοξων Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, ὅστις μάλιστα πρὸς ἀποφυγὴν πάσης τυχόν παρεξηγήσεως ἐπὶ τοῦ τόσον εὐαισθήτου δι' ἀμφοτέρω τὰ μέλη τομέως τούτου καὶ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν του τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θεμελιώδη διδασκαλίαν τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ἥτις ἔκτοτε εἶναι ἡ ἐπίσημος θέσις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ἐξεφράσθη ρητῶς καὶ ἀπεριφράστως εἰπὼν, ὅτι «δὲν ἰσχυρίζομεθα ὅτι δέον νὰ παραμερίσωμεν τὰς ἐπιτρεπτάς θεολογικὰς διατυπώσεις μας ἢ τὴν ποικιλίαν τῶν τοπικῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, τὰ ὅποια ἐνίοτε ἐμπλουτίζουν τὴν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐξ ἐπόψεως οὐσίας παράδοσιν τῆς πίστεως, προκειμένου νὰ ὁδηγηθῶμεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν μας». Ἡ ἐπιδιωκομένη ἀποκατάστασις τῆς πλήρους κοινωνίας τῶν δύο τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ παραδόσεως οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν δύναται κάλλιστα νὰ ἐπιτευχθῇ ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον δώσωμεν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀγίων Πατέρων, καὶ δὴ καὶ τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας, προτεραιότητα εἰς τὸ πνεῦμα τῶν διαπραγματευομένων θεμάτων καὶ οὐχὶ εἰς τὸ γράμμα, τὸ ὅποιον, διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου, ἀποκτείνει, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ὅποιον ζωοποιεῖ⁶⁴. Τὸ σημεῖον τοῦτο, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ καὶ τὴν πλέον σοβαρὰν καὶ βεβαίαν δικλειδα τοῦ προβλήματος, μετ' ἰδιαίτερας ἐμφάσεως ὑπεγράμμισθη καὶ ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ, ὁ ὅποιος, προκειμένου νὰ ἐδραιώσῃ τὴν θέσιν του, ἐπεκαλέσθη τὸ ὑποδειγματικὸν φρόνημα καὶ τὸ ἥθος τοῦ Μ. Ἀθανασίου, «ὁ ὅποιος ἐγνώριζε νὰ τοποθετῇ τὰς δευτερευούσας πάντοτε ἐν σχέσει πρὸς τὴν οὐσίαν λέξεις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐχούσης πάντοτε τὴν προτεραιότητα οὐσίας. Καὶ ἡ οὐσία ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι μία: ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἀναζήτησις τῶν προϋποθέσεων ἐκείνων, αἱ ὅποιαι ὅταν ὑπάρχουν θὰ μᾶς ὁδηγήσουν, τοῦ Θεοῦ εὐδοκοῦντος... εἰς τὴν τόσον εὐκταίαν ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας μας, προκειμένου νὰ συμβάλωμεν μετὰ περισσοτέρας ἀξιοπιστίας εἰς τὴν ὑπέρβασιν τοῦ χωρισμοῦ μεταξύ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως».

Ἡ ἐπαναποκατάστασις τῆς πλήρους κοινωνίας τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν δὲν πρέπει νὰ θεωρῇται καὶ πάρα πολὺ δύσκολος, δεδομένου ὅτι εἰς τοὺς κόλπους ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ἔχει πρὸ καιροῦ ὀριμᾶσαι καὶ βαθέως συνειδητοποιηθῇ ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ χωρισμὸς τούτων δὲν ἐγένετο μόνον ἢ κυρίως διὰ λόγους καθαρῶς θεολογικοῦς, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπέδρασαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀρνητικῶς ὀρισμένοι μὴ θεολογικοί, μὴ ἐκκλησιολογικοί, μὴ

64. Πρβλ. Β' Κορ., 3,6.

δογματικοί και μη εκκλησιαστικοί παράγοντες, ή μελέτη τῶν ὁποίων θὰ γίνη ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς προσεχοῦς Γ' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τρόπον, ὥστε νὰ καταδειχθῇ ἡ καταστρεπτικὴ τούτων ἐπιρροὴ ἀρχικῶς μὲν εἰς τὴν κατάλληλον ἀρνητικὴν προετοιμασίαν καὶ τελικῶς εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς διακοπῆς τῆς μυστηριακῆς μεταξὺ τούτων κοινωνίας⁶⁵. Δεδομένου ὅτι ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι πιστεύουσι, διακηρύσσουσι καὶ ὁμολογοῦσιν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ὅτι δὲν χωρίζεται, οὔτε διαιρεῖται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τῆς θείας φύσεως τοῦ Χριστοῦ, ἔπεται ὅτι ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ τούτων διαφορὰ εἶναι μᾶλλον ζήτημα γλώσσης ἢ ὁρολογίας παρὰ δόγματος. Διὸ καὶ ἡ δυνατότης ἀποκαταστάσεως τῆς διακοπείσης μεταξὺ τούτων κοινωνίας διὰ τῆς ἀποδεκτῆς ὑπ' ἀμφοτέρων ἐπαναδιατυπώσεως ἡ ὀρθότερον σαφοῦς ἐρμηνείας τῆς κοινῆς πίστεως⁶⁶ (τ.ἔ. τῆς πληρότητος καὶ τελειότητος τῶν ἐν Χριστῷ δύο φύσεων, ἐνεργειῶν καὶ θελήσεων, ὡς καὶ τῆς τελείας ἐνώσεως αὐτῶν ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ ἡ ὑποστάσει τοῦ σεσαρκωμένου Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ) δὲν ἀποτελεῖ καὶ ἀσφαλῶς δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ν' ἀποτελέσῃ πλέον ἀνυπερβλητὸν ἐμπόδιον, καὶ δὴ καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν νέων ἐπιστημονικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν ἐρευνῶν τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ὡς καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν σημερινῶν ἀρίστων οἰωνῶν ἐνάρξεως τοῦ διμεροῦς μεταξὺ τούτων Θεολογικοῦ Διαλόγου καὶ τοῦ εἰλικρινοῦς πνεύματος ἀμοιβαίας κατανόησεως καὶ συναιρέσεως, ἀληθοῦς ἀγάπης καὶ χρηστῆς προσδοκίας, τὰ ὁποῖα διέπουν τὴν ὅλην γενικῶς ἀτμόσφαιραν τῶν ἐργασιῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Θεμελιώδης βάσις τῆς προσεγγίσεως τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν καὶ γνήσιος ἐκφραστὴς τῆς κοινῆς αὐτῶν πίστεως θὰ πρέπει ὅπως δῆποτε νὰ εἶναι αὕτη αὕτη ἡ τόσον παρεξηγηθεῖσα καὶ παρερμηνευθεῖσα κυρίλλειος ἐκφράσις «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη»⁶⁷, ἡ

65. Ὁ Πατριάρχης Shenouda III ἀναφερόμενος, ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς τοὺς παράγοντας τούτους καὶ υἱοθετῶν τὴν ἐπικρατοῦσαν παρὰ τοῖς τε ἐκκλησιαστικοῖς καὶ θεολογικοῖς ἡμετέροις τε καὶ ξένοις κύκλοις διάχυτον γνώμην, ἐδήλωσε ρητῶς καὶ ἀπεριφράστως, ὅτι «for our Churches, we can say that the historical factors of the fifth century are not found to day, are not existing».

66. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβε νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας ἡ Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ. Ἦδη διὰ τῆς συντάξεως τοῦ παρόντος κοινῶς κειμένου προβαίνει εἰς δῆλωσιν κοινῆς πίστεως, τ.ἔ. κοινῆς ἐρμηνείας τοῦ δόγματος τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος.

67. Θεωροῦμεν τὴν κυρίλλειον ταύτην ἐκφράσιν ὡς minimum βᾶσιν διατυπώσεως κοινῆς χριστολογικῆς πίστεως, διότι αὕτη εἶναι ἀποδεκτὴ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν διαλεγόμενων μερῶν. Γενικώτερον περὶ τοῦ θέματος τῆς κοινῆς βᾶσεως ἐπὶ τῆς ὁποίας δέον νὰ στηριχθῇ ἰδιαιτέρως καὶ κατ' ἐξοχὴν ὅλον τὸ οἰκοδόμημα τῶν πολλῶν προσπαθειῶν πρὸς ἐπανένωσιν τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν σὺν τοῖς ἄλλοις ἰδὲ I. KAPMIPH, A I' A p x a i' A n t i-

ὁποία εἶναι καθαρῶς ὀρθόδοξος, καίτοι ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῆς ἐκφράσις καὶ διατύπωσις δύναται, ἐὰν βεβαίως καὶ ἐφ' ὅσον αὕτη ἐξετασθῇ μεμονωμένως καὶ μακρὰν τῆς καθ' ὅλου ἐν γένει πατερικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, νὰ συνηγορήσῃ, ἐν τινὶ τρόπῳ, ὑπὲρ τῆς αἰρέσεως τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, δυνατότης ἐρμηνευτικῆς βεβαίως, τὴν ὁποίαν ἀπέκλεισε καὶ ρητῶς κατεδίκασεν ἡ Ἐ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, στηριχθεῖσα τόσον ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν Χαλκηδόνι, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ρητῆς καὶ σαφοῦς ἐρμηνείας, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν αὐτὸς οὗτος ὁ καταδικάσας τὴν περὶ δύο φυσικῶν προσώπων τοῦ Λόγου διδασκαλίαν τοῦ Νεστορίου ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας⁶⁸ ὡς πρὸς τὸ ὀρθόν, ἀληθές καὶ βαθύτερον νόημα τῆς ὡς ἂν μνημονευθείσης αὐτοῦ ἐκφράσεως: «δύο μὲν φύσεις ἡνωσθαὶ φαμεν, μετὰ δέ γε τὴν ἔνωσιν, ὡς ἀνερρημένης ἡδὴ τῆς εἰς δύο διατομῆς, μίαν εἶναι πιστεύομεν τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν, ὡς ἐνός, πλὴν ἐνανθρωπήσαντος, καὶ σεσαρκωμένου. Εἰ δὲ δὴ λέγοιτο σαρκωθῆναι, καὶ ἐνανθρωπήσαι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, διερρίφθω που μακρὰν τροπῆς ὑποψία (μεμένηκε γὰρ ὅπερ ἦν), ὁμολογείσθω δὲ πρὸς ἡμῶν καὶ ἀσύγχυτος παντελῶς ἡ ἔνωσις. Ἰδοὺ δὴ σαφῶς οἱ τῆς ὀρθῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν ποιούμενοι, δύο μὲν ὀνομάζουσι φύσεις, διηρῆσθαι δὲ τὰς τῶν θεηγόρων φωνὰς διατείνονται, κατὰ γε τὴν διαφορὰν αὐτῶν... Οὐδὲ γὰρ ἀνέχῃ προσώποις δυσὶν, ἡγουν ὑποστάσεις, τὰς φωνὰς διανέμει... Εἴ τις προσώποις δυσὶν, ἡγουν ὑποστάσεις, διανέμει τὰς φωνὰς...

χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ βάσις τῆς ἐπανένωσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Ὁρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι, 1966. Τοῦ ἰδίου The Problem of the Unification of the Non-Chalcedonian Churches of the East with the Orthodox on the Basis of Cyril's Formula: Mia Physis tou Theou Logou Sesarkomene, ἐν PAULOS GREGORIOS, W. H. LAZARETH and N. NISIOTIS, Does Chalcedon divide or unite? Towards convergence in Orthodox Christology, Geneva, 1981, σσ. 29-42. X. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, Ἀξιολογήσεις καὶ Προοπτικαὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν Θεολογία, 51 (1981), 22-48 καὶ 222-247 (καὶ ἀνάτυπον, Ἀθῆναι 1980).

68. Τὴν δυνατότητα ταύτην συνηγορίας τῆς ὡς ἂν ἐκφράσεως ὑπὲρ τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ διὰ τῆς παρερμηνείας αὐτῆς ἀποκλείει ὁ ἴδιος ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας τονίζων, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι «Θεὸς ὢν φύσει, γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, οὐ κατὰ συνάφειαν ἀπλῶς, ὡς γοῦν ἐκεῖνος (sc Νεστόριος) φησί, τὴν θύραθεν ἐπινοουμένην, ἥτοι σχετικὴν ἀλλὰ καθ' ἑνωσιν ἀληθῆ, ἀπορρήτως τε καὶ ὑπὲρ νοῦν. Οὕτω τε, εἰς νοεῖται καὶ μόνος ἅπας τε αὐτῷ πρέπει λόγος, καὶ ὡς ἐξ ἐνός προσώπου τὰ πάντα λελέχεται· μία γὰρ ἡδη νοεῖται φύσις μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἡ αὐτοῦ τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη... ἄνθρωπος γὰρ εἰς ἀληθῶς συγκείμενος ἐξ ἀνομοίων πραγμάτων, ψυχῆς δὴ λέγω καὶ σώματος...». [ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν, II (PG, 76, 60A-61A)].

οὗτος ἔστω κατάκριτος...»⁶⁹. Ἔτι εἰδικώτερον ὡς *sine qua non* προϋπόθεσις τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς πλήρους κοινωνίας μετὰ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν θὰ πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ εἶναι ἡ ἀποδοχή τοῦ ὅρου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν ἀρρήκτως βεβαίως ἐνότητι πρὸς τὰς χριστολογικὰς ἀποφάσεις τῶν ἄλλων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Τὸ πρῶτον σοβαρόν, αποφασιστικὸν καὶ ἅμα σημαντικὸν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην βῆμα ἐγένετο ἡδη ὑπὸ τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως δὲ ἰδιαίτερος ὑπὸ τῆς δευτέρας τοιαύτης, ἡ ὁποία καὶ κατέληξεν εἰς μίαν ἀμοιβαίαν συμφωνίαν. Ἡ ἀμοιβαία δὲ αὕτη συμφωνία, ὡς ρητῶς τονίζεται ἐν τῷ κοινῷ κειμένῳ, κδ' ἐν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν Χριστολογίαν, ἀλλὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν ὅλην πίστιν τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων. Συμφωνοῦμεν ἐπίσης εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ συνδοξάζεται πάντοτε μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ».

Ἡ θύρα τῆς εἰσόδου εἰς τὸν προετοιμασθέντα δι' ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συναντήσεων καὶ συζητήσεων χώρον τῆς ἐπανενώσεως τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ἤνοιξε ἡδη καὶ ἀπλοῦται ἔμπροσθεν ἡμῶν. Ἡ πορεία ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ ἐνωτικῇ ὁδῷ, ἡ ὁποία δὲν στερεῖται ὀρισμένων ἀκανθῶν καὶ δυσκόλων ἀτραπῶν, διὰ μὲν τοὺς ἄκρως αἰσιοδόξους θεωρεῖται ὅτι θὰ εἶναι λίαν βραχεῖα, διὰ δὲ τοὺς ἀπαισιοδόξους ὀλίγιν τι μακρὰ καὶ δύσκολος. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τοῦ μήκους τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν ὑποχρεωτικῶς θὰ διανύσωμεν ἕως ὅτου φθάσωμεν αἰσίως εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, καλοῦμεθα νὰ ἐργασθῶμεν ἅπαντες σκληρῶς, τιμίως καὶ εὐλαβικῶς, ἄνευ οἰωνδῆποτε προκαταλήψεων καὶ μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐθύνης καὶ προοπτικῆς, προκειμένου νὰ δυνηθῶμεν νὰ παρακάμψωμεν τοὺς τυχόν ὑπάρχοντας ὑφάλους, μικροὺς ἢ μεγάλους, οἱ ὅποιοι προέρχονται κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον ἐκ τῶν διαφορῶν ἐκείνων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ὁρολογίαν ἀπλῶς καὶ οὐχὶ εἰς τὴν οὐσίαν τῶν συνοδικῶν δογματικῶν διατυπώσεων περὶ τοῦ χριστολογικοῦ ζητήματος, καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦ ἐνὸς προσώπου καθόλου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐνώσεως ἐν Αὐτῷ τῶν δύο φύσεων, θείας καὶ ἀνθρωπίνης (εἰς τὰς ὁποίας ἀντιστοιχοῦσι δύο φυσικαὶ θελήσεις καὶ δύο φυσικαὶ ἐνέργειαι), νὰ εὕρωμεν τὰ κοινὰ σημεῖα ἐπαφῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι οὐκ ὀλίγα, τέλος δὲ νὰ προσανατολισθῶμεν μετὰ τὴν βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ πυξίδα

69. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἐπιστολή, 40 (P G, 77, 192D-193B).

τῆς κοινῆς πατερικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς πλήρους κοινωνίας. Ἡ ὑφισταμένη καὶ ὑπὸ τινων ὑπερβολικῶς καὶ ἀδίκως τονιζομένη μακροχρόνιος διαίρεσις τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετος πρὸς τὴν ἀρρήκτως συνδέουσιν ταύτας κοινὴν πίστιν καὶ παράδοσιν, ἀποτελεῖ δὲ αὕτη μίαν ἀνώμαλον καὶ ἐν πολλοῖς καὶ ἀδικαιολόγητον, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ διέπον σήμερον τὰς Ἐκκλησίας οἰκουμενικὸν πνεῦμα συνεργασίας καὶ συμπαρατάξεως αὐτῶν τοῦλάχιστον ἐπὶ πρακτικῶν θεμάτων, κατὰστασιν, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν, ὡς ἔχοντες «πνεῦμα Χριστοῦ» νὰ ὁμαλοποιήσωμεν, μετὰ τὸ πνεῦμα πάντοτε καὶ τὸν νοῦν Χριστοῦ. Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι χρέος πάντων ἡμῶν, ὡς ἐνεργῶν καὶ ὑπευθύνων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς γνησίων καὶ αὐθεντικῶν φορέων περισσότερον τοῦ πνεύματος καὶ ὀλιγότερον τοῦ γράμματος τῆς πατερικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου ἀρχαίας Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ θεραπεία τῆς ἀνωμάλου ταύτης καταστάσεως, ἡ ὁποία οὐδένα ἀπολύτως ὠφελεῖ, ἢ μᾶλλον ὠφελεῖ τοὺς ἀρνητὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ θεραπεία ὅμως αὕτη πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον δυνατόν μετὰ τὴν ἀπαιτούμενην πάντοτε ὑπομονήν, σύνεσιν, εὐθύνην καὶ συναινέσιν. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ταύτην ἀγωγὴν καὶ πορείαν ὅπως ἰδιαίτερος ἡμεῖς οἱ ἐλληνοφῶνοι ὀρθόδοξοι ἔχομεν ἰδιαίτερον χρέος νὰ χωρήσωμεν ἄνευ ἐνδοιασμῶν καὶ ἐπιφυλάξεων, ἀνταποκρινόμενοι εἰς τὴν ἰδιαίτεραν ἀγάπην, ἐκτίμησιν καὶ ἐμπιστοσύνην, τὰς ὁποίας τρέφει δι' ἡμᾶς ἡ πνευματικὴ ἡγεσία καὶ τὸ εὐσεβὲς πλήρωμα τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖον, συνειδητοποιήσαν τὴν ἄμεσον καὶ ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, διὰ στόματος τοῦ πνευματικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας Πατριάρχου Shenouda Γ' καλεῖ ἡμᾶς, λέγον: «Δὲν γνωρίζω ἐὰν καὶ κατὰ πόσον θὰ ἀπαιτηθῇ μακρὸς χρόνος (διὰ νὰ ὑπογραφῇ ἐν κείμενον συμφωνίας διὰ τὴν Χριστολογία) μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐλλήνων ὀρθοδόξων ἢ ὄχι. Ἐπιθυμῶ νὰ εἰπῶ εἰς ὑμᾶς, ὅτι θεωροῦμεν ὑμᾶς ὡς τὰς πλησιεστέρας Ἐκκλησίας εἰς τὰς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Ἐχομεν μὲ ὑμᾶς ἐν πρόβλημα, τ.ἔ. τὸ Χριστολογικόν. Φαίνεται ὅτι τοῦτο εἶναι ὑπόθεσις (καθαρῶς) γλωσσικῇ, ἐνῶ μὲ τοὺς ΡΚαθολικοὺς ἔχομεν πολλὰ προβλήματα ἐκ τοῦ παρελθόντος καὶ ἐκ τοῦ παρόντος, καὶ μὲ τοὺς Προτεστάντας πολὺ περισσότερα. Οὕτως θεωροῦμεν ὑμᾶς ὡς τὰς ἐγγύτερον πρὸς τὰς ἡμετέρας ἀνατολικὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας κειμένας Ἐκκλησίας»⁷⁰.

Οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ νὰ θεραπευθῇ ἡ βαθεῖα αὕτη πληγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς ἰδιαίτερος κρίνεται ὅπως ἀπαραίτητον, ὅπως, διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἀναγνωρίσεως τῆς ἐγκυρότητος τῶν μυστηρίων γενικῶς, δώσωμεν προτε-

70. Σχόλια Πατριάρχου Shenouda III εἰς τὴν ὁμιλίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἐλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ.

ραιότητα πρώτον μὲν εἰς τὰ καθαρῶς ποιμαντικά-πρακτικά θέματα καὶ εἶτα εἰς τὰς συζητήσεις ἐπὶ καθαρῶς θεωρητικῶν-δογματικῶν ζητημάτων. Βεβαίως τὸ ἐν δὲν ἀποκλείει τὸ ἕτερον καὶ δύνανται, ὡς ἐκ τούτου, νὰ συμβαδίζωσιν «ἵνα μήτε» (διὰ νὰ ἐκφρασθῶμεν συμφώνως πρὸς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν τοῦ Μ. Βασιλείου) «τὸ θεωρητικὸν ἀκοινώνητον, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον» γένηται.

Πάντα ταῦτα οὐδόλως σημαίνουν ὑποτίμησιν ἢ παραθεώρησιν τῶν τυχόν ὑπαρχουσῶν δογματικῶν, κανονικῶν, λειτουργικῶν, ἐκκλησιολογικῶν καὶ ἄλλων τινῶν διαφορῶν, ἀλλὰ τὸ ὑναντίον λυσιστελεστέραν ἐπίλυσιν τούτων διὰ τῆς *de facto* πράξεως, τῆς ἀμοιβαίας κατανόησεως καὶ συμπαραστάσεως εἰς τὰ ἀπασχολοῦντα τὰς διαλεγόμενας Ἐκκλησίας ποιμαντικὰ προβλήματα⁷¹, ἐτι δὲ διὰ τῆς βαθμιαίας ὑποχωρήσεως τοῦ «συντηρητικοῦ πνεύματος», τῆς τυχόν ὑπαρχούσης μισαλλοδοξίας καὶ τοῦ κατευνασμοῦ τοῦ μεγάλου φανατισμοῦ, ὁ ὁποῖος διακρίνει τὸ πλήρωμα τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ ἐκεῖνο τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας ἐν τῇ εἰσηγητικῇ αὐτῆς ἐκθέσει πρὸς τὴν Γραμματεῖαν τῆς προπαρασκευῆς τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου ἀναφερομένη εἰς τὸ θέμα τοῦτο τοῦ διαλόγου μεταξὺ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ὑπογραμμίζει ἀκριβῶς τὴν πρακτικὴν ταύτην ὅψιν τοῦ ἐν λόγῳ θεολογικοῦ διαλόγου, ἐπισημαίνουσα μεταξὺ ἄλλων, ὅτι «δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποφύγῃ τις τὸ εἶδος τῶν συζητήσεων τούτων, ἀλλ' ὅμως ἐπιθυμοῦμεν ὅπως αἱ συζητήσεις αὗται μὴ συγκαλύψουν ἅπαντα τὸν χρόνον τῶν συναντήσεων μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. "Ὅθεν φρονοῦμεν ὅτι θὰ ἔδει νὰ περάσωμεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθοῦς ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Τοῦτο εἶναι ἐπεῖγον, καθ' ὅσον ζῶμεν εἰς τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολὴν ὑπὸ συνθήκας πλήρως ἀναλόγους, αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν ἀναγκαίαν μίαν ἐνιαίαν ἐκφρασιν ἑναντι τοῦ μὴ χριστιανικοῦ κόσμου».

Συνυπογράφοντες πάντα τὰ ἀνωτέρω, προσθέτομεν ὅτι ὁ χριστιανικὸς

71. Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι καὶ ὁ Προκαθήμενος τῆς Κοπτικῆς μὴ Χαλκηδονείου Ἐκκλησίας Πατριάρχης Shenouda III, ὁ ὁποῖος, ἐν τῇ προσφωνήσει του πρὸς τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς προέβη εἰς μικρὰν καὶ ἐμπεριστατωμένην μνείαν τῶν προβλημάτων τούτων, καὶ δὴ καὶ τῶν προβλημάτων ἐκείνων τὰ ὁποῖα θέτει εἰς ἅπασαν τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὁ σύγχρονος Οἰκουμενισμός. Τοιαῦτα προβλήματα εἶναι ἡ δι' ὠρισμένων ἀποσπασμάτων τῆς Βίβλου προβολὴ τῆς οὕτω καλουμένης «νέας θεολογίας», ἡ χειροτονία τῶν γυναικῶν, οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά, οἱ Ἀνθρονισταὶ κ.λ.π. «Ὁλόκληρος ὁ κόσμος», ἐπισημαίνει ὁ ἀγιώτατος Πατριάρχης τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, «ἀναμένει ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον νὰ πράξῃ τι διὰ τὰς αἰρέσεις αὐτάς, αἱ ὁποῖαι διαδίδονται εἰς τὸν κόσμον, διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν σημασίαν τους, διὰ τὴν ἀσέβειαν, διὰ τὴν ὁμοφυλοφίαν καὶ δι' αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται PROFANE κληρικοί, ἥτοι ἡ ἀποδοχὴ ὠρισμένων ὁμοφυλοφίλων εἰς τοὺς κληρικούς, εἰς τοὺς χειροτονημένους κληρικούς».

κόσμος δὲν γνωρίζει ἀλλ' οὕτε καὶ ἐνδιαφέρεται τόσο πολὺ νὰ γνωρίσῃ, ὡς συνέβαινεν ἐν τοῖς χρόνοις τῶν μεγάλων αἱρέσεων καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, εἰς βάθος καὶ πλάτος τὰς ὑπαρχούσας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν χριστολογικὰς, πνευματολογικὰς, ἀνθρωπολογικὰς, ἐκκλησιολογικὰς καὶ τριαδολογικὰς γενικῶς διαφοράς, ὅσον γνωρίζει καὶ ἐνδιαφέρεται νὰ πληροφορηθῇ συνεχῶς περὶ τῶν πολλῶν καὶ ὀγλαῶν ἀποτελεσμάτων-καρπῶν τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀναγκαιότητος ἀμοιβαίας συνεργασίας τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὁμολογιῶν.

Ὅταν διὰ τῆς ἀμέσου προσεγγίσεως τῶν διαλεγόμενων Ἐκκλησιῶν, μέσῳ τῆς συνεργασίας ἐπὶ πρακτικῆς φύσεως καιρίων καὶ ἐπικαίρων προβλημάτων καὶ συμπαραστάσεως, καλλιεργηθῇ τὸ κατὰλληλον κλίμα ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καὶ πιστότητος —εἰς τοῦτο ἡ ἐνεργὸς ἀγάπη διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλον— τότε τὰ καθαρῶς θεωρητικὰ προβλήματα δύνανται κάλλιστα, καίτοι ἐνῆα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀκανθώδη καὶ ὀλίγον τι δυσεπίλυτα, ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον νὰ ἐπιλυθῶσιν, εἰς τρόπον, ὥστε ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἐκατέρωθεν ὑπάρχοντος καὶ πολλαπλῶς ἐκδηλωμένου διακαοῦς πόθου πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκουμενικῶν Ἐκκλησιῶν νὰ τίθεται ἐντὸς τῶν χρονικῶν ὁρίων τῆς παραύσης γενεᾶς καὶ οὐχὶ τῆς μελλούσης. Βεβαίως, ἡ ὑπαρξίς τοιούτων πρακτικῆς φύσεως καιρίων καὶ ἐπικαίρων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα δι' ὠρισμένους Ἐκκλησίας πρέπει, πάσῃ θυσίᾳ, τὸ ταχύτερον δυνατόν νὰ ἐπιλυθῶσι, καθ' ὅτι συνδέονται μὲ αὐτὸ τοῦτο τὸ βασικὸν πρόβλημα τῆς ἐπιβιώσεως αὐτῶν⁷², ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ ὀδη-

72. Ὅπως ἰδιαίτερος δέον ἐνταῦθα νὰ ὑπογραμμισθῇ τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιβιώσεως, τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει μετὰ μεγάλης καρτερίας καὶ θάρρους ὁ χριστιανικὸς γενικῶς κόσμος τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας, καὶ δὴ καὶ τῆς Μ. Ἀνατολῆς, ὅπου ᾠδραὶ, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε ἦσαν ἀμιγῶς χριστιανικαὶ ἔγιναν, σὺν τῇ παρῳδῳ τοῦ χρόνου καὶ τῇ ἀδρανεῖα καὶ τῇ πρωτοφανεῖ ἀδιαφορίᾳ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τῆς Δύσεως, μουσουλμανικαί. Αἱ ἄλλοτε ἐν αὐταῖς ἀπόλυτοι χριστιανικαὶ πλειοψηφαὶ γίνονται σήμερον μεγάλοι μειοψηφαί. Ὁ χριστιανικὸς λαός, ἐνεκα τῶν πολλαπλῶν καὶ δυσκόλων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει καθημερινῶς εἰς τὰς μουσουλμανικὰς χώρας, ἀναγκάζεται νὰ μεταναστεύσῃ εἰς τὴν Δύσιν, ἐγκαταλείπων οὕτω τὴν πατρίδα γῆν καὶ τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς ἱερὰς ἱστορικὰς Μονὰς μεθ' ὧν εἶναι στενῶς συνδεδεμένη ἡ ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὅθεν, πρόβλημα ἐπιβιώσεως προτεραιότητος, σημασίας καὶ σπουδαιότητος διὰ τε τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον ὁλοκλήρου τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας εἶναι ἡ σθεναρὰ καὶ ἀποφασιστικὴ συλλογικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ μεγάλου τούτου προβλήματος, τὸ ὁποῖον ἐὰν δὲν λυθῇ θετικῶς καὶ ἐγκαίρως ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ τότε, ὁ τελευταῖος, «μοιραίως» θὰ ἔχῃ ν' ἀντιμετωπίσῃ ἐν καιρῷ πρόβλημα ἐπιβιώσεως καὶ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Δύσει, δεδομένου ὅτι τὸ μουσουλμανικὸν θρησκευμα, ἐνεκα τῆς ἀνυπαρξίας ἡθικῶν περιορισμῶν, καθημερινῶς ὀλονεν καὶ περισσότερον καρδίζει εἰς βάθος καὶ πλάτος ἔδαφος ἐν τῇ «Χριστιανικῇ Δύσει», καὶ δὴ καὶ εἰς λίαν ἀνησυχητικὸν διὰ τὸν Χριστιανισμὸν βαθμὸν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ Δύσις νὰ κινδυνεύῃ νὰ χάσῃ τὴν χριστιανικὴν αὐτῆς ταυτότητα καὶ φυσιογνωμίαν, —ἥδη σήμερον ἐν Γαλλίᾳ ἀρνοῦνται τὴν ἑλληνοχριστιανικὴν παράδοσιν ὡς βάσιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ— μὲ ἄμεσον ἀπο-

γήση ἡμᾶς εἰς τὴν λήψιν βεβιασμένων ἀποφάσεων ἀφορώντων εἴτε εἰς τὸ δόγμα καθαρῶς, εἴτε εἰς τὴν θείαν Λατρείαν, εἴτε εἰς τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε τέλος εἰς τὰς ἰσχυοῦσας καὶ δι' ἀποφάσεων Ἱερῶν Συνόδων καθωρισμένας ἐκκλησιαστικὰς δικαιοδοσίας⁷³. Βυζαντινισμοί, εἴτε οὗτοι

τέλεσμα οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης νὰ μάχωνται διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τοῦ μουσουλμανικοῦ θεοσεύματος εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν σκέψιν, εἴτε καὶ εἰς τὴν παιδείαν τῶν Εὐρωπαίων. Εἰς τὴν θεαματικὴν ταύτην προσπάθειαν οὗτοι ἔχουσιν ὡς ἀμέσους συμμάχους τοὺς φανατικούς Σιωνιστάς, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται διὰ νὰ ἐπιτύχῃσι τὴν περιθωριοποίησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ λάθος τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης διὰ τὸν ἐξαφανισμόν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν. Τοῦλάχιστον τὰ παθήματα, μικρὰ ἢ μεγάλα, τοῦ παρελθόντος πρέπει νὰ γίνωσιν εἰς ἡμᾶς μαθήματα, εἰς τρόπον ὥστε, ν' ἀνανήψωμεν καὶ νὰ ἐνδιαφερόμεν σήμερον ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο καὶ ταχύτερον διὰ ν' ἀναχαιτίσωμεν τὸν ἐλαύνοντα μέγαν κίνδυνον τοῦ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπερχομένου ἐξισλαμισμοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ διὰ ν' ἀποτρέψωμεν ἐδῶ καὶ τώρα τὰ ἐπερχόμενα δεινὰ ὥστε νὰ μὴ εἶναι αὐριοὶ ἀργά, πολὺ ἀργά.

Ὁ κίνδυνος οὗτος ἐπαυξάνεται ἐτι περισσότερο δοθέντος ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι εὐρίσκονται πολὺ πλησίον τοῦ πειρασμοῦ νὰ διολισθήσῃσι καὶ τελικῶς νὰ πέσωσιν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Ἐὰν ἐπὶ παραδείγματι ἀφαιρέσωμεν τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τότε αὐτομάτως ὑποπίπτομεν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Ἐὰν ἀφαιρέσωμεν τὸν Τίμιον Σταυρόν, ὁ ὁποῖος παραμένει μοναδικὸν σύμβολον διαρκοῦς ἀγῶνος ἐναντίον τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀμαρτίας, τῆς ἐσωτερικῆς πνευματικότητος καὶ τῆς μεταφυσικῆς πλευρᾶς τοῦ στόχου τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τότε μοιραίως ὑποπίπτομεν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, διὰ τὸν ὅποιον δὲν ὑπάρχει μεταφυσικὴ ἀλλ' ὑπερβολικὴ εἰς ποιότητα καὶ ποσότητα ἀπόλαυσις πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν υἱλικῶν ἀγαθῶν. Τέλος, ἐὰν ἀφαιρέσωμεν τὴν διακρίνουσαν τὸν Χριστιανισμόν μονογαμίαν τότε φυσικῶς τῷ τρόπῳ θὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν πολλαπλῶς σήμερον ἐν τῷ κόσμῳ τῆς κατανάλωτικῆς κοινωνίας σκανδαλωδῶς προβαλλομένην πολυγαμίαν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Ἡ περαιτέρω παραμὴν ἢ μὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Μέσῃ Ἀνατολῇ ἐν πολλοῖς θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς μὴ περαιτέρω ἐσωτερικῆς ἐνισχύσεως καὶ ἐπικρατήσεως τοῦ πανισλαμικοῦ κινήματος. Χριστιανικὰ Κράτη νὰ ἐνδιαφέρονται ἀληθῶς διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Μ. Ἀνατολῆς πρῶτον καὶ εἴτα διὰ τὰ πετρέλαια δυστυχῶς —καὶ πρὸς μεγάλην ἀπογοήτευσιν ὀφείλομεν νὰ τὸ ἐπισημάνωμεν— δὲν ὑπάρχουσι σήμερον. Ἐξαίρεσιν τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος ἀποτελοῦσιν ἡ κυβέρνησις τῆς Γαλλίας καὶ τὸ Κράτος τοῦ Βατικανοῦ. Ἀμφότεροι ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ διαλελυμένον δυστυχῶς χριστιανικὸν Κράτος τοῦ Λιβάνου. Τὰ λοιπὰ «Χριστιανικὰ Κράτη» τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, καίτοι γνωρίζουσιν ὅτι μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ Λιβάνου τὸ μόνον Χριστιανικὸν Κράτος, τὸ ὅποιον ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶναι ἡ Αἰθιοπία, ἐν τούτοις οὐδαμῶς συγκινοῦνται ἀπὸ τὰς ἀπελπιστικὰς κραυγὰς καὶ τὰς ἐπανειλημμένας κλήσεις πρὸς βοήθειαν τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς ὥς ἂν περιοχῆς.

73. Καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἔχωμεν ἀπὸ σήμερον ὑπ' ὄψει μας ὅτι ἐν τῇ προόδῳ τῶν ἐργασιῶν ἀσφαλῶς θὰ προκύψῃ θέμα δικαιοδοσίας τοῦ ἑλληνοφώνου Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Κοπτικῶν τοιούτου. Τὸ θέμα τοῦτο τῆς δικαιοδοσίας δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς καθαρῶς διοικητικὸν θέμα, ἀλλὰ δέον νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν αὐτοῦ ἐννοίαν, ὅποτε καὶ συνδέεται ἀρρήκτως μετὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς, τῆς ἐνότητος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐκφράζεται διὰ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ τοῦ πρεσβυτερίου αὐτοῦ ἐν τῇ τελείᾳ τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Διὰ τοὺς ὀρθοδόξους βεβαίως τὸ θέμα τοῦτο

ἀναφέρονται εἰς καθαρῶς δογματικὰς διαφοράς, εἴτε εἰς γλωσσικὰ θεολογικὰ προβλήματα, εἴτε εἰς καθαρῶς πρακτικά, καλὸν θὰ εἶναι νὰ ἀποφεύγῃται, πάσῃ θυσίᾳ, ἐκ τοῦ χώρου τοῦ παρόντος Θεολογικοῦ Διαλόγου, ὁ ὁποῖος δέον σοβαρῶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ τόσον τὸ λίαν δυσάρεστον ἱστορικὸν παρελθόν, ὅσον καὶ τὸ λίαν ἐπιφορτισμένον δραματικὸν παρόν, προκειμένου νὰ διακονήσῃ τὴν ἐνυπόστατον ἀλήθειαν, καθιστῶν αὐτὴν ἐπίκαιρον νὰ οἰκοδομήσῃ ἀργῶς μὲν ἀλλὰ σταθερῶς τὴν ἐνότητα τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν καὶ νὰ συμβάλῃ ἀποτελεσματικῶς καὶ ὑποδειγματικῶς εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν. Περιττὸν νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα, ὅτι τὰ πρακτικὰ θέματα δὲν δύνανται νὰ χωρισθῶσι τελείως τῶν θεωρητικῶν τοιούτων, δεδομένου ὅτι ταῦτα ἐκφορᾶν τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος θεωρίαν τῆς Ἐκκλησίας. Θεωρία καὶ πράξις συνυπάρχουσιν, ἄλλοτε μὲν προηγεῖται ἡ θεωρία τῆς πράξεως καὶ ἄλλοτε ἡ πράξις τῆς θεωρίας.

Ὡσαύτως καὶ ἡ ἐπιτευχθεῖσα μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων συμφωνία εἰς τὸ Χριστολογικὸν δόγμα μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας⁷⁴

τῶν δικαιοδοσιῶν, τὸ ὅποιον οἱ Ἱεράρχαι τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας θέτουσι μετὰ διακρίσεως εἰς τὰς κατ' ἰδίαν συνομιλίας, εἶναι λελυμένον, διὸ καὶ οὐδὲ καὶ τίθεται. Καὶ δὲν τίθεται διότι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Προκαθήμενον τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐκάστοτε Προκαθήμενος τοῦ ἑλληνοφώνου Ὁρθοδόξου Πατριαρχείου τῆς Ἀλεξανδρείας δὲν εἶναι μόνον Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἡ ὁλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου ἀλλὰ, βάσει ἀμεταβλήτων συνοδικῶν ἀποφάσεων, καὶ πᾶσις Ἀφρικῆς, ὅπερ, ἐν ἄλλαις λέξεσι, σημαίνει ὅτι οὗτος ἔχει μείζονα δικαιοδοσίαν ἢ ὁ Κόπτης Πατριάρχης. Ὑπογραμμίζοντες πάντα τ' ἀνωτέρω δὲν πρέπει ὡσαύτως νὰ παραλείψωμεν νὰ εἴπωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἡ τυχὸν ἔνωσις τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν δὲν σημαίνει ἀπαραιτήτως καὶ τὴν κατάργησιν ἐνὸς ἐκ τῶν δύο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὑφισταμένων ἐν Αἰγύπτῳ Πατριαρχείων. Βεβαίως τὸ θέμα τοῦτο τῆς συνυπάρξεως τῶν δύο Πατριαρχείων ἀσφαλῶς ὅ' ἀποτελέσῃ ἐκκλησιολογικὸν θέμα συζητήσεως, οὐ μὴν ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται τελικῶς νὰ ἐξευρεθῇ ἐκκλησιολογικῶς ἐν modus vivendi, ὅμοιο πρὸς τὸ ὑφιστάμενον σήμερον ἐν τῇ διασπορᾷ μὴ κανονικὸν ἐκκλησιολογικὸν φαινόμενον ὑπάρξεως δύο ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πόλει. Ἡ λύσις αὕτη θὰ ἐξαρτηθῇ ἢ τοῦλάχιστον ὁ ἀπηρεασθῇ τὰ μέγιστα ἐκ τῆς τελικῆς μορφῆς ἐπιλύσεως τοῦ μεγάλου καὶ τόσον ἐπικαίρου θέματος τῆς Διασπορᾶς μετὰ τὸ ὅποιον, ὡς γνωστόν, ὅ' ἀσχοληθῇ ἡ προσεχὴς προπαρασκευαστικὴ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ Πανορθόδοξος ἐν Γενεύῃ Διάσκεψις.

Ἐτερον δικαιοδοσιακὸν κανονικὸν πρόβλημα, τὸ ὅποιον θὰ προκύψῃ ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ ἐν λόγῳ διμεροῦς θεολογικοῦ διαλόγου, εἶναι ἡ θέσις γενικῶς τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας. Τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην οὐδέποτε ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία ἀνεγνώρισεν ὡς Αὐτοκέφαλον ἀποσπασθεῖσαν ἐξ αὐτῆς, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν θεωρῇ ὡς ἀναπόσπαστον αὐτῆς μέρος, διὸ καὶ συνεχῶς τὴν κατηγορεῖ διὰ τὴν ἀπόσπασιν αὐτῆς. Παρὰ τὴν πολεμικὴν ταύτην ἢ Αἰθιοπικὴν Ἐκκλησίαν πρὸς τιμὴν τῆς δὲν θέτει θέμα διπτύχων. Ἀναμφιβόλως πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἐνὸς καθαρῶς ἐσωτερικοῦ προβλήματος, τὸ ὅποιον ἐν τῇ προσεχείᾳ ἢ ἀνωτέρῳ μέλλοντι θὰ κληθῶσιν ἀσφαλῶς νὰ ἐπιλύσωσιν ἀδελφικῶς καὶ κανονικῶς μετὰ τῶν αἰ ἀδελφῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῆς μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι.

74. Εἰς τὴν διμερῆ ταύτην συμφωνίαν ἀναφερόμενος ὁ Πατριάρχης Shenouda

ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς βεβιασμένας καὶ ἀκρίτους συμφωνίας καὶ εἰς ὑπερβολικὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ διεξαγωγῆς τοῦ διαλόγου μεταξύ ἡμῶν καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ ἐπιταχύνῃ τοῦτον ἐντὸς τῶν φυσιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν ὁρίων καὶ τοῦ εἰδικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀμφοτέρων τῶν μελῶν πρὸς προαγωγὴν καὶ ἐπιτάχυνσιν αὐτοῦ⁷⁵. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶναι βασικῆς σημα-

III, ἐν τῇ προσφωνήσει αὐτοῦ πρὸς τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Ὁρθόδοξον καὶ Ἀρχαίον Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ὑπεγράμμισεν, ὅτι αὕτη ἐπετεύχθη ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπολύτως δυσκολίας. Τὸ Χριστολογικὸν πρόβλημα «ἠδυνήθημεν πολὺ εὐχερῶς νὰ λύσωμεν μετὰ τῶν Καθολικῶν καὶ συνεφωνήσαμεν ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἔχωμεν κοινὸν τύπον πίστεως ἀποδεκτὸν καὶ ὑπὸ τῶν δύο πλευρῶν. Τὸ πρόβλημα εἶναι ὅτι ὁ ὅρος «μονοφυσίται» ἡρμηνεύθῃ ἐσφαλμένως καὶ παρουσάσῃ τοσαύτας δυσχερεῖας ἀνὰ τοὺς αἰῶνας». Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ὄντως ἡ ἐπιτευχθεῖσα ὑπὸ τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ ἀγίου Bishoy (12.2.1988) συμφωνία (Agreed Statement Christology) ἐπετεύχθη μετὰ μεγάλης εὐκολίας ἢ ὄχι. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον γνωρίζομεν εἶναι ὅτι ἡ ἐπιτευχθεῖσα αὕτη συμφωνία ἐπὶ τῆς Χριστολογίας εἶναι λίαν σύντομος, γενικὴ καὶ ἀόριστος, οὐδεμίαν δὲ ρητὴν (expressis verbis) θέσιν λαμβάνει ἐναντι τῶν ἐπιμάχων ἐκείνων προβλημάτων τῆς Χριστολογίας τὰ ὅποια προὐκάλεσεν ἡ ὁρολογία τοῦ ὅρου τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἔνεκα τῶν ὁποίων ἐπῆλθε ρήξις μεταξύ τῶν Χαλκηδονείων καὶ τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Ἐνεκα δὲ τούτου ἡ συμφωνία αὕτη ἀφήνει πολλὰ κενὰ καὶ γεννᾷ εὐλόγως ὠρισμένα καίρια ἐρωτηματικὰ εἰς τὸν ἀναγνώστην, ἰδιαιτέρως δὲ ὅταν αὕτη συγκριθῇ μετὰ τῆς ἀντιστοίχου σαφούς, συγκεκριμένης, πλήρους καὶ ἀναλυτικῆς συμφωνίας τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Ὁρθόδοξου καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ πλέον ἡ ἐπιτευχθεῖσα συμφωνία ἀγνοεῖ τὴν χρῆσιν τοῦ ὅρου «φύσις», ἀποφεύγει τὴν διατύπωσιν «ἐν δύο φύσεσιν» καὶ ἐισάγει τὸν χωρισμὸν τῆς Χριστολογίας ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιολογίας καὶ τῆς Πνευματολογίας, χωρισμὸν τὸν ὅποιον ἀποκλείει ἡ ἐπιτευχθεῖσα συμφωνία μεταξύ Ὁρθόδοξου καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Ἡ συμφωνία τῶν τελευταίων μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἔχει οὕτως: «We believe that our Lord, God and Saviour Jesus Christ, the Incarnate - Logos is perfect in his Divinity and perfect in His Humanity. He made His Humanity One with His Divinity without Mixture, nor Mingling, nor Confusion. His Divinity was not separated from His Humanity even for a moment or twinkling of an eye.

At the same time, we anathematize the Doctrines of both Nestorius and Eutyches».

75. Εἰς τὸ θέμα τοῦτο τῆς διεξαγωγῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μὲ ταχὺν ρυθμὸν ἀναφερόμενος, ὁ Πατριάρχης Shenouda III κατὰ τὴν ἐπίσημον αὐτοῦ ἐν Γενεύῃ (7.2.1979) συνάντησιν μετὰ τῶν μελῶν τοῦ Διαλόγου τῆς Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν μεταξύ τῶν ἄλλων ἐτόνισε καὶ τοῦτο: «Νομίζω ὅμως, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν δυνάμεθα νὰ ἀφήσωμεν εἰς τὴν πρωτοβουλίαν οὐδενός, εἶναι ὁ ἄπειρος χρόνος. Διότι θεωρῶ ὅτι, ἂν κάποτε εἶναι καλὸν νὰ εἴμεθα βραδεῖς, εἶναι καλύτερον συχνὰ νὰ ταχύνωμεν τὸ βῆμα μας. Ἡ γενεὰ αὕτη, ἡ ὅποια φέρει τὴν εὐθύνην διὰ τὴν ἐνότητά, ἀγνοεῖ τὰ πάντα ὡς πρὸς τὸ μέλλον». Ὁ Πατριάρχης Shenouda βιάζεται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἑνωσιν τῆς Ἐκκλησίας του μετὰ τῆς Ὁρθόδοξου τοιαύτης, διότι ἡ Κοπτική Ἐκκλησία ἀντιμετωπίζει μεγάλαν καὶ δύσκολαν προβλήματ' ἐντὸς τῆς Αἰγύπτου καὶ οὐδεὶς,

σίας καὶ προτεραιότητος σήμερον εἶναι ὁ ἀναγκαῖος συντονισμὸς τοῦ ἔργου τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον ἐκ τῶν Προέδρων αὐτῆς, οἱ ὅποιοι καλοῦνται νὰ ὀδηγήσωσι τοῦτον εἰς αἴσια ἀποτελέσματα. Πᾶσα τυχὸν σκοπιμότης, ἡ ὅποια δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν, διὰ τῆς ὁρῆς ἐρμηνείας τῆς ἐνυποστάτου ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας, ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους μεταξύ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν κοινωνίας πρέπει, πάσῃ θυσίᾳ, ν' ἀποκλεισθῇ διὰ παντὸς τρόπου καὶ μέσου. Ἡ σκοπιμότης ἡ ὅποια ὑπάρχει εἰς ὠρισμένους ἐτέρους διμερεῖς ἢ πολυμερεῖς οἰκουμενικοὺς διαλόγους δὲν ἔχει θέσιν εἰς τὸν παρόντα διάλογον, ὡς ἀκριβῶς δὲν εἶχε θέσιν εἰς τὸν αἰσίως πρὸ καιροῦ ἀποπερατωθέντα Θεολογικὸν Διάλογον μεταξύ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν. Καὶ τοῦτο πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ γίνῃ, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι ἐπιθυμῶμεν νὰ εἴμεθα συνεπεῖς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς ὅσα εἰς τοὺς ἐτεροδόξους διδάσκαμεν. Οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι τὸ θέμα τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας δὲν εἶναι θέμα ἐμπορικῶν ἢ πολιτικῶν ἢ διακρατικῶν συμφωνιῶν, ὅποτε ἡ σκοπιμότης εἰς τοὺς διμερεῖς ἢ πολυμερεῖς Θεολογικοὺς Διαλόγους θὰ εἶχε, καὶ δὴ καὶ ἐξέχουσιν θέσιν. Εἶναι καθαρῶς θέμα ἀποκαταστάσεως τῆς ἱστορικῆς καὶ δογματικῆς ἀληθείας, ἡ ὅποια διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ἀρκετὸς χρόνος καὶ βαθεῖα ἐπιστημονικὴ ἀντικειμενικὴ ἔρευνα, ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή, προσοχὴ καὶ περίσκεψις, εἰδικοί φορεῖς, οἱ ὅποιοι θὰ ἐνσαρκώσωσι τὴν ἰδέαν καὶ τὴν ἱεράν ταύτην προσπάθειαν, ἐμπιστοσύνη, προσευχὴ καὶ ἐλπίδα εἰς τὸν διὰ τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος καθοδηγούμενον τὴν Ἐκκλησίαν εἰς λιμένας εὐδίου Ἰησοῦν Χριστόν, ὅπως ὅμως ἰδιαιτέρως ἀπαιτεῖται ἡ ἀγάπη, ἡ ὅποια πραγματοποιεῖ θαύματα καὶ εἶναι ὄντως ἱκανὴ καὶ «ὄρη μεθιστάναι», ἔτι δὲ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τὸ κυριώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον ἀντίρροπον τοῦ ὑπάρχοντος σήμερον ἀντιχαλκηδονικοῦ φανατισμοῦ, οὗτινος ἡ ρίζα χάνεται μέσα εἰς τοὺς αἰῶνας. Οἱ διεξάγοντες τὸν θεολογικὸν τοῦτον διάλογον ἔχουσιν ἀνάγκην φωτισμοῦ περισσότερον καὶ ὀλιγώτερον θεωρητικῶν γνώσεων, διότι, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἅγ. Διάδοχος Φωτικῆς, «οὐδὲν πτωχότερον διανοίας φιλοσοφούσης τὰ θεῖα ἄνευ θείου φωτισμοῦ».

Ἡ δὲ ἐν καὶ δὴ καὶ ἀρκούντως σημαντικὸν βῆμα πρὸς μίαν κοινὴν διατύπωσιν, ἡ ὅποια καὶ θὰ ἐκφράζῃ τὴν μοναδικὴν πίστιν εἰς τὸν ἐσταυρωμένον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐν, ἐπαναλαμβάνομεν, μεγάλο βῆμα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας ἐγένετο διὰ τῆς ἐπιτευχθείσης, ὑπὸ τῆς Β' Συνελεύσεως

ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν τύχην τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, τῆς ὁποίας τὸ πλήρωμα δύναται ἐν μιᾷ καὶ μόνον νυκτὶ νὰ ἐξολοθρευθῇ ὁλοσχερῶς ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον ἐπικρατήσωσιν οἱ φανατικοὶ μουσουλμάνοι.

τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀμοιβαίας συμφωνίας, ἡ ὁποία, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, «δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν Χριστολογία, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὴν ὅλην πίστιν τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων». Ἡ σημαντικὴ αὕτη καὶ ἅμα καὶ ὀριακὴ ἀπὸ πάσης ἐπόψεως ἐπιτευχθεῖσα συμφωνία ὡς πρὸς τὴν πληρότητα καὶ τελειότητα τῶν ἐν Χριστῷ δύο φύσεων, ἐνεργειῶν καὶ θελήσεων, ὡς καὶ πρὸς τὴν τελείαν ἔνωσιν αὐτῶν ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ ἢ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου οὐδὲν ἕτερον εἶναι εἰ μὴ μόνον «μία ἀπλὴ εὐλαβὴς δῆλωσις περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν ἐν τῇ πορείᾳ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν τῶν Ὁρθόδοξων ἡμῶν Ἐκκλησιῶν»⁷⁶, ἐκφράζει δὲ κατὰ τρόπον λίαν ρεαλιστικὸν τὴν ὑπ' αὐτῶν ληφθεῖσαν πρὸ ἐτῶν ἀπόφασιν καθ' ἣν «αἱ δύο πλευραὶ εἶναι ἀποφασισμέναι νὰ συμβάλλουν ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐμποδίων εἰς τὸν δρόμον τῆς συνεργασίας των, εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς μεταξὺ των ἐνότητος, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν στερέωσιν τῆς εἰρήνης εἰς ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν των»⁷⁷. Ἐναπόκειται πλέον διὰ τὸν διανοιχθέντα πρὸς ἐπανένωσιν τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν δρόμον νὰ ἐπιδειξώμεν ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν, ἰδιαιτέραν προσοχὴν καὶ περίσκεψιν, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀποφευχθῇ πᾶσα δυνατὴ ἐκδήλωσις φανατισμοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀποκλεισθῇ πᾶν εἶδος δογματικοῦ μινιμαλισμοῦ, ὅστις, παραθεωρῶν τὰ βιβλικὰ, πατερικὰ, ἐκκλησιολογικά, θεολογικά, λειτουργικὰ καὶ κανονικὰ δεδομένα, ἐνδέχεται νὰ ὀδηγήσῃ τὰς ἐκκλησίας ἡμῶν εἰς ἀνεδαφικὸν τριομφαλισμόν, εἰς παραθεώρησιν πάσης ἐπικοδομητικῆς κριτικῆς, εἰς ὑποτίμησιν τῶν ὑπαρχουσῶν χριστολογικῶν καὶ ἐκκλησιολογικῶν διαφορῶν, εἰς ἐσφαλμένας ἀποφάσεις καὶ εἰς μίαν λίαν εὐάλωτον ψευδένωσιν⁷⁸.

* * *

Ταῦτα πάντα ὑπογραμμίζοντες, οὐδόλως παραθεωροῦμεν καὶ τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἔχει ὁ παρὼν Διάλογος καὶ τὰς ὁποίας ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ κληθῶσι ν' ἀντιμετωπίσωσι τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Αἱ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος ἐπιφορτισθεῖσαι διὰ καθαρώς ἀπολογητικοῦ ἢ πολεμικοῦ χαρακτῆρος δυσκολίαι αὐταὶ τυγχάνουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ εἶναι ἐλάσσονος σημασίας καὶ βαρύτητος, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἐνοῦντα τὰς δύο οἰκογενείας Ἐκκλησίας ἀφ' ἑνὸς καί, ἀφ' ἑτέρου, πρὸς τὰς ὑπαρχού-

76. Κοινὸν ἀνακοινωθὲν τῆς Β' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Διαλόγου μεταξὺ Ὁρθόδοξου καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ὁρθόδοξων μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν.

77. Ἀνακοινωθὲν τῆς ἐν Γενεύῃ συνελθούσης Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ὁρθόδοξων μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν (7-11.12.1977).

78. Περὶ τῆς δυνατότητος ταύτης ἀνακηρύξεως μιᾶς ψευδένωσεως μέσῳ τῶν κοινῶν κειμένων καὶ τῶν ἐπιπτώσεων αὐτῆς ἰδὲ ἀνωτ., ὑποσ. 38.

σας πολλὰς, μεγάλας καὶ ἐνίοτε καὶ ἀνυπερβλήτους δογματικὰς διαφορὰς τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὁμολογιῶν, μεθ' ὧν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εὐρίσκεται εἰς Θεολογικὸν Διάλογον, μὲ ἀπώτερον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν καὶ στόχον τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος ἢ ἐνώσεως τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Αἱ μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν ὑπάρχουσαι δυσκολίαι ἀφορῶσι, κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον, εἰς τὴν Ἐκκλησιολογίαν καὶ τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων Δ', Ε', ΣΤ' καὶ Ζ' καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐπιβληθέντων ἀναθεμάτων⁷⁹ εἰς τοὺς αἰρεσιάρχας Εὐτυχῆ καὶ Νεστόριον, εἰς τὴν θέσιν ὀρισμένων ἁγίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔτι δὲ καὶ εἰς ὀρισμένας λειτουργικὰς καὶ κανονικὰς διαφορὰς, ὡς καὶ εἰς ὀρισμένα ἥθη καὶ ἔθιμα. Ἐνεκα ἀκριβοῦς τῆς ἐλάσσονος σημασίας καὶ σπουδαιότητος τῶν διαφορῶν τούτων, ἐννοεῖται ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ὑπαρχούσας μεταξὺ τούτων πολλὰς καὶ ποικίλας δογματικὰς ὁμοφωνίας καὶ ὁμοιότητας, καὶ τῆς μεγάλης δυνατότητος συνεννόησεως τῶν δύο διαλεγόμενων μερῶν καὶ διατυπώσεως τῆς κοινῆς αὐτῶν πίστεως, φρονοῦμεν ταπεινῶς ὅτι μετὰ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ Χριστολογικοῦ

79. Ἡ ἀποδοχὴ τῶν ὡς ἄνω Συνόδων ὡς Οἰκουμενικῶν δὲν εἶναι ἀνεξάρτητος τῶν ἀναθεματισμῶν, ἀλλὰ συνδέονται ἐσωτερικῶς καὶ ἀρρήκτως μεταξὺ των. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, αἱ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι δὲν ἀποδέχονται τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, διότι αὕτη, σὺν τοῖς ἄλλοις, προέβη καὶ εἰς ἀναθεματισμούς. Οὗτοι ἀπαιτοῦσι τὴν ἄρσιν τῶν ἐκατέρωθεν ἀναθεμάτων (Λέοντος, Διοσκόρου, Φιλοξένου, Σεβήρου κ.ά.). Ἐν πάσῃ περιπτώσει, «τὸ πρόβλημα τῶν Συνόδων καὶ τῶν Ἀγίων δὲν εἶναι ἄλυτον, διότι εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι αἱ Σύνοδοι, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἔχομεν συμμετάσχειν, λέγει ἐπὶ λέξει ὁ Πατριάρχης Shenouda III, «ὅπως ἐπὶ παραδείγματι ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, εἶναι γνωστὰ εἰς τὴν παράδοσιν τῶν Ἐκκλησιῶν μας. Δὲν ἀποδεχόμεθα τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἀλλὰ δὲν ἀρνούμεθα τὴν Ὁρθόδοξαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τὴν ἀποδέχονται. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς Ἁγίους, ὅσους δὲν ἀποδεχόμεθα. Θὰ συνεχίσωμεν νὰ τοὺς ἀναγνωρίζωμεν ὡς τοπικοὺς ἁγίους» (SHENOUDA III, Χαίρετιστήριος ὁμιλία πρὸς τὰ μέλη τῆς ἐν Γενεύῃ συνελθούσης Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ὁρθόδοξων μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν).

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τῶν Συνόδων ἰδιαιτέραν εὐαισθησίαν ἐπέδειξαν τὰ ὀρθόδοξα μέλη κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς Γ' ἀνεπισήμου Διασκέψεως μεταξὺ Θεολόγων τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ἐν Γενεύῃ (1970). Ἐν τῇ κοινῇ ἐκθέσει τῆς ὡς ἄνω μνημονευθείσης Διασκέψεως τὰ ὀρθόδοξα μέλη, ἀναφερόμενα εἰς τὰς ὑπαρχούσας ἐκκλησιολογικὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, ἀπέστησαν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι παρ' αὐτοῖς ἡ Ἐκκλησία διδάσκει, ὅτι αἱ ἐπτὰ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ἃς ἀποδέχονται, ἔχουσιν ἐσωτερικὴν συνάφειαν καὶ συνέχειαν, ἀναδεικνύουσιν αὐτὰς εἰς μίαν μοναδικὴν καὶ ἀδιαίρετον ἐνότητα, διαπιστουμένην ἐν ὁλοκλήρῳ τῷ δογματικῷ καθορισμῷ αὐτῶν. Θεολόγοι τῶν Ἀνατολικῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν φρονοῦσιν ὅπωςδὴποτε, ὅτι ἡ αὐθεντικὴ χριστολογικὴ παράδοσις διετηρήθη παρ' αὐταῖς ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν τριῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, συμπληρωθεῖσα ὑπὸ τῆς λειτουργικῆς καὶ πατερικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐκ μέρους τῶν Ἀρχαίων Ἀν. Ἐκκλησιῶν, ἰδὲ Χ. ΚΩΝΣΤΑΝ-

προβλήματος, τὸ ὁποῖον διήρесе τὰς δύο οἰκογενεῖας Ἐκκλησιῶν, τὰ λοιπὰ ὑφιστάμενα προβλήματα θὰ ἐπιλυθῶσιν εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον, διότι ταῦτα καὶ ὀλιγώτερα καὶ ἀπλούστερα τυγχάνουσι νὰ εἶναι. Πάντα ταῦτα ἐνισχύουσι τὴν πεποίθησιν ἡμῶν περὶ μιᾶς ἀμέσου θεαματικῆς προαγωγῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, προαγωγῆς διὰ τὴν ὁποῖαν ὀφείλομεν ἀδιαλείπτως προσεῦχεσθαι», ὅπως ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνισχύῃ τὰς ψυχὰς καὶ τὰς καρδίας τῶν τε ἀρχηγῶν καὶ τῶν μελῶν τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν, φωτίξῃ δὲ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν, τὴν ὁποῖαν καλοῦνται νὰ διανύσωσιν αἱ Ἐκκλησίαι ἡμῶν εἰς τὴν ἀνειλημμένην ἱστορικὴν προσπάθειαν κοινῆς θεολογικῆς διατυπώσεως, ἡ ὁποία θὰ ἐκφράξῃ τὴν μοναδικὴν πίστιν ἀμφοτέρων τῶν διαλεγομένων μερῶν εἰς τὸν τέλειον κατὰ τὴν θεότητα καὶ τέλειον κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ κοινῆς ἀποφασιστικῆς πορείας πρὸς ἐπανένωσιν τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπανένωσιν ἡ ὁποία ἀπὸ ἀπλοῦν ὄραμα θὰ πρέπει νὰ γίνῃ πραγματικότης, χωρὶς νὰ προδῶσωμεν τὴν πίστιν τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου, ὡς ἀκριβῶς ἔπραξαν πλείονες θεοφόροι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς πίστεως ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀντλοῦντες τὴν ἰσχύν τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ἐκ τῆς ἀποκεκαλυμμένης καὶ μόνον ἀληθείας καὶ τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἔστησαν θριαμβευτικὰ τρόπαια τῆς τε Ὁρθοδοξίας καὶ ὁρθοπραξίας πρὸς δόξαν τοῦ ἐνσαρκωθέντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς πιστὴν διακονίαν τοῦ περιουσίου Αὐτοῦ λαοῦ. Ἐὰν τοῦτο ἐπιτευχθῇ — ἡμεῖς προσωπικῶς οὐδεμίαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν ἔχομεν — τότε ὁ κόσμος τῆς Ὁρθοδοξίας, ὡς ἐν συμπαγὲς καὶ ἐνιαῖον ὅλον, θὰ ἔχῃ ἐπιτελέσει ἐν μεγάλῳ, σπουδαίῳ καὶ ἱστορικῷ ἔργῳ, θὰ ἔχῃ πραγματοποιήσῃ, πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πάντων, ἐν σημαντικὸν βῆμα πρὸς τὴν ἄκρως ἐπείγουσαν ὑπόθεσιν τῆς ἐνώσεως τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, θὰ ἔχῃ σφυρηλατήσῃ ἤδη κατὰ τὸν ἀποδοτικώτερον καὶ σταθερώτερον τρόπον τὴν τόσον ἀναγκαίαν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ἐνότητα, προσέτι δὲ θὰ ἔχῃ ἐνισχύσει ἀποφασιστικῶς καὶ τελεσιδικῶς τὸν ἱστορικὸν αὐτῆς ρόλον, καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ τόσῳ εὐαίσθητῳ καὶ λίαν νευραλγικῷ τούτῳ χώρῳ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς⁸⁰, ὅλως δὲ ἰδιαιτέρως ἐν τῷ χώρῳ τῆς Μ. Ἀνατολῆς, ἐνθα «περισσότερον ἀπὸ ἄλλοτε συνειδητοποιεῖται ἡ ἀνάγκη νὰ ὑπάρξῃ μία ἡνωμένη ἔκφρασις τῆς Ἀνατολικῆς Παραδόσεως πρὸς ὁλόκληρον τὸν χριστιανικὸν κόσμον», μία ἐνιαία ἔκφρασις καὶ ἐνότης ἐν τῇ χριστολογικῇ κυρίως πίστει, ἡ ὁποία μὲ τὴν σειρὰν τῆς θέλει καταστήσῃ τὴν Ὁρθόδοξον ἡμῶν Ἐκκλησίαν πολὺ ἰσχυρότεραν καὶ περισσότερο δυνάμειον, ἱκανὴν νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἄνευ οὐδενὸς πάθους θετικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον οὐ μόνον τὰ καθαρῶς ἐκκλησια-

TINIAOY, Ἀξιολογήσεις καὶ προοπτικαὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, Θεολογία, 51 (1980), 222-232.

80. Περὶ τοῦ θέματος τούτου ἰδὲ ἀνωτ., ὑποσ. 72.

στικά, διορθόδοξα, ἀλλὰ συνάμα καὶ τὰ παγχριστιανικά καὶ τὰ παγκόσμια κοινωνικά, ἠθικά, ἐργατικά, πολιτικά καὶ περιβαλλοντολογικά ἐπίκαιρα προβλήματα, προβλήματα τῶν ὁποίων ἡ ἐπίλυσις ἢ τοῦλάχιστον ἡ εἰς βάθος καὶ πλάτος ἔρευνα ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας οὐδεμίαν ἀναβολὴν ἐπιδέχεται, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον βεβαίως, ὡς ἐκκλησιαστικοὶ ὑπεύθυνοι ἄνδρες, ἐπιθυμῶμεν ἡ Ἐκκλησία νὰ μὴ τεθῇ ἐν τῷ περιθωρίῳ τῆς συγχρόνου ἱστορίας, νὰ μὴ ἀποξενωθῇ παντελῶς ἐκ τῶν πολλῶν καὶ καιρίας σημασίας καὶ σπουδαιότητος πολυδιαστάτων καὶ πολυεδρικών προβλημάτων καὶ βαθέων ἀνησυχιῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου γενικώτερον καὶ τέλος νὰ μὴ ἐγκλεισθῇ εἰς τὸν ἐαυτὸν της. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα ὅτι εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως τὸ γεγονός κατ' ὃ διατρέχομεν ἱστορικὰς στιγμὰς καὶ ἀλλεπαλλήλους βαθείας ἀλλαγὰς καὶ μεταπτώσεις τοῦ κόσμου γενικώτερον καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰδικώτερον, ὁ ὁποῖος, ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ πρὸ νέων τοπικῶν καὶ παγκοσμίων κοινωνικῶν, πολιτικῶν, ἰδεολογικῶν, φιλοσοφικῶν, οἰκονομικῶν καὶ πνευματικῶν ἀνακατατάξεων εὐρισκόμενος, ὀφείλει, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας καὶ τυχόν καθυστέρησεως, νὰ ξεπεράσῃ τὰς τυχόν διαιρετικὰς, ὑπὸ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην μορφήν, διαφορὰς τῶν αἰώνων, νὰ ἐγκαταλείψῃ ἐδῶ καὶ τὴν ὥρα τοὺς ἀνωφελεῖς βυζαντινισμούς, νὰ ἐκσυγχρονισθῇ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐκκοσμηκευθῇ ὅσον καὶ ὅπου κρίνεται τοῦτο ἀπολύτως ἀναγκαῖον διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ διακονίᾳ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀνερματίστου κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς σημερινῆς κοινωνίας, ἐν συνεχείᾳ δὲ νὰ διατρανώσῃ περισσότερο δι' ἔργων καὶ ὀλιγώτερον διὰ λόγων τὸ ἄκρως δυναμικὸν καὶ ἐλπιδοφόρον αὐτοῦ παρὼν, ἐὰν βεβαίως, ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πάλιν, δὲν ἐπιθυμῇ νὰ γίνῃ ἀπλοῦς οὐραγὸς ἀλλὰ τούναντίον κατ' ἐξοχὴν πρωτοπόρος, διαδραματίζων οὐσιαστικὸν καὶ πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὰς τόσον ἐπὶ τοπικοῦ ὅσον καὶ ἐπὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου καθημερινῶς καὶ ραγδαίως λαμβανούσας χώραν ἰδεολογικὰς, πνευματικὰς, ἠθικὰς, πολιτικὰς, πολιτιστικὰς, περιβαλλοντολογικὰς, οἰκονομικὰς, γεωγραφικὰς, τεχνολογικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀνακατατάξεις, αἱ ὁποῖαι ἀναμφισβητήτως ἀνατρέπουσι τὰ παραδοσιακὰ δεδομένα τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ ἄχρι σήμερον κατεστημένου καὶ ἀνοίγουσι νέους ὀρίζοντας μὲ νέας ἐλπίδας, μὲ νέα ὄνειρα καὶ μὲ νέας χρηστὰς προσδοκίας. Ὡς Ἑλληνόφωνος Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, εἰδικώτερον δὲ ὡς Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία ἔχομεν (καὶ ἐὰν τυχόν δὲν ἔχωμεν θὰ πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ ἔχωμεν) βραχυπροθέσμιους καὶ μακροπροθέσμιους ἀντικειμενικοὺς καὶ ἅμα καὶ ρεαλιστικοὺς καθωρισμένους στόχους, σκοποὺς καὶ ὁρατισμούς, μετὰ δὲ τούτων ἡ ἀνάγκη ὑπάρξεως μίας ἐνιαίας καὶ δυναμικῆς ὑπὸ τε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ὑφ' ἡμῶν ἐκφράσεως τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησιαστικῆς Παραδόσεως πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν καὶ μὴ κόσμον, ἢ μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς, ἀντικειμενικότητος, σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης θε-

τική, έποικοδομητική και γόνιμος έπιτάχυνσις του ρυθμού του Θεολογικού Διαλόγου μεταξύ της Έκκλησίας ήμων και των Άρχαίων Άνατολικών μη Χαλκηδονείων Έκκλησιών και ή δι' αυτού έπίτευξις της έπανενώσεως των δύο τούτων οίκογενειών Έκκλησιών, έτι δέ ευρύτερον ή πάση θυσία, χωρίς καν να άλλοιωθής ή ορθόδοξος ήμων πίστις, οίκοδομή της χριστιανικής ενότητος δια της σταθεράς, ώρίμου και συναινετικής αντιμετώπισεως, έννοείται βάσει της Άγίας Γραφής και της Ίερās Παραδόσεως, των έν τη πορεία ταύτη της εκκλησιαστικής συνδιαλλαγής εμφανιζομένων έλασσόνων ή μειζόνων έμποδίων έχουσιν άπόλυτον προτεραιότητα και θα πρέπει ν' αποτελέσονται δια την Έκκλησίαν ήμων έπειγούσας προς έπίλυσιν ύποθέσεις⁸¹.

KOINON ANAKOINΩΘEN.

Μετά τὸ τέλος των έργασιών εξέδόθη τὸ κοινὸν ἀνακοινωθὲν ἐν ᾧ συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ τελικὸν κείμενον τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἔχον οὕτως:

Ἡ δευτέρα συνάντησις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξύ τῆς Ὁρθοδόξου Έκκλησίας καὶ των Ἀνατολικῶν Ὁρθοδόξων Έκκλησιῶν ἔλαβε χώραν εἰς τὴν Μονὴν Anba Bishoy ἐν Vadi-El-Natroun τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ 20ῆς μέχρις 24ης Ἰουνίου 1989.

Οἱ ἐπίσημοι εκπρόσωποι των δύο οἰκογενειῶν τῆς Ὁρθοδόξου Έκκλησίας συνηντήθησαν εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν θερμῆς ἐγκαρδιότητος καὶ χριστιανικῆς ἀδελφοσύνης ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας εἰς τὸν ξενῶνα τῆς Πατριαρχικῆς διαμονῆς εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἀπέκτησαν ἐμπειρίαν τῆς γενναίας φιλοξενίας καὶ ἀγάπης τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου τῆς Κοπτικῆς Έκκλησίας καὶ τῆς Έκκλησίας αὐτοῦ.

Ὁ ἁγιώτατος Πάπας καὶ Πατριάρχης Shenouda ἀπηύθυνε προσφώνησιν κατὰ τὴν ἐναρκτήριον συνεδρίαν τῆς συναντήσεως καὶ ἐκκλησιν πρὸς τοὺς μετέχοντας νὰ εὗρουν ὁδὸν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνίας μεταξύ των δύο οἰκογενειῶν Έκκλησιῶν. Οἱ μετέχοντες μετέβησαν ἐπίσης εἰς Κάιρον διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἐβδομαδιαίαν ὁμιλίαν τοῦ πάπα Shenouda πρὸς χιλιάδας πιστῶν εἰς τὸν Μέγαν Καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ Καΐρου. Ὁ Πάπας Shenouda ἐδεξιώθη ἐπίσης τοὺς μετέχοντας εἰς τὴν κατοικίαν του βραδύτερον.

Οἱ εἴκοσι τρεῖς εκπρόσωποι προσήρχοντο ἐκ δεκατριῶν χωρῶν καὶ

81. Περὶ των γενομένων καὶ των δεόντων ἐπὶ τοῦ προκειμένου γενέσθαι ἐν τῇ Έκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην ἡμῶν εἰς τὴν ἡμετέραν ἐργασίαν: Q U O V A D I S Ἑλλάδική Ὁρθόδοξία: Ἡ πορεία τοῦ Γένους σήμερα καὶ αἱ ἱστορικαὶ εὐθύναι τῆς Έκκλησίας, Ἀθῆναι, 1988.

ἐξεπρωσώπων δεκατρεῖς Έκκλησίας. Τὸ κύριον θέμα πρὸς ἐξέτασιν ἦτο ἡ ἔκθεσις τῆς Μικτῆς Ὑποεπιτροπῆς ἀπὸ ἐξ θεολόγους περὶ των προβλημάτων ὁρολογίας καὶ ἐρμηνείας των χριστολογικῶν δογμάτων σήμερα. Συμπρόεδροι τῆς συναντήσεως ἦσαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας Δαμασκηνὸς καὶ ὁ Σεβ. Ἐπίσκοπος Δαμιέττης Bishoy. Εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πάπαν Shenouda ὁ Μητροπολίτης Δαμασκηνὸς ἐκάλεσε τοὺς μετέχοντας νὰ παρακάμψουν τὰς δυσχερείας, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐκ των διαφορῶν εἰς τὴν διατύπωσιν. Αἱ λέξεις πρέπει νὰ ὑπηρετοῦν καὶ νὰ ἐκφράζουν τὴν οὐσίαν, ἡ ὁποία ταυτίζεται πρὸς τὴν κοινὴν ἀναζήτησιν ἡμῶν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας. Ἡ διαίρεσις αὐτὴ εἶναι μία ἀνωμαλία, μία αἰμάσσουσα πληγὴ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, μία πληγὴ, ἡ ὁποία κατὰ τὴν θέλησιν Του, ἦν καὶ ταπεινῶς ὑπηρετοῦμεν, πρέπει νὰ θεραπευθῇ».

Μία ὀλιγομελὴς συντακτικὴ Ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Paulos Mar Gregorios τοῦ Νέου Δελχί, τοῦ καθηγητοῦ κ. Βλασίου Φειδᾶ, τοῦ καθηγητοῦ πατρὸς Ἰωάννου Ρωμανίδη, τοῦ καθηγητοῦ κ. Ivan Dimitrov καὶ τοῦ κ. Joseph Moris Faltas, συνέταξαν σύντομον Δήλωσιν Πίστεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκθέσεως τῆς Μικτῆς Ὑποεπιτροπῆς, εἰς τὴν ὁποίαν διευτρώθησαν αἱ κοιναὶ χριστολογικαὶ ἀντιλήψεις των δύο πλευρῶν. Ἡ Δήλωσις αὐτὴ μετὰ τινὰς τροποποιήσεις υἱοθετήθη ὑπὸ τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς διὰ νὰ ἀποσταλῇ πρὸς τὰς Έκκλησίας ἡμῶν πρὸς ἐγκρίσιν καὶ ὡς μία ἔκφρασις τῆς κοινῆς ἡμῶν πίστεως εἰς τὴν πορείαν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας μεταξύ των δύο οἰκογενειῶν Έκκλησιῶν. Ἡ δήλωσις ἔχει ὡς ἐξῆς:

KOINON KEIMENON.

Παρὰ των ἐν Χριστῷ Πατέρων ἡμῶν ἐκληρονομήσαμεν τὴν αὐτὴν ἀποστολικὴν πίστιν καὶ παράδοσιν, καίτοι ἐχωρίσθημεν ἀπ' ἀλλήλων ὡς Έκκλησίαι ἐπὶ αἰῶνας. Ὡς δύο οἰκογένειαι Ὁρθοδόξων Έκκλησιῶν, ἐπὶ μακρὸν ἄνευ τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας, προσευχόμεθα καὶ ἐμπιστευόμεθα τῷ Θεῷ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνίας ταύτης, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κοινῆς ἀποστολικῆς πίστεως τῆς ἀδιαιρέτου Έκκλησίας των πρώτων αἰώνων, ἦν καὶ ὁμολογοῦμεν. Εἶναι ἡ πίστις ἐκείνη τῆς Ἀποστολικῆς Έκκλησίας, τὴν ὁποίαν καὶ ὁμολογοῦμεν εἰς τὸ κοινὸν ἡμῶν Σύμβολον πίστεως. Πᾶν ὅ,τι ἀκολουθεῖ εἶναι μία ἀπλή εὐλαβὴς δήλωσις περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν ἐν τῇ πορείᾳ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνίας μεταξύ των δύο οἰκογενειῶν των Ὁρθοδόξων ἡμῶν Έκκλησιῶν.

Αἱ καθ' ὅλου συζητήσεις ἡμῶν εἶχον ὡς κοινὴν βάσιν τὴν φράσιν τοῦ κοινοῦ ἡμῶν πατρὸς Ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: «Μία φύσις (ἡ μία ὑπό-

στασις) τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καὶ τὴν ρῆσιν αὐτοῦ ὅτι ἀρκεῖ διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ὁρθῆς καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως λέγειν καὶ ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἀγίαν Παρθένον (Ὁμιλ. 15. Πρβλ. Ἐπ. 39).

Μέγα ὄντως ἐστὶ τὸ θαυμαστὸν μυστήριον τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, τοῦ ἐνὸς ἐν μιᾷ οὐσίᾳ καὶ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἢ προσώποις ἀληθινοῦ Θεοῦ. Εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν. Μέγα ὄντως ἐστὶ καὶ τὸ ἄφατον μυστήριον τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν.

Ὁ Λόγος, ὁ ἀϊδίως ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι, κατὰ τὴν θεότητα αὐτοῦ, ἐσαρκώθη ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐκ Πνεύματος Ἀγίου καὶ τῆς ὑψολογημένης Παρθένου Μαρίας, τῆς Θεοτόκου, καὶ ἐγένετο οὕτως ἄνθρωπος ὁμοούσιος ἡμῖν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ, ἐκτὸς ἁμαρτίας. Εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ ἐν ταῦτῳ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, τέλειος ἐν τῇ θεότητι αὐτοῦ καὶ τέλειος ἐν τῇ ἀνθρωπότητι αὐτοῦ. Καλοῦμεν τὴν ὑψολογημένην Παρθένον Θεοτόκον, διότι ὁ ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς σκηνώσας ὑπῆρξε πλήρης Θεὸς καὶ πλήρης ἄνθρωπος.

Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ μιᾶς «συνθέτου ὑποστάσεως» τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν λέγομεν ὅτι συνυπάρχουν ἐν αὐτῷ μία θεία ὑπόστασις καὶ μία ἀνθρωπίνη ὑπόστασις, ἀλλ' ὅτι ἡ μία ἀϊδίως ὑπόστασις τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἀγίας Τριάδος προσέλαβε τὴν ἡμετέραν κτιστὴν φύσιν, ἐνώσας οὕτως αὐτὴν μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀκτίστου θείας φύσεως, ἵνα μορφώσῃ μίαν ἀχωρίστως καὶ ἀσυγχύτως ἡνωμένην πραγματικὴν θεανθρωπίνην ὑπαρξίν, ἐν τῇ ὁποίᾳ αἱ φύσεις διακρίνονται «τῇ θεωρίᾳ μόνῃ».

Ἡ ὑπόστασις τοῦ Λόγου πρὸ τῆς Ἐνανθρωπήσεως, καὶ μετ' αὐτῆς εἰσέτι τῆς θείας φύσεως αὐτοῦ, δὲν ἦτο βεβαίως σύνθετος. Ἡ ὑπόστασις καὶ ὡς διακεκριμένη ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Λόγου δὲν εἶναι ἐπίσης σύνθετος. Τὸ μοναδικὸν Θεανδρικὸν πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ προαιωνία ὑπόστασις, ἡ ὁποία προσέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ τῆς Ἐνανθρωπήσεως. Οὕτω καλοῦμεν τὴν ὑπόστασιν αὐτὴν σύνθετον λόγῳ τῶν φύσεων, αἱ ὁποῖαι ἡνώθησαν διὰ νὰ μορφώσουν μίαν σύνθετον ἐνότητα. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἂν οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐχρησιμοποίησαν ἐναλλακτικῶς τοὺς ὅρους φύσις καὶ ὑπόστασις καὶ ἂν συνέχουν τὸν ἕνα πρὸς τὸν ἄλλον. Ὁ ὅρος ὑπόστασις δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ νὰ περιγράψῃ τόσο τὸ πρόσωπον ὡς διακεκριμένον ἐκ τῆς φύσεως, ὅσον καὶ τὸ πρόσωπον μετὰ τῆς φύσεως, διότι ἡ ὑπόστασις πράγματι οὐδέποτε ὑπάρχει ἄνευ φύσεως.

Πρόκειται διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἀγίας Τριάδος, τὸ ὁποῖον γεννᾶται αἰωνίως ὑπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐνηνθρώπησε, σαρκωθείς ἐκ τῆς ὑψολογημένης Παρθένου. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστήριον τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως, τὸ ὁποῖον ὁμολογοῦμεν ἐν λατρευτικῇ ταπεινώσει, ἥτοι ἡ πραγματικὴ ἔνωσις τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου μεθ'

ὅλων τῶν ιδιοτήτων καὶ λειτουργιῶν τῆς ἀκτίστου θείας φύσεως, ἐν αἷς καὶ τῆς φυσικῆς θελήσεως καὶ φυσικῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία ἡνώθη ἀχωρίστως καὶ ἀσυγχύτως μετὰ τῆς κτιστῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μεθ' ὅλων τῶν ιδιοτήτων καὶ λειτουργιῶν αὐτῆς, ἐν αἷς καὶ τῆς φυσικῆς θελήσεως καὶ ἐνεργείας αὐτῆς. Ὁ σαρκωθείς Λόγος εἶναι τὸ ὑποκείμενον πάσης θελήσεως καὶ ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Συμφωνοῦμεν εἰς τὴν καταδικὴν τῶν αἱρέσεων τοῦ Νεστοριανισμοῦ καὶ τοῦ Εὐτυχιανισμοῦ. Δὲν χωρίζομεν, οὔτε διαίρομεν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὴν θεϊκὴν φύσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὔτε δεχόμεθα ὅτι ἡ πρώτη κατεπόθη ὑπὸ τῆς δευτέρας καὶ ἐπαύσατο οὕτως ὑπάρχουσα.

Τὰ χρησιμοποιηθέντα διὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ μυστηρίου τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τέσσαρα ἐπιρρήματα ἀνήκουν εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν παράδοσιν, ἥτοι ἄνευ φυρμού συγχύσεως (ἀσυγχύτως), ἄνευ τροπῆς (ἀτρέπτως), ἄνευ χωρισμοῦ (ἀχωρίστως) καὶ ἄνευ διαίρέσεως (ἀδιαίρετως). Ὅσοι ἐξ ἡμῶν ὁμιλοῦν περὶ δύο φύσεων ἐν Χριστῷ, δὲν ἀρνοῦνται δι' αὐτοῦ τὴν ἀχώριστον καὶ ἀδιαίρετον ἔνωσιν αὐτῶν. Ὅσοι ἐξ ἡμῶν ὁμιλοῦν περὶ μιᾶς ἡνωμένης θεανθρωπίνης φύσεως ἐν Χριστῷ δὲν ἀρνοῦνται οὕτω τὴν συνεχῆ δυναμικὴν παρουσίαν ἐν Χριστῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως.

Ἡ ἀμοιβαία συμφωνία ἡμῶν δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν Χριστολογία, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὴν ὅλην πίστιν τῆς μιᾶς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων. Συμφωνοῦμεν ἐπίσης εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ συνδοξάζεται πάντοτε μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ.

Μητροπολίτης Ἐλβετίας, Δαμασκηνός, Ἐπίσκοπος Bishoy,
Συμπρόεδρος. Συμπρόεδρος.

Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς, Μητροπολίτης Δρ. Paulos Mar Gre-
Γραμματεὺς gorios, Γραμματεὺς

Ἡ Μικτὴ Ἐπιτροπὴ ὥρισεν ἐπίσης τὴν Μικτὴν Ὑποεπιτροπὴν διὰ τὰ ποιμαντικὰ προβλήματα μετὰ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, ἀποτελουμένην ἐκ τῶν ἐξῆς δέκα μελῶν:

Μητροπολίτης Δαμασκηνός	Συμπρόεδρος, ex officio
Ἐπίσκοπος Bishoy	Συμπρόεδρος, ex officio
Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς	Γραμματεὺς, ex officio
Ἐπίσκοπος Mesrob Krikorian	Γραμματεὺς, ex officio
Μητροπολίτης Ὁρους Λιβάνου Georges Khodr	
Μητροπολίτης Ἀζώμης Πέτρος	

Καθηγητής Stoyan Gosevic (Σερβία)

Καθηγητής Δρ. K.M. George (Ίνδία)

Ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου Ignatius Zakka Iwas τῆς Συρίας.

Μητροπολίτης Shoa Gregorios (Αἰθιοπία).

Ἡ Μικτὴ Ὑποεπιτροπὴ θὰ πραγματοποιήσῃ τὴν πρώτην συνάντησιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς 5ης μέχρι καὶ τῆς 9ης Δεκεμβρίου εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Anba Bishoy καὶ θὰ προετοιμάσῃ ἔκθεσιν διὰ τὴν ἐπομένην συνέλευσιν τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἀπεφασίσθη ἐπίσης ὅτι ἡ ἐπομένη συνάντησις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς θὰ πραγματοποιηθῇ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1990 εἰς Σαμπεζὺ Γενεύης, διὰ νὰ ἐξετάσῃ:

α) Τὴν ἔκθεσιν τῆς Μικτῆς Ὑποεπιτροπῆς διὰ τὰ ποιμαντικὰ προβλήματα,

β) Συνοδικαὶ διατυπώσεις καὶ ἀναθέματα (π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, Σεβ. Δρ. Paulos Mar Gregorios),

γ) Ἱστορικοὶ παράγοντες (Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς, πατὴρ Tadros Y. Malaty),

δ) Ἑρμηνεῖα τῶν χριστολογικῶν δογμάτων σήμερον (Μητροπολίτης Ὁρους Λιβάνου Georges Khodr, Ἐπίσκοπος Mesrop Krikorian καὶ ὁ κύριος Joseph Moris Faltas),

ε) Μελλοντικὰ προοπτικά.

Ἀπεφασίσθη, ἐπίσης, ὅτι ἡ ὀνομασία τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς θὰ εἶναι Μικτὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Δαμασκηνὸς Παπανδρέου
Μητροπολίτης Ἑλβετίας,
Ὁρθόδοξος Συμπρόεδρος
τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς

Bishoy, Ἐπίσκοπος Δαμιέττης
Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
τῆς Κοπτικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας,
Συμπρόεδρος τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς

Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς
Γραμματεὺς

Δρ Paulos Mar Gregorios
Μητροπολίτης Νέου Δελχί
Γραμματεὺς τῆς Συνόδου διὰ τὰς
Διεκκλησιαστικὰς Σχέσεις
κύριος Joseph Moris Faltas
πτυχιούχος θεολογίας - βοηθὸς Γραμματεὺς

DIE STELLUNG DER LAIEN IN DER ORTHODOXEN KIRCHE*

VON

MICHAEL (STAIKOS)

Bischof von Christoupolis

Als mir das heutige Thema vorgeschlagen wurde, habe ich es mit Freude angenommen, nicht zuletzt auch wegen der Tatsache, dass in den letzten Jahren und in unseren Tagen die Stellung der Laien im Leben und Wirken der Kirche zu einer aktuellen und vieldiskutierten Frage geworden ist. In der Zeit der von Gott gesegneten ökumenischen Bewegung und des ständigen Bemühens näher zueinander zu kommen, sind solche praktischen Themen von besonderer Bedeutung, denn sie betreffen nicht nur die Lehre, sondern auch die Praxis der Kirchen und beweisen, dass die Kirche nicht etwas Statisches, sondern ein lebender und dynamischer Organismus ist. Wenn ich heute zu Ihnen über die Stellung der Laien in der orthodoxen Kirche sprechen darf, so tue ich es als Kleriker, der in der Seelsorge und der Kirchenleitung tätig ist und daher täglich die Rolle der Laien im Leben der Kirche spürt und erlebt, eine Rolle, die aus der Hl. Schrift, der Geschichte und der Hl. Tradition der orthodoxen Kirche herkommt und auch im Kirchenrecht verankert ist.

Obwohl das Thema sehr umfangreich ist, werde ich versuchen, Ihnen ein Bild davon zu geben, voll überzeugt, dass ein gegenseitiges Kennenlernen absolut notwendig ist, wenn unsere Kirchen die Realisierung der vollen Communio anstreben, deren Verwirklichung eine möglichst objektive Stellung bzw. Auseinandersetzung verlangt. Nach einer kurzen Einführung zum allgemeinen Priestertum der Laien, werde ich über die Teilnahme der Laien am Gesamtleben des kirchlichen Organismus sprechen, und zwar a) am Lehramt, b) am Heiligungswerk bzw. am liturgischen Leben und c) in der Verwaltung der Kirche, wie diese in der Vergangenheit und Gegenwart verstanden und praktiziert wird, unter Berücksichtigung des Kanonischen Rechtes der orthodoxen Kirche.

* Vortrag bei der Österreichischen Gesellschaft für Kirchenrecht, Wien, 16. März 1989.